

ÖP 2025

Huvuddokument Västerviks kommuns översiktsplan

Antagen av kommunfullmäktige den 28 januari 2013 § 6
Lagakraftvunnen 7 november 2014

Innehållsförteckning

VAD ÄR EN ÖVERSIKTSPLAN?	3
INLEDNING.....	5
VÄSTERVIKS IDENTITET	5
HÅLLBAR UTVECKLING	8
EUROPA 2020- STRATEGIN – EN SMART OCH HÅLLBAR TILLVÄXT FÖR ALLA	9
REGIONAL UTVECKLINGSSTRATEGI (RUS 2012).....	10
KOMMUNALA STYRDOKUMENT	12
VISION 2025.....	14
INRIKTNINGSMÅL	16
TRENDER.....	17
LIVET I VÄSTERVIK, IDAG OCH I FRAMTIDEN.....	18
PLANBEREDSKAP.....	18
GEOGRAFISKA FÖRUTSÄTTNINGAR	19
BEFOLKNING	22
NÄRINGSLIV	24
ATTRAKTIVA LIVSMILJÖER	25
ALLMÄNNA INTRESSEN OCH RIKSINTRESSEN	27
INTRESSEKONFLIKTER	27
NATURVÄRDEN	28
VATTEN	38
KULTUR, FRITID OCH FRILUFTSLIV	43
KULTURMILJÖ	46
AREELLA NÄRINGAR PÅ LAND.....	52
AREELLA NÄRINGAR I VATTEN.....	55
GEOLOGI	57
INFRASTRUKTUR OCH KOMMUNIKATIONER.....	60
TOTALFÖRSVARET	64
MILJÖ- OCH RISKFAKTORER.....	66
MILJÖFARLIGA VERKSAMHETER	66
BULLER OCH VIBRATIONER	67
FÖRORENAD MARK.....	68
RADON	70
SAMHÄLLSSKYDD OCH BEREDSKAP	72

Vad är en översiktsplan?

Kommunerna har planmonopol då de äger den suveräna rätten att anta fysiska planer. Enligt plan- och bygglagen (PBL) skall varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. En översiktsplan (ÖP) ger vägledning för hur mark- och vattenområden är avsedda att användas och hur bebyggelseutvecklingen bör ske i hela kommunen. Översiktsplanen är avsedd att ha ett långt tidsperspektiv – 10 till 20 år och bör därför endast ta upp de större och strukturellt betydelsefulla dragen i mark- och vattenanvändningen i kommunen. Översiktsplanen ska även innehålla och följa kommunens långsiktiga visioner. Översiktsplanen ska fungera både som vision, och beslutsunderlag för kommunen och andra myndigheter i frågor som rör planering, bygglov och resurshushållning. Översiktsplanen riktar sig således såväl till tjänstemän, exploatörer, markägare, medborgare och beslutsfattare.

Översiktsplaner, eller markanvändningsplanering behövs för att undvika oseriösa spekulationer om vad som kommer att byggas var i framtiden. Genom en god planering med en framåtblickande strategi där varje lösning blir en del av att nå ett större mål är det lättare att undvika tillfälliga lösningar som passar just för stunden. Om företag, organisationer, eller enskilda planerar enbart för sin egen nytta så kan negativa effekter uppstå som är till nackdel för det allmännas bästa. Markanvändningsplanering är ett sätt att samordna olika intressen i samhället för att uppnå en större nytta och en bättre samhällsekonomisk effekt i resursutnyttjandet. Styrplaneringen av enbart marknadskrafterna kan rättvisespekten komma på skam.

Översiktsplanens aktualitet

Kommunens översiktliga planering är en ständigt pågående process där mål och strategier successivt stäms av mot den pågående utvecklingen. Verkligheten runt omkring oss förändras ständigt vilket gör det viktigt för kommunen att som det står i Plan- och bygglagen ha en aktuell översiktsplan.

ÖP 2025 består av huvuddokumentet och de tematiska tilläggen Strategi för klimatanpassning, VA-policy/VA-översikt, Trafikstrategi, Bebyggelse på landsbygd, och Vindbruksplan. De tematiska tilläggen behandlar ett specifikt tema över hela kommunens yta. Fördjupningar av översiktsplanen (FÖP) kan även göras för avgränsade, specifika geografiska områden där den långsiktiga mark- och vattenanvändningen behandlas.

Tanken med de tematiska tilläggen och fördjupningarna är att man inte ska behöva göra om hela ÖP varje gång, utan att man kan byta ut och bygga på med delar efter hand som ett ämnesområde behöver uppdateras. ÖP:n ska aktualitetsprövas minst en gång per mandatperiod eller efter behov för att se om den fortfarande är aktuell. Länsstyrelsen ska själv, eller om kommunen begär det även minst en gång per mandatperiod redovisa sina synpunkter som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet.

Tilläggen och fördjupningarna stäms av mot huvuddokumentet så att de riktlinjer som är utstakade där följs. Till slut kommer dock ÖP:n vara för gammal och de olika delarna kommer att få föråldrade riktlinjer och då får huvuddokumentet göras om. På så sätt ska det bli enklare att uppdatera ÖP:n och enklare att ha en aktuell ÖP.

Processen

I oktober 2007 fattade kommunstyrelsen beslut om att starta översiktsplanarbetet och förklara gällande ÖP 2000 aktuell intill dess att den nya översiktsplanen är antagen. Arbetet med ÖP 2025 har sedan påbörjats med visionsarbete samt trendanalys med mera. Inventering av befintliga planeringsunderlag för olika områden har gjorts. Som ett steg i processen anordnade representanter från kommunens tjänstemän och politiker medborgarsamtal där mark- och vattenanvändningen diskuterades i respektive ort.

Olika arbetsgrupper med tjänstemän och förtroendevalda har formulerat mål för den fysiska planeringen med utgångspunkt från ett hållbarhetsperspektiv och Vision 2025. Önskade framtidsbilder har målats upp där man placerat sig själv och tittat tillbaka till nuläget för att ponera hur det önskade framtidsläget ska kunna uppnås. SWOT-analyser (SWOT = Strengths, weaknesses, opportunities, threats) och konsekvensbedömningar har genomförts. Därefter har förslag till ett antal ställningstaganden med fokus på hållbar mark- och vattenanvändning tagits fram. Arbetet har delvis skett med stöd från KTH genom kommunens medverkande i Energimyndighetens program ”Uthållig kommun”.

Program för ÖP 2025

Innan huvuddokumentet och de olika delarna skrevs så arbetade kommunen fram ett program för översiktsplanen som antogs av kommunstyrelsen. Programmet är ett förarbete till översiktsplanen där det i stora drag dras upp riktlinjer som sedan ska konkretiseras i översiktsplanen. Förutsättningarna och de bakomliggande motiven till översiktsplanen ska framgå redan i programmet.

Ett program ska:

- ❖ Redovisa den politiska viljan och ange mål som ska uppnås genom planeringen.
- ❖ Ge möjlighet att i ett tidigt skede få in kunskap och synpunkter från berörda och allmänhet innan kommunens ställningstaganden är alltför låsta.
- ❖ Ange förutsättningar för kommande planering.

Inledning

Västerviks identitet

I visionsarbetet har även ingått att sammanställa de tillgångar som Västerviks kommun har att tillgå och att utveckla. Den variationsrika naturen i övrigt ger möjligheter till många upplevelser för både turister och kommuninvånare. Attraktiva och trygga boendemiljöer för alla åldrar är andra stora värden liksom kulturen och bredden på evenemang.

Västerviks geografiska läge i Smålands och Kalmar läns nordöstra hörn på gränsen till Östergötland i norr och havet med skärgården i öster sätter sin speciella prägel på kommunen. Kommunen är till ytan en av de största i södra Sverige (1 871 km²). Befolkningen i Västerviks kommun är ungefär 36 000, varav ca 60 % av invånarna bor i Västerviks stad.

Natur

Västerviksnaturen är mycket mångformig och innehåller allt från karg ytterskärgård till vindlande sjösystem i skogs- och odlingsbygd. De flesta naturtyper finns representerade inom kommunens gränser. Det mest karakteristiska för landskapet är de många dalgångarna. Dessa så kallade sprickdalar har sitt ursprung i stora sprickor i berggrunden och går huvudsakligen i nordväst - sydostlig riktning. Uknadalen är en sådan sprickdal, likaså Långsjösystemet. Vid kusten övergår sprickdalslandskapet till skärgård med fjärdar, öar och skär. Enligt beräkningar finns 5 000 öar, 500 sjöar och 50 mil fastlandskust. Den totala sträckan Östersjöstränder uppgår till hela 185 mil. Antalet soltimmar är högt, särskilt vid kusten (ca 1800/år).

I dalbottnarna finns ofta sjöar eller uppodlade åkermarker. De mellanliggande bergsryggarna är skogbevuxna och har ett tunt jordlager av morän.

Ofta går berget i dagen. Finsedimenten finns i dalgångarna, där uppträder också grusavlagringar i form av rullstensåsar, terrassbildningar och åsdeltan. Berggrunden består främst av graniter och här finns även den mycket gamla Västervikskvartsiten, som hör till den äldsta berggrunden i landet.

Två tredjedelar av kommunens landareal utgörs av skogsmark vilket gör Västerviks kommun till den skogrikaste fastlandskommunen söder om Mälaren. Barrblandskog dominerar men vid kusterna är inslaget av lövträd, särskilt ek, stort. Andelen jordbruksmark uppgår till ca 15 %. Framför allt i norra kommundelen, vid Lofta och Gamleby finns stora jordbruksbygder. Landskapet är i hög grad präglad av människans aktiviteter. Ända sedan landet steg upp ur havet efter inlandsisens avsmältning har området varit befolkat och många spår finns kvar som exempelvis rösen, fornborgar och hållristningar. Andelen betade hagmarker är jämförelsevis hög.

Kulturmiljö

Fornlämningarna är talrika och flera fornlämningsmiljöer finns, där bronsåldern är mest framträdande så som vid Casimirsborg, Hermanstorp och Lofta – Utrike.

Landsbygden präglas av ett småskaligt jordbruk i skogsbygderna där rad- och klungbyar växt fram. Vissa byar kan spåra sitt ursprung tillbaka till järnåldern och på vissa ställen finns än i dag ett ålderdomligt landskap bevarat. I kommunen finns ett antal herrgårdar byggda i den för trakten speciella byggnadsstilen tjustempir.

Under 1600-talet växte flera järnbruk fram vilka kom att spela en viktig roll som lokala centra för den omgivande landsbygden. Brukssamhällena kom att bli "samhällen i samhället" med speciella byggnadsmiljöer som bland annat speglade den sociala strukturen.

Kusten och skärgårdens kulturmiljöer präglas av de speciella natur- och levnadsförhållanden som människorna där verkat i. Fiske, sjöfart och handel har gått hand i hand med småskaligt jordbruk.

Kulturmiljön i Gamleby karakteriseras av det medeltida utsprunget och ortens roll som köping och lokalt centrum för jordbruksbygden runt omkring.

I Västerviks stad präglas kulturmiljön av den från 1600-talet rutnätsmönstrade gatuplanen med bevarad tomtstruktur och bebyggelsen ända ner till vattnet som vittnar om vattnets betydelse för sjöfarts- och handelsstaden Västervik. Den bevarade trästadsbebyggelsen och hamnanläggningar är andra delar i kulturmiljön som ger en särprägel åt staden. Spår finns också från stadens medeltida ursprung som t.ex. Stegeholms slottsruin och några få rester av det medeltida gatunätet.

Skärgården

Västerviks skärgård är känd som orörd men ändå "levande" i förhållande till övriga närliggande skärgårdar. På framförallt Hasselö, Idö, Rågö och Björkö finns verksamheter som helt eller delvis försörjer sig på turismen. Turbåtar är för skärgårdsverksamheterna vad en bilväg är för företagen på land. Skärgården besöks varje år av en mängd besökare som kommer med egen segel- eller motorbåt.

Näringsliv

Västerviks kommun utgör en egen arbetsmarknadsregion och ligger för långt från expansiva regioner för att möjliggöra arbetspendling med dagens kommunikationer. Den glesa befolkningsstrukturen innebär att det är mycket svårt att få en attraktiv kollektivtrafik inom kommunen och bilberoendet är betydligt högre än i tätbebyggda storstadsområden. Satsningar på snabbare förbindelser med omvärlden via länsjärnvägen till Linköping, E22, riksväg 40 och 35, kommunens hamnar samt inom telekommunikationsområdet är nödvändiga för att Västerviks kommun ska fortsätta utvecklas.

Västerviks kommun har en omfattande servicesektor, ca 24 % av andelen sysselsatta arbetade år 2009 inom vård och omsorg, näst störst var tillverkningsindustrin med 20 %. Jordbruk och skogsbruk är andra betydelsefulla näringsgrenar i regionen även om det är näringar med få sysselsatta.

Besöksnäring

Besöksnäringen är viktig för Västerviks kommun. Den sysselsätter runt 470 personer och omsätter mer än en halv miljard kronor. Under hela året har kommunen mer än 1 200 000 gästnätter. Västervik är ett känt namn och ett positivt laddat varumärke. Enligt undersökningar och analyser som gjort förknippas Västervik med VisFestivalen, sommar/kuststad, skärgård/hav/båtar, och positiva värdeord som underbar idyll, mysigt/trevligt. Det resmål i hela Kalmar län som fått högst betyg är Västerviks skärgård. Det finns ett stort intresse för Västerviks skärgård på danska och tyska marknaderna. Västerviks stad placerar sig även högt i bland Sveriges bästa sommarstäder.

Figur 1. Västerviks kommuns geografiska läge vid Östersjön.

Hållbar utveckling

En hållbar samhällsutveckling innebär att våra gemensamma resurser förvaltas på ett sätt som är långsiktigt effektivt och så robust att inte bara vi som lever här och nu, utan också kommande generationer och människor i andra delar av världen, kan få en hög livskvalitet och en god miljö. Hållbar utveckling förutsätter långsiktighet och helhetssyn med en balans mellan sociala, ekonomiska och miljömässiga faktorer. Dessa faktorer är beroende av varandra och måste samspela. Var för sig är de nödvändiga men inte tillräckliga. För att vi ska få en hållbar framtid i Västerviks kommun måste vi tänka i flera dimensioner och se helheten och sammanhangen. Ekonomisk tillväxt får inte ske till priset av ett segregerat och ojämlikt samhälle och en förstörd miljö. Samhället bör i stället anpassas efter vad miljön och människors hälsa tål och där vi långsiktigt investerar i dessa resurser.

De utmaningar som står i fokus i den nationella strategin för hållbar utveckling är att bygga samhället hållbart, att stimulera en god hälsa på lika villkor, att möta den demografiska utmaningen samt att främja en hållbar tillväxt.

Sveriges Ekokommuner har Västerviks kommun varit medlem i sedan hösten 2009. Sveriges Ekokommuner är en samarbetsorganisation för kommuner som beslutat sig för att arbeta strategiskt och systematiskt för hållbar utveckling. Ekokommunerna är ett forum för samverkan där prefixet ”Eko” står för att ekonomisk utveckling och ekologisk balans ska förenas i en och samma utvecklingsstrategi. Kommunerna som är medlemmar samlar kontinuerligt in nyckeltal gällande hållbarhet. Nätverket i sig är en arena för erfarenhetsutbyte och har som mål att vara föregångare och opinionsbildare för det lokala arbetet för en hållbar utveckling.

De tre hållbarhetsdimensionerna

Den ekologiska dimensionen ger de yttre ramarerna för livet. Vi är alla beroende av naturen och dess kretslopp för att vi ska kunna överleva. Om ekosystemens funktioner utarmas och kollapsar kommer hälsa, välbstånd och ekonomisk utveckling inte kunna upprätthållas. Den ekologiska dimensionen sätter gränser för vad naturen tål. De 16 av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålen beskriver tillståndet i miljön för ett samhälle som från ekologisk synpunkt kan bedömas ha en hållbar utveckling. Målen skall uppnås till 2020 och är vägledande för tolkningen av miljöbalken.

Den sociala dimensionen handlar om varje människas rätt till ett värdigt liv med god hälsa, försörjning, trygghet, gemenskap, möjligheter att tillgodogöra sig kunskap, kompetens, utveckling och möjligheter till att påverka utvecklingen. Social hållbarhet handlar om att på lång sikt bygga ett samhälle som sätter människans behov och välbefinnande i centrum. Målsättningen är att skapa stödande miljöer där individen kan tillgodogöra sig kunskap, kompetens, utveckling och hälsa”. Social sammanhållning kontra utanförskap är centrala aspekter av begreppet social hållbarhet. Ett samhälle som är socialt hållbart har människornas behov och förutsättningar i centrum. I ett socialt hållbart samhälle har alla människor oavsett kön, ålder, socioekonomisk och etnisk tillhörighet samma möjligheter att ta del av det goda samhället. Samhället vilar på en demokratisk värdegrund där hälsa, delaktighet och trygghet fokuseras.

Den ekonomiska dimensionen är det medel som skapar förutsättningar för livskvalitet och välfärd. Ordet ekonomi betyder hushållning med knappa resurser och i ett ekonomisk hållbart samhälle kan alla människors grundläggande behov tillgodoses utan att naturens resurser tar slut eller skadas. En hållbar tillväxt tar hänsyn till både människor, miljö och ekonomi.

Europa 2020- strategin – En smart och hållbar tillväxt för alla

EU befinner sig i omvandling. Krisen har raderat flera års ekonomiska och sociala framsteg och blottlagt strukturella svagheter i EU-ländernas ekonomi. Samtidigt förändras världen snabbt och långsiktiga utmaningar som globalisering, ansträngda resurser och befolkningens åldrande blir allt större.

I Europa 2020-strategin fastställs tre prioriteringar som förstärker varandra:

- ❖ Smart tillväxt – utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation.
- ❖ Hållbar tillväxt – främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi.
- ❖ Tillväxt för alla – stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning.

EU har även fastställt följande överordnade EU-mål för perioden 2010 - 2020:

- ❖ 75 % av befolkningen i åldrarna 20–64 ska ha ett arbete.
- ❖ 3 % av EU:s BNP ska investeras i FoU.
- ❖ Energi- och klimatmålen ”20/20/20” ska nås (inbegripet en utsläppsminskning på 30 % på vissa villkor).
- ❖ Den andel ungdomar som slutar skolan i förtid ska vara under 10 %, och minst 40 % av den yngre generationen ska ha avslutad högre utbildning.
- ❖ Antalet personer som hotas av fattigdom ska minska med 20 miljoner.

Dessa mål hänger samman och anses vara av avgörande betydelse för EU:s framgång totalt sett.

Målen avspeglar de tre prioriteringarna ovan, men de är inte uttömmande: en lång rad åtgärder kommer att krävas på medlemsstats- och EU-nivå samt på internationell nivå för att understödja dem. EU har därför fastställt huvudinitiativ som ska påskynda framstegen inom varje prioriterat område:

- ❖ ”Innovationsunionen” ska förbättra de grundläggande villkoren och tillgången till finansiering

för forskning och innovation så att innovativa idéer kan omvandlas till produkter och tjänster som skapar tillväxt och arbetstillfällen.

- ❖ ”Unga på väg” ska stärka utbildningssystemens resultat och underlätta ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden.
- ❖ ”En digital agenda för Europa” ska påskynda utbyggnaden av höghastighetsinternet och utnyttja fördelarna med en digital inre marknad för hushåll och företag.
- ❖ ”Ett resurseffektivt Europa” ska bidra till att koppla isär ekonomisk tillväxt och resursanvändning, stödja omställningen till en koldioxidneutral ekonomi, öka användningen av förnybara energikällor, modernisera vår transportsektor och främja energieffektivitet.
- ❖ ”Industripolitik för en globaliserad tid” ska förbättra företagsklimatet, särskilt för små och medelstora företag, och stödja utvecklingen av en stark och hållbar industribas med internationell konkurrenskraft.
- ❖ ”En agenda för ny kompetens och nya arbetstillfällen” ska modernisera arbetsmarknaderna och ge människor ökad egenmakt genom kompetensutveckling under hela livet i syfte att öka deltagandet på arbetsmarknaden och bättre anpassa tillgången och efterfrågan på arbetsmarknaden, inbegripet genom arbetskraftens rörlighet.
- ❖ ”Europeisk plattform mot fattigdom” ska garantera social och territoriell sammanhållning så att tillväxtens och sysselsättningens fördelar kommer många till del och att människor som drabbats av fattigdom och social utestängning kan leva ett värdigt liv och aktivt delta i samhället.

Europa 2020-strategin i ÖP 2025

Huvuddelarna i Europa 2020-strategin har inte påverkan på ÖP 2025, men tjänar ändå ett syfte att beskriva det internationella perspektivet i den övergripande nivån för kommunens fysiska planering.

Regional utvecklingsstrategi (RUS 2012)

Genom tillgänglighet, mångfald och rätt kompetens ska Kalmarregionen vara en av Östersjöregionens mest attraktiva och innovativa platser för invånare, näringsliv och besökare.

(Vision för RUS 2012)

Revideringen av den regionala utvecklingsplanen (RUPEN IV) för Kalmar Län gjordes 2012 av Regionförbundet. För att markera skiftet från plan till strategidokument är den nya titeln RUS 2012. Syftet med RUS 2012 är att ta fram de mål och prioriteringar som behöver göras i länets utveckling de kommande åren.

RUS 2012, Länets regionala utvecklingsstrategi fungerar som den gemensamma plattformen och det långsiktiga planeringsdokumentet för det regionala utvecklingsarbetet. Det är hela länets utvecklingsstrategi och den regionala länken mellan kommunala översikts- och utvecklingsplaner samt nationella strategier och internationella beslut och överenskommelser. RUS 2012 ska också fungera sammanhållande för de olika regionala styrdokument som finns, exempelvis länstransportplaner, miljöprogram, folkhälsopolicyer och kulturstrategier.

RUS 2012 är uppdelad i olika utvecklingsområden, där varje område har mål redovisas nedan.

Rund och gränslös region

- ❖ Bra järnväg med snabb tågtrafik.
- ❖ Transportmöjligheterna ska utvecklas.
- ❖ Vi ska uppnå en bra IT-infrastruktur och en effektiv, samverkande och öppen offentlig sektor.

Näringsliv för hållbar tillväxt.

- ❖ Vi ska skapa fler växande företag.
- ❖ Bättre digitala förbindelser ska stärka näringslivet.
- ❖ Öka andelen kunskapsintensiva Tjänsteföretag.
- ❖ Öka internationaliseringen i länets företag.
- ❖ Öka kunskapsinnehållet i processer, produkter och tjänster.
- ❖ Hälso- och sjukvården som regional tillväxtmotor.
- ❖ Den lokala och småskaliga energi- och livsmedelsproduktionen ska stärkas.
- ❖ Vi ska skapa en väl fungerande service i hela länet.

Lärande och kompetensförsörjning

- ❖ Vi ska nyttja alla resurser i länet.
- ❖ Kunskapen och kompetensen ska matcha länets behov.
- ❖ Vi ska attrahera ungdomar genom ett brett och varierat studieutbud.
- ❖ Bättre förutsättningar, inflytande och delaktighet på arbetsmarknaden.
- ❖ Folkbildningen är en viktig motor i regional utveckling.
- ❖ Fler länsinvånare ska bli digitalt delaktiga.
- ❖ Kulturen ska vara en kreativ kraft för länsinvånarna.

Befolkning och välfärd

- ❖ Vi ska stärka länets attraktivitet.
- ❖ Länets unga ska tas tillvara som en drivande kraft i länets utveckling.
- ❖ Vi ska skapa goda förutsättningar för nya invånare att bo och verka i Kalmar län.
- ❖ Jämställdheten ska utvecklas.
- ❖ Kalmar län ska ha en god och jämlik Folkhälsa.
- ❖ Nya möjligheter genom framtidens äldre.

Miljö i balans

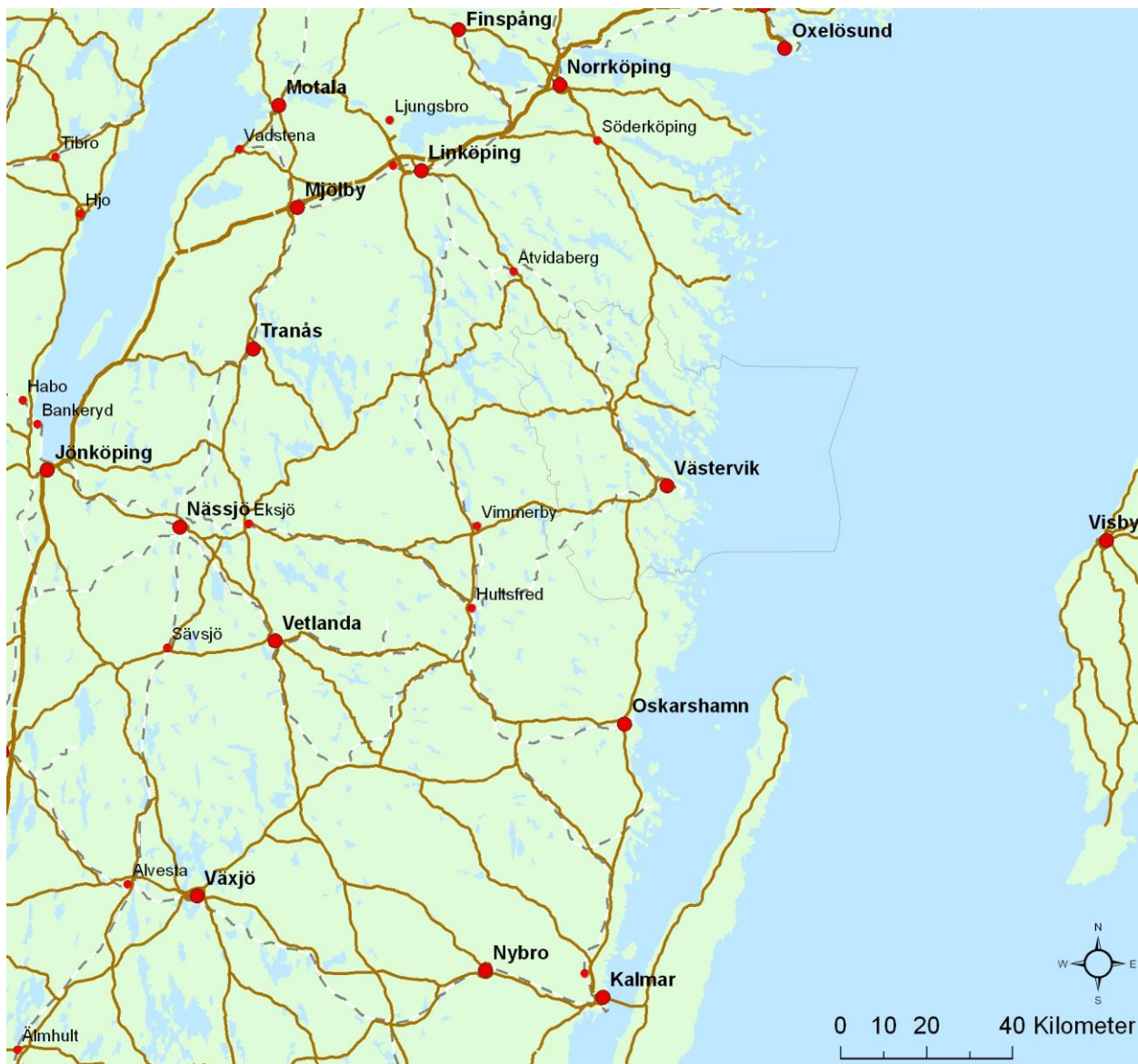
- ❖ Vi ska ta tillvara de möjligheter som miljö- och klimatfrågorna ger.
- ❖ Länet ska gå före i klimatarbetet.
- ❖ Vi ska samverka för ett friskt vatten.
- ❖ Vi ska skapa en giftfri vardag nu och för kommande generationer.
- ❖ Vi behöver förvalta och utveckla länets värdefulla landskap.

Kultur och upplevelser

- ❖ Kulturen som demokratisk grund.
- ❖ Kultur ska nyttjas i den regionala utvecklingen.
- ❖ Alla i länet ska ges möjlighet att ta del av och utöva kultur.
- ❖ Barn och ungdomars ska få ökade möjligheter till inflytande och påverkan.
- ❖ Länets kulturarv, kultur och naturmiljö ska bevaras, användas och utvecklas.
- ❖ Kreativa näringar ska stärka länets konkurrenskraft.

RUS 2012 i ÖP 2025

De relevanta delar av RUS 2012 som berör fysisk planering tas upp i översiktsplanens olika delar.

Figur 2. Västerviks kommuns geografiska läge i närområdet.

Kommunala styrdokument

Nedan presenteras de viktigaste kommunala styrdokumenterna som har påverkan på fysisk planering och översiktsplanen.

Strategisk plan

Den strategiska planen för 2012-2014 fokuserar på hållbar tillväxt och välfärd där stora utmaningar är den demografiska utvecklingen med större andel äldre som går i pension. Färre ska jobba för fler och behoven inom framför allt omsorgen ökar.

Vi kan komma att uppleva en situation där det kommer att bli konkurrens om arbetskraften i Sverige. En kommuns attraktivitet och möjligheten att attrahera inflyttare och behålla invånare blir då av stor betydelse.

I den fysiska planeringen finns förutsättningar att medverka till att skapa en attraktiv kommun för kommuninvånare och presumtiva inflyttare.

I detta perspektiv finns ett flertal trender att ta hänsyn till.

- ❖ Ökad miljömedvetenhet kräver förmåga att gå från ord till handling vilket påverkar den fysiska planeringen.
- ❖ Den ökade globaliseringen ställer större krav på förbättrade kommunikationer, både digitalt och fysiskt.
- ❖ Önskemål om attraktiva boendemiljöer gör att konkurrensen om var människor vill bo ökar. Förmågan att skapa attraktiva boendemiljöer blir därför central i den fysiska planeringen.

Västerviks kommun har goda förutsättningar i denna ökade konkurrens med unika natur- och kulturtillgångar och ett engagerat och utvecklingsinriktat näringsliv.

Den strategiska planen för 2012-2014 prioriterar följande tillväxtskapande åtgärder med utgångspunkt i den fysiska planeringen:

- ❖ Förstora arbetsmarknadsregion genom förbättrad infrastruktur och kommunikationer
- ❖ Förbättrad tele- och IT tillgänglighet
- ❖ Näringslivsutveckling genom förutsättningsskapande insatser
- ❖ Varumärket Västervik ska utvecklas och förstärkas i syfte att attrahera fler invånare

Kommunens framtida regiontillhörighet är av stor betydelse. Infrastruktur, kommunikationer och sjuk-

vård är centrala frågor för kommunen i en framtida regiontillhörighet

Bostadspolitisk strategi

Kommunfullmäktige antog 2012 en bostadspolitisk strategi för Västerviks kommun som bland annat säger följande:

- ❖ Översiktsplan och detaljplaner skapar förutsättningar att uppnå önskat byggande genom planberedskap.
- ❖ Ha en övergripande planberedskap genom aktuell översiktsplan, fördjupningar av den samt program.
- ❖ Vara en drivande aktör i att stimulera etableringen av boende för äldre i tillräcklig omfattning och med den geografiska spridning som efterfrågas

I Västerviks kommun är efterfrågan på bostäder i huvudsak koncentrerad till Västervik och till viss del till Gamleby och Loftahammar. Genom det tematiska tillägget ”Bebyggelse på landsbygd” skaffar sig kommunen en planberedskap för framtida efterfrågan av bostäder via LIS- och landsbygdsutvecklingsområden. Kommande bostadsbehov samt åtgärder sprungna ur den antagna bostadspolitiska strategin kommer att konkretiseras i fördjupningarna av översiktsplanen.

Miljöstrategi 2000

Kommunfullmäktige i Västervik antog år 2001 en Miljöstrategi med mål för miljön och folkhälsan. Kommunens mål utgår från de nationella miljömålen. Miljöstrategi 2000 innehåller även en beskrivning av miljösituationen i kommunen och en handlingsplan. Kustvattenstatus med åtgärdsprogram har beslutats i kommunfullmäktige 2007.

Energi- och klimatstrategi

En ”Energi- och klimatstrategi” har arbetats fram för åren 2009-2014 och syftar till att lokalt i Västerviks kommun driva utvecklingen mot ett uthålligt samhälle där vi bidrar till ett energisystem och klimat i balans med naturen. Västerviks kommun ställer sig bakom länets och Regionförbundets målsättning att bli nettofossilbränslefria senast år 2030.

Arbetet med att åstadkomma det har Regionförbundet samlat under namnet No Oil där tre huvudmål gäller – No Oil ska:

- ❖ Bidra till en hållbar tillväxt i Kalmar län – fler jobb och mer export
- ❖ Göra att Kalmar län år 2030 inte har några nettoutsläpp av fossil koldioxid
- ❖ Effektivisera länets energianvändning.

Strategin syftar till att bland annat:

- ◆ Konvertera från fossil energi till förnybar sådan
- ◆ effektivisera energianvändningen i alla led och sektorer
- ◆ Producera förnybar energi

Energi- och klimatstrategin innehåller en kort- och en långsiktig policy samt mål och åtgärder för energi- och klimatpåverkande verksamheter. Nyckelområden är energiförsörjning, energieffektivisering, transporter, konsumtion, avfall - kretslopp.

Avfallsplan

I kommunens aktuella avfallsplan som arbetats fram för åren 2009-2014 sätts mål upp inom olika målområden för att långsiktigt kunna arbeta med att minska avfallens mängd och dess farlighet. I tillhörande handlingsplan beskrivs de åtgärder som kommer att genomföras för att nå målen som är uppsatta i avfallsplanen. Den totala mängden avfall ska minska och farligt avfall ska tas ur kretsloppet. Enligt EU:s ramdirektiv har avfallshierarkin följande prioriteringsordning för lagstiftning och politik på avfallsområdet:

1. Förebyggande
2. Återanvändning
3. Materialåtervinning
4. Annan återvinning, exempelvis energiåtervinning
5. Bortskaffande

I framtiden skulle man kunna tänka sig att man kommer att låna, samäga, laga och återanvända i större utsträckning än idag för att minska ner på avfallet.

Folkhälsoplan 2012-2015

I kommunens aktuella folkhälsoplan för 2012-2015 utgår man från de 11 nationella målområdena för folkhälsan. En del av dessa målområden har påverkan på översiktsplanen, exempelvis målområde 5: Sunda och säkra miljöer. Under planperioden prioriteras bland annat målområde 3: Trygga och goda uppväxtvillkor samt målområde 9: Ökad fysisk aktivitet.

I planen finns även ett antal utmaningar för kommunen, bland annat ska arbetet med integration, funktionshinder och barnperspektiv vara tydligt inom kommunens förvaltningar.

Skolöversyn

En översyn av förskole- och skolverksamheten genomfördes i Västerviks kommun 2010. Utredningen omfattade samtliga förskolor, grundskolor inklusive fritidshem samt särskilda undervisningsgrupper.

Följande områden har belysts av barn- och utbildningsförvaltningen:

- ❖ elevunderlag/elevprognoser fram till 2018
- ❖ lokaler
- ❖ ekonomi
- ❖ pedagogisk kvalitet
- ❖ personal
- ❖ skolskjutsar

Vision 2025

I Vision 2025 presenteras fem visionsmeningar för en hållbar utveckling för Västerviks kommun. Visionen är framtagen i dialog med medborgare och förtroendevalda.

Översiktsplaneringen ger en möjlighet att göra ett antal strategiska vägval för att komma närmare Vision 2025. Nedan följer de fem visionsmeningarna med fördjupningar.

Västervik växer med stolthet och äkthet och har utvecklats till en hållbar kommun

”Att ha en historia är lika viktigt som att ha en framtid. Att förändra ett samhälle utan att göra avkall på äkthet och hållbarhet är en självklarhet. I Västervik värnar vi om att få en hållbar tillväxt som vi hanterar professionellt och med känsla. Vi vill bli fler. Att bli fler är viktigare ju längre bort från storstadsregionerna man finns. Det krävs insatser i infrastruktur och samhällsbyggnad för att attrahera inflyttare. Vi tar klimatförändringarna på stort allvar. Arbete med att analysera konsekvenserna och hållbarheten i våra projekt visar positiva resultat i samhället, naturen och i våra vattenmiljöer.”

Vi har jobb, känner oss friska och är trygga

”Vi har hög sysselsättning i kommunen. Antalet människor som arbetar ligger över

riksgenomsnittet. Det gäller framför allt våra ungdomar. Vi har stor tillgång till utbildningar för alla åldrar. De är anpassade till människors personliga utveckling samt de behov som finns inom den offentliga sektorn och näringslivet. Det är tryggt att växa upp i Västervik. Vi har hälsosamma levnadsvanor samt sunda, säkra och tillgängliga livsmiljöer där möjligheterna till fysisk aktivitet är stora. Förutsättningar att känna välbefinnande och att leva det goda livet här är de allra bästa. Vår skola och vår omsorg tillhör landets bästa. Demokrati och delaktighet är viktiga nyckelord för allas rätt till påverkan. Kommuninvånarna känner stolthet över utvecklingen och de har stora möjligheter att påverka politiska beslut.”

Vi bor bra, har korta restider och en rik och varierad fritid

”Ett bra boende betyder olika saker för olika människor. För en del handlar det om sjönära läge och för andra om att det finns tillgång till hiss och service. Alla kan hitta sitt drömboende i kommunen. Det finns ett stort utbud av olika boendeformer med trygga bostadsmiljöer och hög servicegrad, både på landsbygden och i staden. Det kommersiella utbudet är stort och varierat, både i stadens centrum och i våra övriga handelsområden i kommunen. Staden Västervik har kvar sin småstadscharm, har utvecklats och har en berikad, sevärd stadskärna. Västervik är en del i en stor region. Det finns goda möjligheter att nå arbete och studier på andra orter genom dagspendling. Kollektivtrafiken är väl utbyggd inom kommunen, i regionen och även skärgården. Vi har öppet för turister hela året med moderna anläggningar och populära evenemang. Kulturen, föreningslivet och idrotten är viktig för kommunens invånare med också för våra besökare. Musiklivet har en lång tradition och mer än hälften av ungdomarna i kommunen har regelbundna musikaktiviteter. Våra fritids- och idrottsanläggningar är moderna och kan användas av alla.”

Vår skärgård och våra naturområden är öppna för alla

"Tjust skärgård med över 5 000 öar är Västerviks största tillgång. Vi bevarar, men använder också våra naturmiljöer, på ett klokt och hållbart sätt. Naturen är speciell och ger en tydlig bild av kontrasterna i vår kommun. Inlandet är typiskt småländsk med skogar, ängar och sjöar medan kustlandet har sina lummiga öar, klippor och skär. Västervik är en etablerad året-runt-destination och ett naturligt val för människor som söker upplevelse och välbefinnande. Kommunens rika natur- och kulturhistoria är tillgänglig och uppskattas av våra kommuninvånare och besökare. Kommunikationerna och servicen är väl utvecklade utan att göra avkall på den orörda naturen och den genuina skärgårdsmiljön. Den marina näringen och hantverkstraditionen har i århundraden varit stark och det märks i såväl skärgården som på fastlandet."

Det är enkelt, roligt och lönsamt att driva företag i Västervik

"Näringslivet i Västervik får god service för att starta, driva och utveckla sina företag. Näringslivsklimatet är ett av landets bästa och företagarna bildar olika nätverk och kluster för att skapa ytterligare tillväxt. Bra kommunikationer gör det möjligt för fler företag att etablera sig i kommunen. Vi har rätt utbildningsutbud och kompetens för näringslivets behov och har klarat av generationsväxlingarna i företagen på ett klokt och hållbart sätt. Kommunen har etablerat en samlingspunkt för näringslivet och för andra aktörer på arbetsmarknaden. Samverkan, kompetensutveckling och nytänkande genomsyrar näringslivsutvecklingen vilket leder till regional utveckling, företagande och arbete."

Inriktningsmål

I ”Program för ÖP 2025” antogs inriktningsmålen för ÖP. Målen är framarbetade av förtroendevalda, tjänstemän samt medborgare och konkretiseras i ÖP 2025.

Inriktningsmål

- ◆ Insatserna i fysiska planeringen ska verka för att stärka Västerviks kommuns attraktionskraft och leda till hållbar tillväxt i kommunen.
  - ◆ Den fysiska planeringen ska verka för en utveckling där det gamla kan integreras med det nya. Vi ska värna om kulturhistoriska byggnader, bebyggelse och kulturmiljöer och kommunens rika natur och kulturarv är tillgänglig och uppskattas av våra kommuninvånare och besökare. Samtidigt ska den fysiska planeringen verka för att utveckla kommunen genom ny bebyggelse som avspeglar samtiden.
  - ◆ Västervik stad har en stadskärna med en vacker och välbevarad träarkitektur från 1700- och 1800-talet som ska bevaras även för framtiden. Det gäller även miljön kring gamla torget i Gamleby.
  - ◆ Västerviks kommun ska verka för en hållbar samhällsutveckling och för ett robust, energisnålt och klimatanpassat samhälle som är fossilbränslefritt 2030.
  - ◆ Västerviks kommun ska verka för utveckling av en större arbetsmarknadsregion
- ◆ Västerviks kommun ska verka för att skapa mötesplatser för alla oavsett kön, ålder, socioekonomisk och etnisk tillhörighet, eller funktionsnedsättning. Stadens offentliga rum ger förutsättningar för spännande möten och evenemang. Mötesplatser i det offentliga rummet ska ha god tillgänglighet och möjligheterna till vardagsmotion ska vara stora.
  - ◆ Den fysiska planeringen ska verka för att det tillskapas varierande och attraktiva och trygga bostadsområden som tillgodoser människors behov oavsett ålder och livssituation.
  - ◆ Tillgängligheten till och inom Västerviks kommun ska öka. I Västerviks kommun ska det finnas goda och hållbara kommunikationer. Det ska vara enkelt att ta sig fram med cykel, och det ska vara enkelt att pendla till skola och arbete med kollektivtrafik.
  - ◆ Besöksnäring och turism ska kunna utvecklas i hela kommunen. Goda möjligheter till fritids-, friluftslivs- och kulturupplevelser med god tillgänglighet. Stränderna skall vara tillgängliga för allmänheten. Tillgängligheten till och inom skärgården skall vara god.
  - ◆ Västerviks kommun ska uppvisa en rik variation av naturtyper och biotoper med en mångfald av växt- och djurarter. God ekologisk status ska uppnås i sjöar, vattendrag och kustvatten.
  - ◆ Västerviks kommun skall skapa goda förutsättningar för näringslivets utveckling i syfte att öka andelen sysselsatta.

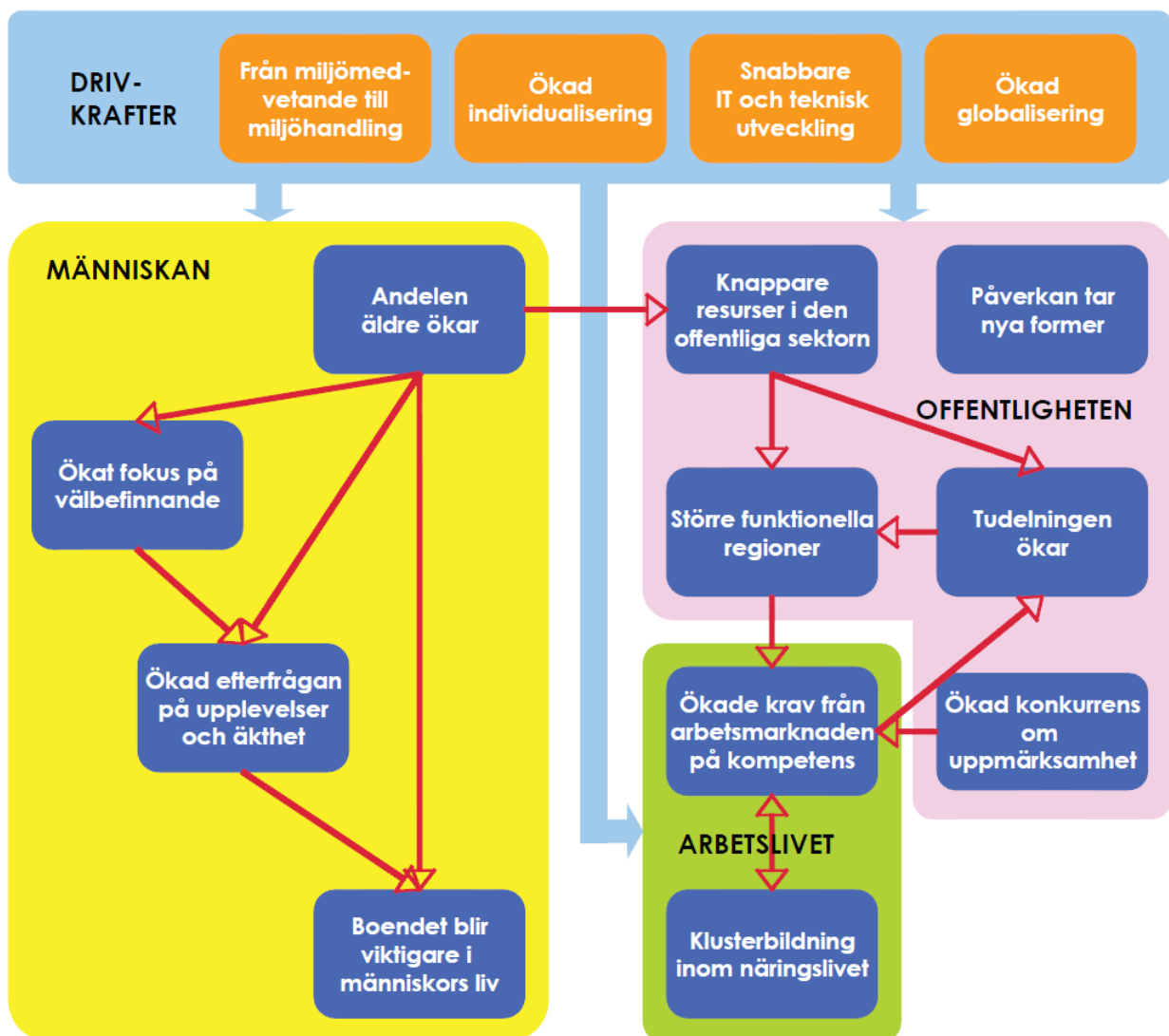

Trender

2008 genomfördes ett arbete med att ta fram en vision för Västervik där framtidstrender presenterades. I den framkom fyra starka drivkrafter som kommer att påverka Västerviks kommun och som styr trenderna i vår omvärld och framtiden. Dessa är:

- ❖ att vi går från miljömedvetenhet till miljöhandling
- ❖ att vi ser en ökad individualisering
- ❖ att vi får en snabbare IT- och teknisk utveckling
- ❖ att vi ser en ökad globalisering

I trendanalysen identifierades de 15 viktigaste trenderna som påverkar Västervik. Tillsammans ger de en bild av den långsiktiga utvecklingen som vi har att förhålla oss till. Trenderna påverkas av varandra. Figuren här nedan sammanfattar det kraftfält som trenderna bildar och hur de samspelar. De övergripande drivkrafterna driver Västerviks trenderna inom tre områden: Näringslivet, människan och offentligheten. Pilarna visar i grova drag hur trendområdena påverkar varandra. Ju högre upp en trend finns, desto mer påverkar den utvecklingen av andra trenderna.

Figur 3. Sammanfattning trendanalysen som visar de viktigaste trenderna, det kraftfält som trenderna bildar och hur de samspelar.

Livet i Västervik, idag och i framtiden

Planberedskap

Västerviks kommun har idag två antagna fördjupningar av översiktsplanen (FÖP). Dessa är Hornslandet och Södra Norrlandet. Inom FÖP-område Hornslandet finns 3 nya detaljplaner som medger cirka 100 nya bostäder och cirka 100 till inom en 10 års period. Inom FÖP-område Södra Norrlandet finns plats för flera hundra nya bostäder.

I kommunen finns i särklass det högsta bebyggelsestrycket i och omkring Västerviks stad. Här planeras det både för flerbostadshus och enfamiljshus. I Västerviks tätort finns nygjorda, ej exploaterade detaljplaner som medger 400 nya bostäder, främst i Gertrudsvik-området. I kommunen, utanför centralorten finns det cirka 100 lediga tomter och det finns en efterfrågan på vattennära tomter i och omkring de större orterna. Lediga industritomter finns för de större orterna.

I dagsläget handläggs mellan 550 och 600 lovansökningar per år. Av dessa är ca 50 nybyggnation av bostadshus, drygt ett hundratal nybyggnation av komplementbyggnader och resten är allt från skyltar till ombyggnationer.

Lokaliseringsparagrafen

I plan- och bygglagen (2010:900) så ställs tydliga krav på vad man ska tänka på vid lokalisering av utvecklingsområden.

”PBL 2 kap 5 §:

Vid planläggning, och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked, ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till:

- 1. människors hälsa och säkerhet,*
- 2. jord, berg- och vattenförhållandena,*
- 3. möjligheterna att ordna trafik, vattenförsörjning, avlopp, avfallshantering, elektronisk kommunikation samt samhällsservice i övrigt,*
- 4. möjligheterna att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar, och*
- 5. risken för olyckor, översvämning och erosion.”*

Bebyggelse och byggnadsverk som för sin funktion kräver tillförsel av energi ska lokaliseras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till energiförsörjningen och energibushållningen.

I översiktsplanens tematiska tillägget ”Bebyggelse på landsbygd”, och i fördjupningarna av översiktsplanen, kommer det att redovisas hur Västervik kommun tagit hänsyn till ovanstående.

Geografiska förutsättningar

Landskapet i Västerviks kommun är väldigt mångfacetterat. Det kuperade och omväxlande landskapet innehåller allt från ett stort skärgårdsområde till vindlande sjösystem i skogs- och jordbruksbygd. Utbudet av vackra natur- och kulturmiljöer är stort och möjligheterna till ett attraktivt boende nära natur och vatten är en av kommunens främsta kvaliteter.

Den fysiska planeringen i hela kommunen ska värna om och utveckla platsens identitet. Vare sig man bor i skärgården, eller i inlandet ska det kännas genuint. Ny bebyggelse och annan markanvändning ska bidra till att befästa det unika med platsen samt bidra till att komplettera och utveckla orten efter dess specifika funktion, behov och möjligheter.

Nivå 1 kommuncentra

Västervik

Västervik håller på att förstärka sin ställning som mellanregionalt centrum och tillväxtmotor genom nya företags- och handelsetableringar och ses som en viktig servicenod inte bara för kommunen utan för nordöstra Småland.

Nivå 2 kommunfelscentra

Gamleby

I den norra delen av kommunen är Gamleby en viktig serviceknutpunkt och här hittar man ett serviceutbud som är utöver det vanliga med tanke på ortens befolkningsmängd.

Funktion:

- ◆ Kommunens näst största ort och är en ovanligt stor sådan med nationella mått mätt
- ◆ Stort köpcentra i förhållande till sin storlek
- ◆ Många olika servicefunktioner
- ◆ Centralort för norra kommundelen
- ◆ Kunsksort – många olika lärocentra
- ◆ Differentierad lokal arbetsmarknad

Utvecklingsmöjligheter:

- ◆ Pendelstation för norra kommundelen
- ◆ Ligger vid E22
- ◆ Ligger vid Tjustbanan
- ◆ Attraktivt boende
- ◆ LIS-områden
- ◆ Ny infart med möjligheter till nya exploateringsområden.

Nivå 3 stora tätorter

Utöver Västervik och Gamleby så finns det flera orter som genom sin befolkningsmängd, kommunikationsläge och i kraft av det samlade serviceutbudet idag har en funktion som serviceorter för det kringliggande omlandet. Dessa orter är samlade under nivå 3.

Ankarsrum

Funktion:

- ◆ Ligger längs riksväg 40 mitt emellan två centralorter; Västervik och Vimmerby och kan dra nytta av två arbetsmarknadsregioner.
- ◆ Skola upp till högstadiet
- ◆ Närhet till stora arbetsgivare

Utvecklingsmöjligheter

- ◆ Utveckla kommunikationsmöjligheterna med buss och anslutande pendlingsparkering.
- ◆ Attraktivt boende (för exempelvis pendlare)
- ◆ LIS-områden

Gunnebo/Verkeback

Funktion:

- ◆ Blivande funktionell del av Västervik i och med dess närhet och kommande södra infart
- ◆ Närhet till stora arbetsgivare

Utvecklingsmöjligheter:

- ◆ Ligger vid E22.
- ◆ Attraktivt boende
- ◆ LIS-områden

Överum

Funktion:

- ◆ Tillgång till flera arbetsmarknadsregioner
- ◆ Närhet till stora arbetsgivare

Utvecklingsmöjligheter:

- ◆ Ligger vid väg 35 mot Linköping
- ◆ Ligger invid Tjustbanan
- ◆ Attraktivt boende
- ◆ LIS-områden

Loftahammar

Funktion:

- ◆ Sommarort med många externa fritidshusägare
- ◆ Skärgårdsnära
- ◆ Omfattande service/verksamhet kopplat till funktionen som sommarort.

Utvecklingsmöjligheter:

- ◆ Många fritidshusägare med intresse för ortens utveckling
- ◆ Utveckla en aktiv fritid året runt
- ◆ Attraktivt boende
- ◆ LIS-områden
- ◆ Marina näringen och turismen
- ◆ Kommunikationer

Nivå 4 mindre tätorter

Kommunens strategi för utveckling för övriga tätorter har formulerats i kommunens riktlinjer för landsbygdsutveckling. De riktlinjerna innebär att särskilda medel finns avsatta för tillväxtskapande åtgärder.

Utvecklingsmöjligheter:

- ◆ Basutbud av kollektivtrafik med koppling till knutpunktshållplatser längst de strategiska stråken.
- ◆ Attraktivt boende
- ◆ LIS-områden

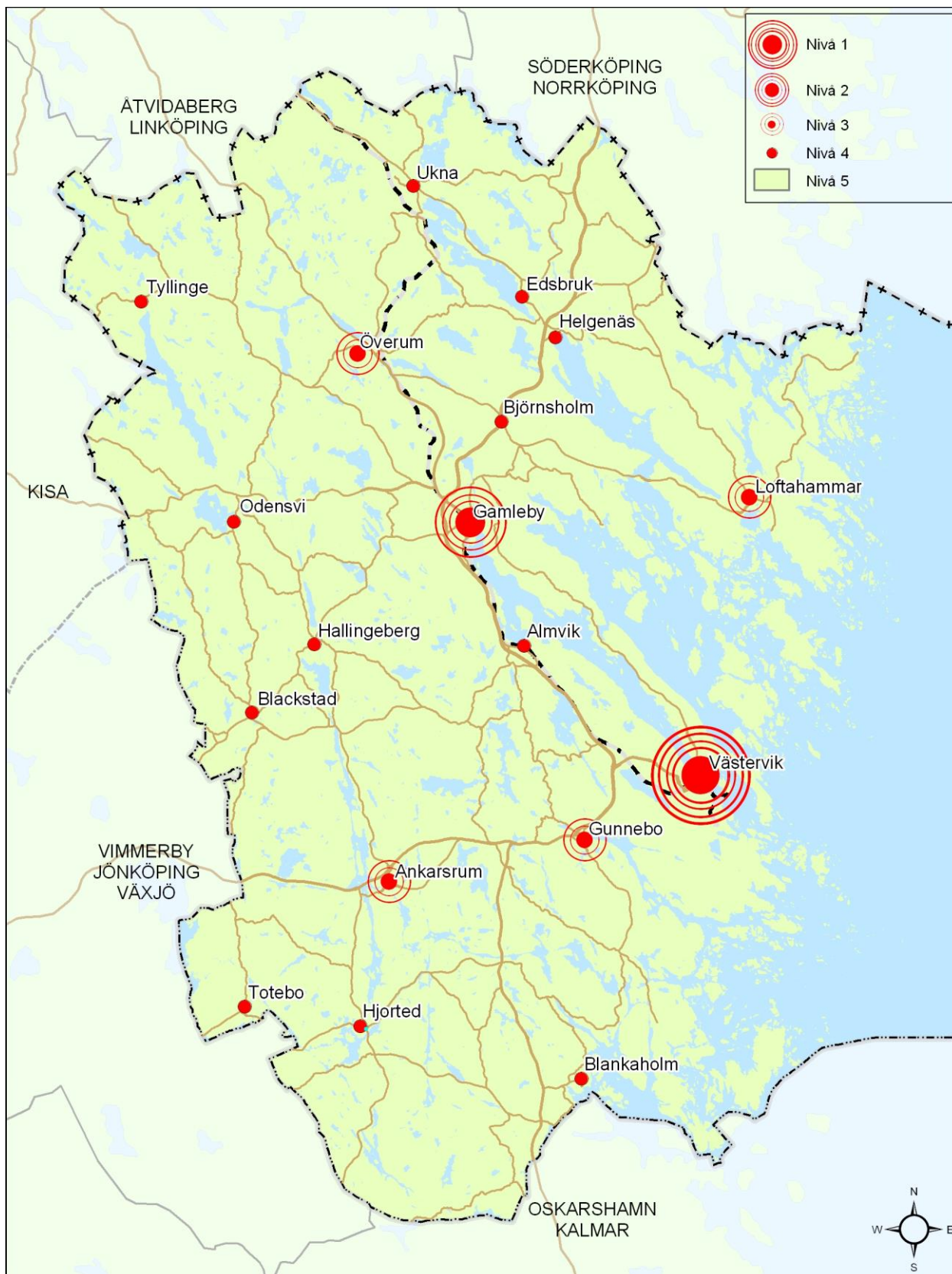
Dessa tätorter är:

- ◆ Edsbruk
- ◆ Helgenäs
- ◆ Ukna
- ◆ Odensvi
- ◆ Blackstad
- ◆ Totebo
- ◆ Hjorted
- ◆ Blankaholm
- ◆ Hallingeberg
- ◆ Tyllinge
- ◆ Björnsholm/Lofta
- ◆ Almvik

Nivå 5 byar och landsbygd

Byar och landsbygd ska ha en möjlighet att kunna utvecklas efter sina egna förutsättningar och identitet.

- ◆ Utifrån de riktlinjer som finns om landsbygdsutveckling.
- ◆ LIS- områden, där det är lämpligt.

Figur 4. Karta som visar kommunens fem nivåer gällande geografiska förutsättningar med tanke på funktion och utvecklingsmöjligheter.

Befolkning

"Västervik växer. Vi vill bli fler. Att bli fler är viktigare ju längre bort från storstadsregionerna man finns. Det krävs insatser i infrastruktur och samhällsbyggnad för att attrahera inflyttare. Västervik är en del i en stor region. Det finns goda möjligheter att nå arbete och studier på andra orter genom dagspendling. Kollektivtrafiken är väl utbyggd inom kommunen, i regionen och även skärgården."

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ Befolkningen i Västerviks kommun ska öka och nettoinflyttningen ska långsiktigt vara minst +100/år.
- ❖ Regionförstoring för en större arbetsmarknad och ökade möjligheter till studier på annan ort genom dagspendling.

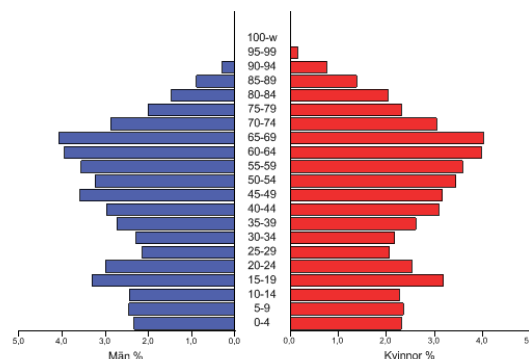
Kommunens ställningstagande

- ◆ Genom ett aktivt planarbete samt god markberedskap skapa attraktiva och lättillgängliga lägen och miljöer för bostäder, service och verksamheter.
- ◆ Västervik ska förstärka sin ställning som mellanregionalt centrum och tillväxtmotor genom nya företags- och handelsetableringar och ses som en viktig servicenod inte bara för Västerviks kommun utan för nordöstra Småland. Genom att utveckla Västervik som mellanregionalt centrum så stärks såväl centralorten som kommunen.
- ◆ Genom stärkt infrastruktur och utvecklad kollektivtrafik ska restiderna inom kommunen samt till kompletterande arbetsmarknader och studieorter underlättas och stimuleras.
- ◆ Kommunen vill skapa förutsättningar för att landsbygd inklusive kust och skärgård ges möjlighet till en god utveckling innebärande exempelvis hög tillgänglighet, boende, utövande och etablerande av verksamheter.

Befolkningsutvecklingen

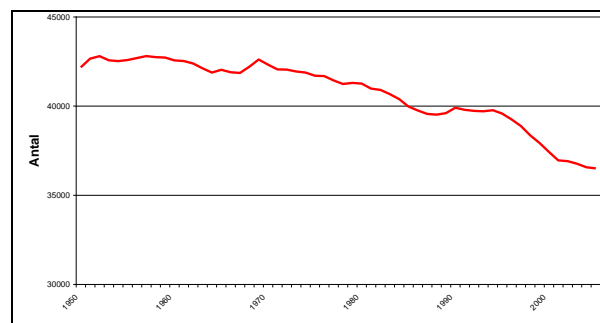
Att de demografiska förhållandena är i balans är en förutsättning för en långsiktigt hållbar utveckling. I Västerviks kommun råder för närvarande en obalans genom en sned åldersfördelning och ett stort antal äldre jämfört med antalet kommuninnevånare i arbetsför ålder. Under slutet av 1900-talet minskade befolkningen i kommunen på grund av att antalet döda och antalet utflyttade översteg antalet födda

respektive inflyttade. Strax efter sekelskiftet började dock förhållandet att ändras i så måtto att antalet inflyttade överstiger antalet utflyttade. Vid något tillfälle i så hög grad att kommunen fick en positiv befolkningsutveckling. Den 30 september 2011 hade Västervik kommun en befolkning på 36 025 personer.

Figur 5. Befolkningen 2011-12-31 i Västerviks kommun.

Som en följd av tidigare års utflyttning samt det faktum att fler yngre flyttar ut än in är medelåldern i kommunen högre än i riket som helhet, 45,2 år i Västervik och 41 år i riket som helhet. Västervik delar det förhållandet med de flesta av landets kommuner utanför storstads- och högskoleregionerna.

Figur 6. Befolkningsutveckling i Västerviks kommun 1950-2009

Befolkningsprognos

Varje år görs en befolkningsprognos för Västerviks kommun och dess olika geografiska delar. Befolkningsprognosen för kommunen bygger på ett antagande om ett långsiktigt överskott i flyttningsrörelserna vilket på lång sikt skapar bättre balans, i relationen födda-döda. Grund för antagandet om ett överskott i flyttningsrörelserna är en tro på att det arbete som genomförs och planeras inom den kommunala och andras verksamheter leder till en ännu attraktivare kommun som i sin tur leder till ökat intresse och inflyttning. De senaste tio årens

nettoinflyttning har visat att det finns god grund för ett sådant antagande.

Prognosen visar på att antal äldre ökar mest i centralorten Västervik. Behov av vård och omsorg ökar med stigande ålder. Största behovet har åldersgruppen 85 år och äldre.

Befolkningsprognosen för olika delar av kommunen bygger på den kommunövergripande prognosen

samt planerat bostadsbyggande i det specifika geografiska området.

År	Folk-mängd	Födda	Döda	Inflyttade	Utflyttade
2015	36336	348	463	1400	1200
2020	37029	376	472	1425	1175
2025	37692	358	497	1425	1175

Tabell 1. Befolkningsprognos för Västerviks kommun

Näringsliv

”Det ska vara enkelt, roligt och lönsamt att driva företag i Västervik. I Västervik värnar vi om att få en hållbar tillväxt. Vi vill bli fler. Bra kommunikationer gör det möjligt för fler företag att etablera sig i kommunen. Västervik ska vara av landets mest framstående kommuner med avseende på näringslivsklimat och hållbar tillväxt. Det kommersiella utbudet är stort och varierat, både i stadens centrum och i våra övriga handelsområden i kommunen.”

(Ur Vision 2025)

”Västervik är det naturliga valet för den medvetna människan som året runt söker nära upplevelser och välbefinnande vid vatten.”

(Ur: Vision för besöksnäringen ur besöksnäringens marknadsplan.)

Mål

- ❖ Västerviks kommun ska tillhöra de 10% främsta i landet, vad avser näringslivsklimatet.
- ❖ Andelen företagare som uttrycker sig positivt om företagsklimatet ska öka.
- ❖ Besöksnäringen har utvecklats i hela kommunen.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Kommunen ska med bred delaktighet från näringslivet arbeta långsiktigt med samhällsbyggnad (fysisk planering, mark och exploatering, infrastruktur, kommunikationer, offentliga rummet med mera) för att hjälpa till att stimulera näringslivets utveckling.
- ◆ Förbättrade kommunikationer och regionförstoring är nyckelfrågor för kommunens utveckling.
- ◆ Tjänste- och servicenäringen lokaliseras med fördel i närheten av service, bostäder och infrastruktur.
- ◆ Kommunen är restriktiv mot externa köpcentrum utanför befintliga orter.
- ◆ Västerviks och Gamlebys centrumkärnor ska vara kommunens shoppingcentra.
- ◆ Kommunen ska verka för att tillskapa attraktiva boendemöjligheter som underlättar rekrytering av arbetskraft.

Trender

Strukturen på näringslivet i Västerviks kommun har förändrats under 2000-talet. Från att ha varit en kommun med en förhållandevis stor andel av industri och jordbruk, med några större arbetsgivare, går utvecklingen mot en större andel tjänste- och serviceföretag, inte minst har handeln vuxit. Andelen små och medelstora företag har också ökat. Entreprenörskapet har också fått större utrymme och allt fler väljer att starta egna företag.

Globalt har också stora förändringar skett; trenden går från att ha varit ett samhälle där människor följer jobben till att omvänt jobben följer människor. Det innebär att de platser som kan uppvisa en attraktiv miljö att leva och bo i också lockar till sig företag och entreprenörer.

Regionalt sett så är Västervik en kommun med mycket attraktivt läge vid Östersjön, vilket sannolikt kommer att få större betydelse i framtiden. Från Västervik är det kort transportsträcka till nära liggande marknader som Ryssland, de baltiska staterna och Gotland.

Attraktiva livsmiljöer

”Västervik växer med stolthet och äkthet och har utvecklats till en hållbar kommun. Det är tryggt att växa upp i Västervik. Vi har hälsosamma levnadsvanor samt sunda, säkra och tillgängliga livsmiljöer. Förutsättningar att känna välbefinnande och att leva det goda livet här är de allra bästa. Demokrati och delaktighet är viktiga nyckelord för allas rätt till påverkan. Kommuninvånarna känner stolthet över utvecklingen. Alla kan hitta sitt drömboende i kommunen. Det finns ett stort utbud av olika boendeformer med trygga bostadsmiljöer och hög servicegrad, både på landsbygden och i staden.”

(Ur: Vision 2025)

Mål

- ❖ Västervik ska kunna erbjuda attraktiva livsmiljöer som attraherar och behåller fler invånare.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Utbudet på bostadsmarknaden ska vara en lämplig variation av upplåtelseformer, bebyggelsestruktur som passar människor i olika livssituationer, ålder, och med skilda ekonomiska förutsättningar och egna personliga uppfattningar om livskvalitet.
- ◆ Bebyggelse ska i första hand utvecklas i anslutning till befintliga tätorter eller genom förtätning.
- ◆ Grönområdets styrkor lyftes och värnas gentemot andra exploateringsintressen, vilket förtydligas i framtida grön- och blåstrukturplaner.
- ◆ I den fysiska planeringen är det viktigt att arbeta med enkelt avhjälpta hinder, det vill säga åtgärder som kan underlätta för framkomligheten och tillgängligheten i den offentliga miljön för människor med funktions- och orienteringsnedsättningar.
- ◆ I den fysiska planeringen är det viktigt att bidra till att minska rädslan för att bli utsatt för brott. Alla kommunens invånare oavsett kön, ålder, socioekonomisk och etniska tillhörighet ska känna sig trygga i det offentliga rummet.
- ◆ Det är viktigt att säkerhetsaspekter tas med i den fysiska planeringen för att minska olycksrisken i offentliga miljöer.
- ◆ Det är viktigt att offentliga mötesplatser behålls och tillskapas.

- ◆ Västerviks kommun ska i samband med planläggning av nya bostadsområden engagera sig för att försöka åstadkomma ”gröna stadsdelar” eller åtminstone ett ”grönt flerbostadshus/bostadsområde”.
- ◆ Västerviks kommun främjar klimatneutrala detaljplaner och byggnationer. Vid nybyggnation av lokaler och byggnader (inom kommunkoncernen) ställs krav på att de ska vara energieffektiva och fossilbränsle fria.
- ◆ Bostäder ska med fördel lokaliseras i närheten av service och kommunikationer.
- ◆ Tillskott av nya bostäder ska utgå från lokala förutsättningar och ta hänsyn till orternas olika karaktär, skala och identitet.
- ◆ I samband med detaljplanering, alternativ bygglov vid mindre byggnation ska kommunen medverka till att uppnå en ändamålsenlig källsortering och hantering av avfall.
- ◆ Avfallsfrågorna ska införas i detaljplanearbetet och bygglovprövningen, så att områden och lokaler anpassas till källsortering av hushållsavfall vid ombyggnad och nyproduktion. Det betyder bland annat att utrymme för sorteringsplatser ska planeras in i bebyggelsemiljöer. Hänsyn bör tas till transportvägar, trafiksäkerhet, barnsäkerhet, arbetsmiljö och lämplig servicenivå för kommuninvånarna.
- ◆ Gällande bebyggelse inom kulturmiljöområdet – se kommunens ställningstagande under rubriken ”Kulturmiljö”.

En mer sammanhållen bebyggelse

Mer sammanhållna samhällen med fler invånare innebär att underlaget för service och goda kommunikationer ökar. Det stödjer i sin tur en god kollektivtrafik. En mer sammanhållen bebyggelse i orterna är ett sätt att ge jämlikare levnadsvillkor, genom att det kan bidra till kortare avstånd mellan exempelvis bostaden och arbetsplatsen eller mellan bostaden och livsmedelsbutiken och den vardagliga servicen, eller närhet till vänner, allmänna kommunikationer och idrottsanläggningar. Även den tekniska försörjningen kan lösas mer tillfredsställande med en mer sammanhållen bebyggelse.

Flera olika bostadstyper och olika upplåtelseformer i samma område bidrar också till att skapa en hållbar utveckling i orterna. Det ska vara möjligt att bo i en ort i de flesta av livets skeden. En blandning av utbudet på bostadsmarknaden inbjuder till en

blandning av människor i olika livssituationer och med skilda ekonomiska förutsättningar.

Mötesplatser

Attraktiva mötesplatser är viktigt för att locka till spontana och planerade möten mellan människor. En mötesplats kan både vara inomhus och utomhus, i samhället, eller i naturen, i tillfälliga lokaler eller i permanenta lokaler, på kommersiella och offentliga platser. Mötesplatser kan också ligga i anslutning till skolan, eller i lokaler som är ombytliga för olika aktiviteter. På en mötesplats finns möjlighet att träffa folk och ta del av regelbundna aktiviteter och enstaka arrangemang och känna sig delaktig i samhället.

Trender

Om det förut var så att människor flyttade dit det fanns arbete som kan man nu allt mer se att trenden vänder till att arbetena kommer dit människorna finns. Trenden visar att människor flyttar dit de tycker det är attraktivt att bo och där de kan ha en tillfredställande fritid. Det blir alltså allt viktigare för kommuner att vara attraktiva för människor som kan flytta hit, bo kvar och generera skatteintäkter.

Klimatanpassat byggande

Avsikten med att Västerviks kommun ska engagera sig i att försöka åstadkomma ”gröna stadsdelar” eller åtminstone ett ”grönt flerbostadshus/bostadsområde” är att visa på hur man kan kombinera modern energieffektiv teknik med val av miljöanpassade byggnadsmateriel och inredning. På detta sätt så får man ett attraktivt modernt boende med miljö- och hållbarhetsfrågor i fokus.

Begreppen ”gröna stadsdelar” och ”gröna flerbostadshus/bostadsområde” härör från Energi- och klimatstrategi för Västerviks kommun 2009-2014 och avser att vid nybyggnation av lokaler och byggnader (inom kommunkoncernen) ställa krav på att de ska vara energieffektiva och fossilbränsle fria. Avsikten är att visa på hur man kan kombinera modern energieffektiv teknik med val av miljöanpassade byggnadsmateriel och inredning, så att man får ett attraktivt modernt boende med miljö- och hållbarhetsfrågor i fokus. Med grönt avses ekologiskt anpassat och hållbart i både byggande, drift och boende.

Tillgänglighet

Kommunfullmäktige har antagit ett handikappolitiskt program 2005. I den har det fastställts normer och synsätt som ska genomsyra kommunens agerande i enlighet med FN:s regelverk.

Tillgängligheten i det ordinarie bostadsbeståndet blir en viktig fråga i den framtida planeringen av bostäder både för äldre och för personer med funktionsnedsättning. Dessa bostäder bör vara integrerade i den ordinarie bostadsmiljön och bör ligga nära kollektivtrafik.

Allmänna intressen och riksintressen

Intressekonflikter

En av avsikterna med översiktsplanen är att göra avvägningar mellan olika allmänna intressen och därmed vara ett stöd inför fortsatta bedömningar och ärendeprovningar. Den slutliga provningen av de olika allmänna intressena sker när konflikten måste avgöras vid detaljplanering, tillståndsgivning eller motsvarande.

Hushållningsbestämmelserna

Enligt Plan- och bygglagen 2 kap ska mark- och vattenområden användas till de ändamål som de är mest lämpade för. Miljöbalkens tredje och fjärde kapitel (MB 3 och 4 kap.) innehåller grundläggande bestämmelser för hushållning med mark och vatten. Dessa bestämmelser preciserar vissa slags mark- och vattenområden som är av allmänt intresse som exempelvis naturmiljöer, kulturmiljöer, områden med värde för friluftslivet, vägar, järnvägar och anläggningar för energiproduktion. Översiktsplanen ska redovisa de allmänna intressena.

Riksintressen

Riksintressen skyddas enligt miljöbalken, 3, eller 4 kapitlet och är områden med betydande nationella värde. Syftet är att dessa nationella intressen ska hävdas i den kommunala fysiska planeringen och i andra beslut om markanvändning. Områdena ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada de värden som är av riksintresse. Varje förändring inom riksintresset ska prövas med hänsyn till de höga värdena. Riksintressena avgränsas som geogra-

fiska områden, men värden av riksintresse kan också skadas av åtgärder som ligger utanför gränsen.

Översiktsplanen ska redovisa hur kommunen avser att tillgodose riksintressena och särskilt lyfta fram de konflikter mellan olika riksintressen och andra allmänna intressen som kan uppstå.

Berörd central sektorsmyndighet lämnar uppgifter till Länsstyrelsen om de områden de anser vara av riksintresse. Länsstyrelsen, och även kommunen, kan också föreslå att riksintresse pekas ut för ett visst område de anser vara av nationell betydelse. Naturvårdsverket har ansvar för att lämna uppgifter/peka ut vilka områden som bedöms vara av riksintresse för naturvärden och friluftslivet.

Skavdö har tillkommit

Kommunen växer. År 2012 växte Västerviks kommun till ytan när Skavdö inkorporerades i kommunen efter att ha tillhört Oskarshamns kommun. De flesta av kartsflikten i översiktsplanen är hämtade från databaser som uppdateras automatiskt, varför de i dokumentet täcker in även Skavdö. Vad gäller andra kartsflikter som exempelvis kommunens naturvårdsprogram, eller radonriskkartan så täcks inte Skavdö därför att ön helt enkelt inte var en del av kommunen när kartsflikten arbetades fram. Det är kommunens ambition att inkorporera Skavdö i de kartorna när de skikten uppdateras.

Naturvärden

"Tjust skärgård med över 5 000 öar är Västerviks största tillgång. Vi bevarar, men använder också våra naturmiljöer, på ett klokt och hållbart sätt. Naturen är speciell och ger en tydlig bild av kontrasterna i vår kommun. Inlandet är typiskt småländskt med skogar, ängar och sjöar medan kustlandet har sina lummiga öar, klippor och skär. Kommunens rika natur- och kulturhistoria är tillgänglig och uppskattas av våra kommuninvånare och besökare."

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ Den fysiska planeringen i Västerviks kommun möjliggör en rik variation av naturtyper och biotoper med en mångfald av växt- och djurarter.
- ❖ Den fysiska planeringen i Västerviks kommun ska bidra till god ekologisk status i kommunens sjöar, vattendrag och kustvatten.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Naturvärden beaktas i all planering med kommunens naturvårdsprogram som underlag.
- ◆ Ny bebyggelse bör främst tillkomma i anslutning till eller som en förtätning av redan bebyggda områden på ett sådant sätt att unik kultur- och naturmiljö skyddas och att hänsyn tas till grön- och blåtor för de boende.
- ◆ Förutsättningar för biologisk mångfald utvecklas och förbättras. Genom att bevara en stor andel gröna ytor med naturlig vegetation, inklusive våtmarker och skogsvegetation gynnas en naturlig ekosystemdynamik.
- ◆ Skogliga nyckelbiotoper, värdefulla ängs- och betesmarker och jätteträd har högsta prioritet för bevarande.
- ◆ All vattenförvaltning ska ske utifrån ett avrinningsområdesperspektiv.

Natura 2000

Natura 2000 är beteckningen på EU:s nätverk av värdefulla naturområden som syftar till att bevara arter och naturmiljöer som är skyddsvärda i ett europeiskt perspektiv och är även av riksintresse enligt miljöbalken. De områden som valts ut innehåller naturtyper eller arter som listas i fågel- eller habitatdirektivet. År 1979 beslöt EU-länderna att införa särskilda regler för skydd av fåglar. Fågeldirektivet berör totalt 200 fågelarter som förekommer i medlemsländerna. Habitatdirektivet tillkom 1992 och

behandlar naturtyper samt andra artgrupper än fåglar. Begreppet habitat används mycket brett och innefattar såväl geologiska formationer som biotoper och växtsamhällen. Natura 2000-områden skyddas även enligt miljöbalken som "särskilt skyddade områden". Tillståndsprövning krävs vid förändringar som kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. I Västerviks kommun finns 29 Natura 2000 områden.

Riksintresse för naturvård

Områden med betydande nationella värden för naturvärden klassas som riksintressen enligt miljöbalken. Naturvårdsverket avgör vilka områden som är av riksintresse för naturvärden. Om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, ska företräde ges åt det ändamål som bäst främjar områdets långsiktiga hållbarhet. När ett område pekats ut som riksintresse får det ett skydd mot åtgärder som påtagligt kan skada naturmiljön. I Västerviks kommun finns 14 områden som är utpekade som riksintresse för naturvärden, bland annat hela skärgårdsområdet, se karta över riksintressen för naturvård.

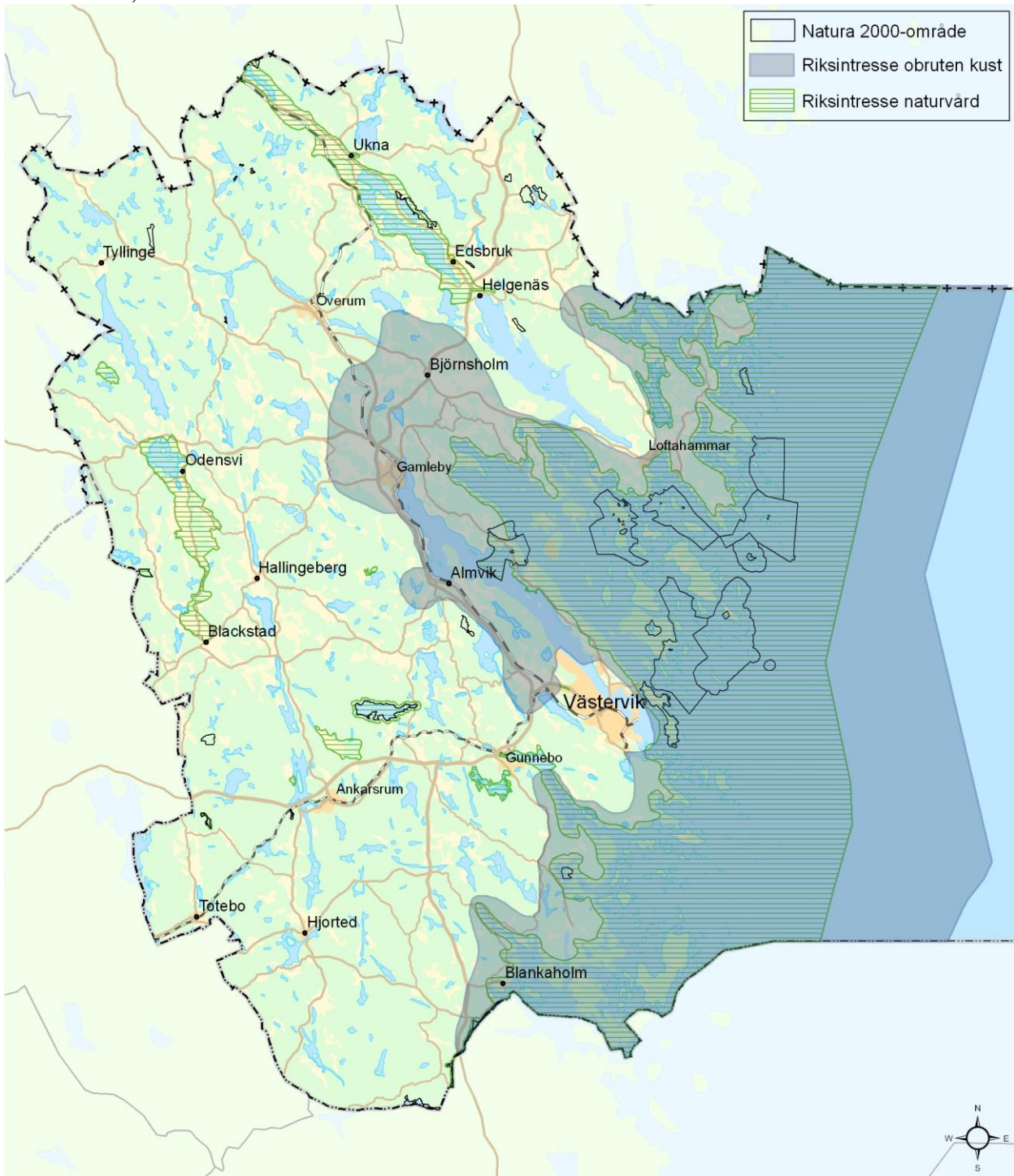
Riksintresse för naturvärden	ha
Allgjutten	117
Anledebo	19
Dynestad	15
Frisksjön	629
Fälgaren	485
Karrum - Odensvi	2 082
Ljungåsen	3
Malm mossen	28
Stora Ramm & Marströmmen (Delvis Oskarshamn)	842
Stormandebo	292
Uknadalen	3 652
Venerna	216
Västerviks & Oskarshamns skärgård	115 226
Älhults urskog	27

Tabell 2. Riksintressen för naturvärden och hur många hektar de är till ytan. Samliga bildades år 2000.

Riksintresse för obruten kust

Västerviks skärgårdsområde är klassat som ett obrutet kustområde enligt miljöbalken. Där får vissa miljöstörande anläggningar inte komma till stånd. Det gäller järn och stålverk, massafabriker tung petrokemisk produktion, fabriker för gödselmedel, cementfabriker, större förbränningsanläggningar samt gruppstationer för vindkraft med tre eller flera

vindkraftsaggregat med en sammanlagd uteffekt av minst 10 MW, se karta obruten kust.

Figur 7. Natura 2000-områden, riksintrasse för obruten kust och riksintrasse för naturvård.

Biotopskydd

Mindre mark- eller vattenområden som har stor betydelse för den biologiska mångfalden kan skyddas som biotopskyddsområden. I områdena inte får bedrivas verksamhet eller vidtas åtgärder som kan skada naturmiljön, exempelvis grävarbete. Om det finns särskilda skäl kan myndigheten som beslutat om skyddet medge undantag. Vid bildande av biotopskyddsområden har markägaren rätt till ekonomisk ersättning. Vissa miljöer i jordbrukslandskapet omfattas av generellt biotopskydd som alléer, källor, odlingsrösen, småvatten och våtmarker, stenmurar och åkerholmar. Dessutom kan biotoper i skogsmark avsättas av skogsstyrelsen. Dessa områden är mellan 2 och 20 hektar. I Västerviks kommun finns 64 skogliga biotopskyddsområden på sammanlagt 300 ha, se karta för skogliga biotopskyddsområden.

Naturreservat

Naturreservat det vanligaste sättet för långsiktig skydd av värdefull natur. Naturreservat kan bildas genom beslut av länsstyrelse eller kommun. Syftet med reservatsbildningen kan vara att bevara biologisk mångfald, vårda eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller för att tillgodose friluftslivet. Vid reservatsbildning har markägaren rätt till ekonomisk ersättning. I beslut om naturreservat finns reservatsbestämmelser som reglerar vad markägaren och allmänheten får och inte får göra i området. För att uppnå syftet med reservatet upprättas en skötselplan som bland annat beskriver hur reservatet skall skötas för att behålla sitt naturvärde. I Västerviks kommun finns 34 naturreservat varav ett kommunalt, Gränsö naturreservat som bildades 1995, se karta för Naturreservat.

Naturminnen

Naturminne används för att skydda enstaka märkliga naturföremål eller grupper av objekt. Tidigare användes det för att skydda gamla ekar eller flyttblock. Naturminne kan även användas för att skydda en mindre lokal för en sällsynt växtart. I Västerviks kommun finns sex naturminnen.

Djurskyddsområden

Till skydd för sällsynta djurarter kan länsstyrelsen inrätta särskilda djurskyddsområden. I dessa områ-

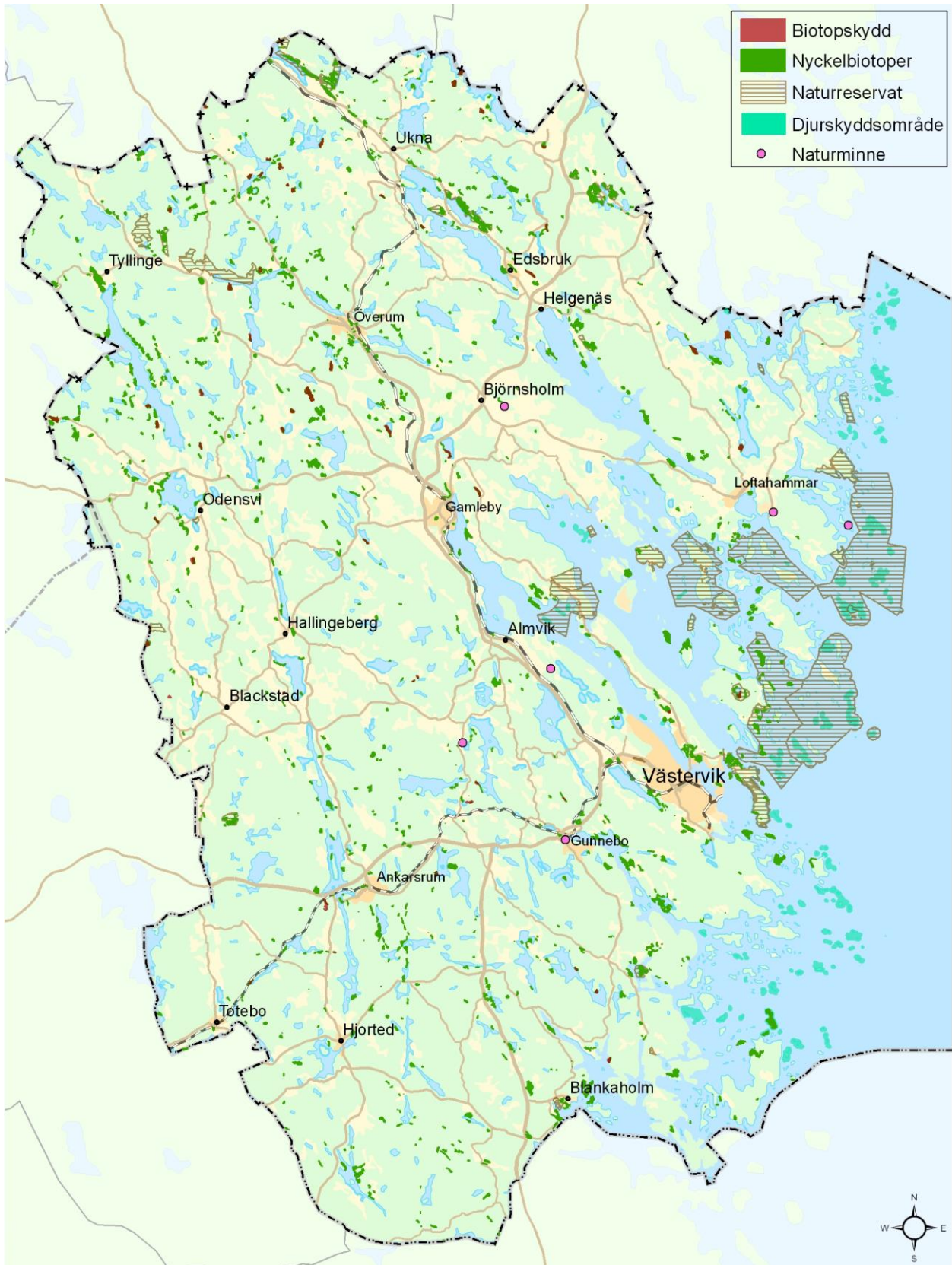
den är bland annat jakträtt och allemansrätten inskränkt. Täta koncentrationer av häckande sjöfåglar och boplatser för sällsynta arter är skyddade som fågelskyddsområden under den känsligaste tiden. Inom fågelskyddsområdena i skärgården är det inte tillåtet att komma närmare land än 100 meter. Den normala skyddstiden är 1 april till 10 juli. Senhäckande arter som tordmule och tobisgrissla har förlängd skyddstid till den 31 juli. I Västerviks kommun finns totalt 86 områden, de flesta i ytterskärgården.

Naturvårdsavtal

Syftet med avtalet är att bevara, utveckla eller skapa områden med höga naturvärden. Ett naturvårdsavtal är ett civilrättsligt avtal som tecknas mellan skogsstyrelsen och markägaren. Vanligen är avtalstiden 50 år. Markägaren får ekonomisk ersättning och förbinder sig att göra naturvårdande åtgärder. Storleken på områdena som ingår i avtalen kan variera. Avtalen används ofta som komplement till andra skyddsformer, till exempel för att förstärka ett naturreservat eller ett biotopskyddsområde med en skyddszon. I Västerviks kommun finns 52 naturvårdsavtal med en total yta på 258 ha.

Fridlysning

Mer än 300 växt- och djurarter är fridlysta i hela landet. Fridlysning av en växt- eller djurart innebär oftast att arten skyddas mot plockning eller dödande och infångande. I vissa fall är det bara förbjudet att gräva upp eller plocka en art för försäljning. Fridlysning innebär normalt inte att arten är skyddad mot pågående markanvändning i form av till exempel jord- eller skogsbruk, eller mot övergödning och andra föroreningseffekter. Några arter är bara fridlysta mot plockning för försäljning samt uppgrävning. Exempel på fridlysta arter är orkidéer och alla grod- och kräldjur. Förutom de arter som är fridlysta med stöd av miljöbalken är mal, flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla fredade i hela landet enligt förordningen om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen. Alla vilda fåglar och däggdjur (inklusive fladdermöss) är fredade enligt jaktlagen och jaktförordningen med undantag för vissa möjligheter till skydds jakt och för att det under vissa tider på året råder jakttid för en del arter.

Figur 8. Biotopskydd, nyckelbiotoper, naturreservat, djurskyddsområden och naturminnen.

Regional naturvårdsplan

Länsstyrelsen i Kalmar län har tagit fram en regional naturvårdsplan ”Natur i Östra Småland” från 1997. Där beskrivs ett antal områden i länet med höga naturvärden. Områdena är indelade i tre klasser. Natur i Östra Småland är en samlad redovisning av de mest skyddsvärda naturmiljöerna i Smålandsdelen av Kalmar län. Närmare 750 värdefulla naturmiljöer, omfattande knappt 280 000 hektar, beskrivs.

Naturvårdsprogram

Västerviks kommun har ett Naturvårdsprogram som reviderades 2008. Det består av två delar, sammanställda i två rapporter med bilagor samt en digital naturdatabas. Syftet är att beskriva naturen i Västerviks kommun och peka ut de områden som har särskilt höga värden för naturvård och rörligt friluftsliv, där biologi och geologi är huvudmotiv. Naturvårdsprogrammet bygger på dagens kunskapsläge och ska inte ses som något slutligt dokument utan formen möjliggör kontinuerlig uppdatering när ny kunskap tillkommer eller när värderingar ändras. Naturvårdsprogrammet anger inriktningsmål för naturvårdsarbetet i Västerviks kommun för perioden 2009 – 2015. Det ger även en beskrivning av kommunens naturvärden och ett avsnitt sammanfattar olika lagar som berör naturvård och markanvändning.

På en översiktskarta redovisas områden med höga naturvärden indelade i olika klasser. Objekten är indelade i fyra olika klasser enligt Naturvårdsverkets riktlinjer. Klassningen är en bedömning av naturvärdet i relation till liknande naturtyper inom den naturgeografiska regionen. Karta nedan visar översiktligt utbredningen av kommunens naturvärden indelat i de fyra klasserna. Många av de områden som finns inom klass 4 är små och är svåra att urskilja på kartan.

- ◆ Klass 1 - Högsta naturvärde (nationellt intresse)
- ◆ Klass 2 - Mycket högt naturvärde (regionalt intresse)
- ◆ Klass 3 - Högt naturvärde (kommunalt intresse)
- ◆ Klass 4 - Övrigt naturvärde (lokalt intresse)

Naturvård innebär att se till att viktiga livsmiljöer för växter och djur kan finnas kvar och utvecklas även i framtiden. Kunskap om naturen och dess värden är en förutsättning för att vi ska få en långsiktigt hållbar utveckling. Naturvärden har dessutom en social dimension som behandlar behovet av naturområden för rekreation och rörligt friluftsliv. Inte bara sällsynta arter utan även vardagslandskapet är viktigt att värna om. Naturupplevelsen i svampskoogen och vid den öppna beteshagen intill badsjön, har stor betydelse för det psykiska välbefinnandet i dagens stressade samhälle.

Eftersom olika naturtyper som exempelvis sjöar, lövskogar, hagmarker och myrar kräver helt olika sorts insats eller skötsel för att naturvärdet skall bevaras, måste naturvårdsinsatserna anpassas till den naturtyp det är fråga om. För en havsvik som utpekats som värdefullt lekområde för fisk kan det exempelvis innebära restriktioner för muddring och ett område med gammal naturskog bör skyddas mot avverkning. För att bevara en värdefull hagmark krävs fortsatt bete och att man avstår från att gödsla.

Med biologisk mångfald eller ett rikt djur och växtliv menas variationen bland levande organismer i på land såväl som i vatten, och de ekologiska sambanden som finns mellan organismerna. Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, ansvarar för att uppgifter om hotade växter och djur kontinuerligt registreras. Listorna ger en överblick över den biologiska mångfaldens status och omfattar arter vars överlevnad inom landet inte är tryggad. För närvarande omfattar de så kallade ”rödlistorna” över 4 000 arter. De flesta av de rödlistade arterna är hotade därför att de är knutna till naturtyper som minskat kraftigt under de senaste hundra åren.

Figur 9. Kartan visar utpekade områden i kommunens naturvårdsprogram.

Övriga naturvärden

Skogen utgör livsmiljö för en mängd olika växter och djur. Förutsättningen för artrikedom och biologisk mångfald i skogen, är att många olika livsmiljöer tillåts existera samtidigt. Vissa skogsmiljöer är genom sin relativa sällsynthet särskilt värdefulla och fungerar som öar i skogslandskapet. Man brukar kalla dessa områden för nyckelbiotoper eftersom de har egenskaper som gör att de har en nyckelroll för skogens missgynnade och hotade djur och växter. Vid Skogsstyrelsens inventeringar inom kommunen har över 900 nyckelbiotoper registrerats. Exempel på miljöer som räknas till nyckelbiotoper är: urskogslignande miljöer, äldre lövskog, ädellövskog, sumpskogar och vissa myrmarker.

Arealen våtmarker, det vill säga mossar och kärr är i förhållande till kommunens storlek jämförelsevis liten. Små så kallade "fattigkärr" är vanligast. Gåsmossen och Malmossen är exempel på två naturliga våtmarker med höga naturvärden. Malmossen väster om Ankarsrum består av en mosse och ett kärr omgivet av skogsmark och hyser en relativt artrik flora med brunmossor, ullsäv, slätterblomma och orkidéer. Gammal urskogslignande granskog finns ibland annat i Älhults naturreservat; här täcks marken och nedfallna trädstammar av en böljande mossmatta. Ett annat värdefullt våtmarkskomplex i kommunen är Venerna vid Gunnebo, området hyser ett rikt fågelliv med både sträck- och häckfåglar exempelvis; tranor, rörhöna och brun kärrhök.

Eken är en nyckelart i det kommunens kustområde. En gammal ek är som ett ekosystem i miniatyr. Det finns ett 30-tal rödlistade lavararter och ca 2000 skalbaggsarter som kan förekomma på gamla ekar. Många av de sällsynta insekterna lever i det rödbruna trädmjålet, mulmen. Igenväxningen av ekhagar och nedhuggning av gamla ihåliga ekar är de största farorna. Även yngre träd är viktiga att spara för kommande gen. Gammal urskogslignande hållmarkstallskog finns i flera skärgårdsreservat. Merparten av lövskogen har utvecklats på mark som tidigare har varit ängs- eller betesmark.

Västerviks kommuns typiska naturtyper beskrivs även under avsnittet Natur respektive Kulturmiljö under kapitlet Planeringsförutsättningar samt i det här kapitlet, men även i kommunens naturvårdsprogram.

Odlingslandskapet

Odlingslandskapet påverkas av många faktorer - jordbruket med djurhållning är den viktigaste faktorn. Odlingslandskapet har under de senaste decennierna genomgått stora förändringar. Minskad lönsamhet för jordbruket har lett till att många mindre gårdar lagts ned. Djurhållningen koncentreras till färre och större jordbruksföretag. Kulturhistoriska element i landskapet, som till exempel alléer, häckar, diken, gamla brukningsvägar, gärdsgårdar med träd och buskar, har tagits bort eller lämnats utan hävd. Kunskapen om många av dessa odlingslandskapets hotade miljöer som traditionellt hävdas håller på att försvinna. I Västerviks kommun har sedan år 1990 arealen åkermark minskat med ca 2 560 ha och arealen betesmark ökat med 3 475 ha.

Till ett uthålligt odlingslandskap hör djurhållning. De djurslag som har störst betydelse för betesmarken (dikor, ungdjur, hästar och får) har ökat mest. Naturliga, ogödslade betesmarker inrymmer en stor del av landets hotade djur och växtarter. Vid gödsling försvinner arterna snabbt. Flertalet av de hotade kärlväxterna växer endast på naturliga betesmarker. Det gäller arter som tidigare var mycket vanliga men nu minskar i antal; mandelblom, kattfot, nattviol, solvända, gullviva, jungfrulin, ögontröst och fältgentiana. I stället ökar förekomsten av kvävegynnade arter som hundkäx och midsommarblomster. De flesta av de mest värdefulla naturliga betesmarkerna finns i kommunens mellersta delar, framför allt i dalgången söder om Odensvi, i Loftabygden samt inom skärgårdens naturreservat.

Många av de växter som har sin livsmiljö i ängs- och hagmarker har under århundraden genomgått en anpassning till den typen av mark. De har blivit mycket konkurrensstarka i sin miljö så länge den är stabil. När miljön förändras genom minskat betetryck, gödsling och beskuggning, konkurreras de lätt ut av mer kväve- och skugggynnade växter.

Eken är vanligast i de kustnära hagmarkerna och vid stora gårdar.

Betade strandängar förekommer på flacka stränder. Strandängarna är ofta örtrika och översvämmas vid högvatten.

Figur 10. Utpekade områden i nationellt respektive regionalt bevarandeprogram för odlingslandskapet.

Strandskydd

Strandskydd råder vid hav, sjöar och vattendrag och innebär ett förbud mot att uppföra nya byggnader, ändra befintliga så att de hindrar allmänheten från att färdas fritt eller vidta andra åtgärder som skadar växt- och djurlivet i strandområdet. Generellt gäller strandskyddet inom 100 m i vardera riktningen från strandlinjen, dock har kusten och skärgården i kommunen bedömts så värdefull att strandskyddet utökats till 300 m på öarna samt mellan 100 och 300 m längs fastlandskusten. Tre av kommunens sjöar har också så utökat strandskyddet till 200 m (Storsjön i Uknadalen, Frisksjön och Fälgaren). Strandskyddsfrågor hanteras även i det tematiska tillägget ”Bebyggelse på landsbygd”.

Skärgårdens naturvärden och övergödning av kustvattnet

Västervik är en kommun med mycket stora naturvärden. I synnerhet skärgårdens natur- och kulturmiljöer ger oss ett betydande internationellt ansvar. De större vikarna är vanligen djupa tröskelvikar, med ett grunt inlopp, som försvårar ett effektivt vattenutbyte mellan den inre djupare delen av viken och det öppna havet. Detta gör bottenarnas ekosystem särskilt känsliga.

I skärgården finns de flesta av kommunens natura 2000-områden, naturreservat och fågelskyddsområden. Skärgården är i sin helhet riksintressant för både naturvård, rörligt friluftsliv, yrkesfisket och till vissa delar även för kulturmiljövården. Möjligheterna till ett naturnära friluftsliv är näst intill obegränsade och det finns en stor potential för besöksnäring med inriktning på ekoturism.

Ytterst ligger kalskärgården med trädlösa fågelskär och steniga havsstränder med glest växttäck. Grunda bottenar ned till tre meters djup har generellt hög biologisk produktion. Särskilt värdefulla är de måttligt exponerade och näringsrika algbältena med blåstång på grunda klippbottenar. Blåstången är en nyckelart som många andra marina arter är beroende av under någon del av sin levnad. Blåstångsbältet utgör en skyddad miljö för många fiskarter, musslor och kräftdjur. Vikar med mjukbottenar karaktäriseras av kärleväxter och kransalger som ofta bildar ett sammanhängande vegetationstäck. Vid 2 – 6 meters djup är borstnate och hårsärv de mest utbredda arterna, men även ålgräs och axslinga är rikligt förekommande. Ålgräs är vanligt förekommande på finsediment- och sandbottenar.

Mellan- och innerskärgården är skogsklädd och på några av de större öarna, exempelvis Björkö och Solidö, finns fortfarande ett levande jordbruk. På Sladö finns slätterängar med hamlade askar och lindar som fortfarande hamlas. Några lindar bedöms vara mellan 500 och 1000 år. Annars täcker hållmarkstallskog största arealen i skärgården. Här finns även lövskogsområden framför allt med ek. Mellan- och innerskärgårdens stränder är ofta klippiga eller steniga.

I Europa är det bara Baltikum, södra Italien, Grekland och Spanien som har lika stor instrålning av solljus som Västerviks kustområde. Det här ”solfönstret” ger unika förutsättningar speciellt för värmekrävande insekter. I Västerviks skärgård har den vackra och sällsynta apollofjärilen ett av sina starkaste fästen i landet.

Övergödningen av kustvattnet är ett av de allvarligaste miljöproblemen i kommunen. Stora mängder näringsämnen förs ut från jordbruksmark och via avlopp. Den biologiska mångfalden i kust- och havsområdet störs av även av miljögifter och överfiske. Grunda bottenar är särskilt känsliga, samtidigt är de extra viktiga som uppväxtområden för fisk. Åmynningar är också särskilt viktiga områden för fisk. Västerviks kommun har ett stort ansvar för den gemensamma kustvattenmiljön. En levande kustmiljö ger möjligheter till attraktivt boende och goda rekreativmöjligheter. Den är nödvändig för utveckling av turistnäringen och för att locka till nyetablering i området. Insatser för en bättre kustvattenmiljö är därför avgörande för kommunens framtida utveckling. Ett levande, småskaligt och kustnära yrkesfiske är dessutom nödvändigt för att kulturmiljövårderna i skärgårdsområdet skall kunna tillvaratas i ett långsiktigt perspektiv.

Projekt Gamlebyviken

Under perioden 1995 – 2005 genomfördes ett omfattande miljöprojekt kring Gamlebyviken - ”Framtid Gamlebyviken”. Grunden var en helhetssyn på försörjning hälsa och miljö inom Gamlebyvikens tillrinningsområde i syfte att minska övergödningen. En viktig del i projektet var praktiska investeringar i kretsloppsanpassad avloppsteknik, men inom projektets ram genomfördes även flera delprojekt med naturvårdsinriktning, exempelvis:

- ◆ Anläggning av våtmarker i odlingslandskapet
- ◆ Inventering av biologisk mångfald (bottenfauna, fåglar samt vegetation) i anlagda våtmarker
- ◆ Biotopkartering i Vassbäckån och Baggetorpsån

- ◆ Anläggning av vandringsleder (Sergersgårde, och Dvärgstad)
- ◆ Inventering av jätteträd kring Gamlebyviken
- ◆ Entomologiska inventeringar i nyckelbiotoper

Figur 11. Kustmynnande vattendrag och områden med grunda bottnar har i allmänhet stor betydelse för havsmiljöernas ekologiska och kemiska status vilket innebär att Västerviks kommun har ett stort ansvar den gemensamma kustmiljön. Kartan visar åmynningar samt grunda havsmiljöer som har stor betydelse för fiskreproduktion. Områdena utgör potentiella lek- och uppväxtlokaler för gädda och abborre.

Vatten

Vision, mål, ställningstagande och mer ingående beskrivning av vattenförsörjning görs i det tematiska tillägget ”VA-plan”.

Vattenförsörjning

Vatten spelar en central roll för kommunens invånare, för avkoppling och rekreation, och för näringsverksamhet som fiske och turism. De flesta större tätorterna, Västervik, Gamleby och Ankarsrum utnyttjar ytvatten från sjöar till dricksvatten. Ytvattentäkten Hjorten försörjer drygt 70 % av kommuninnevånarna med dricksvatten.

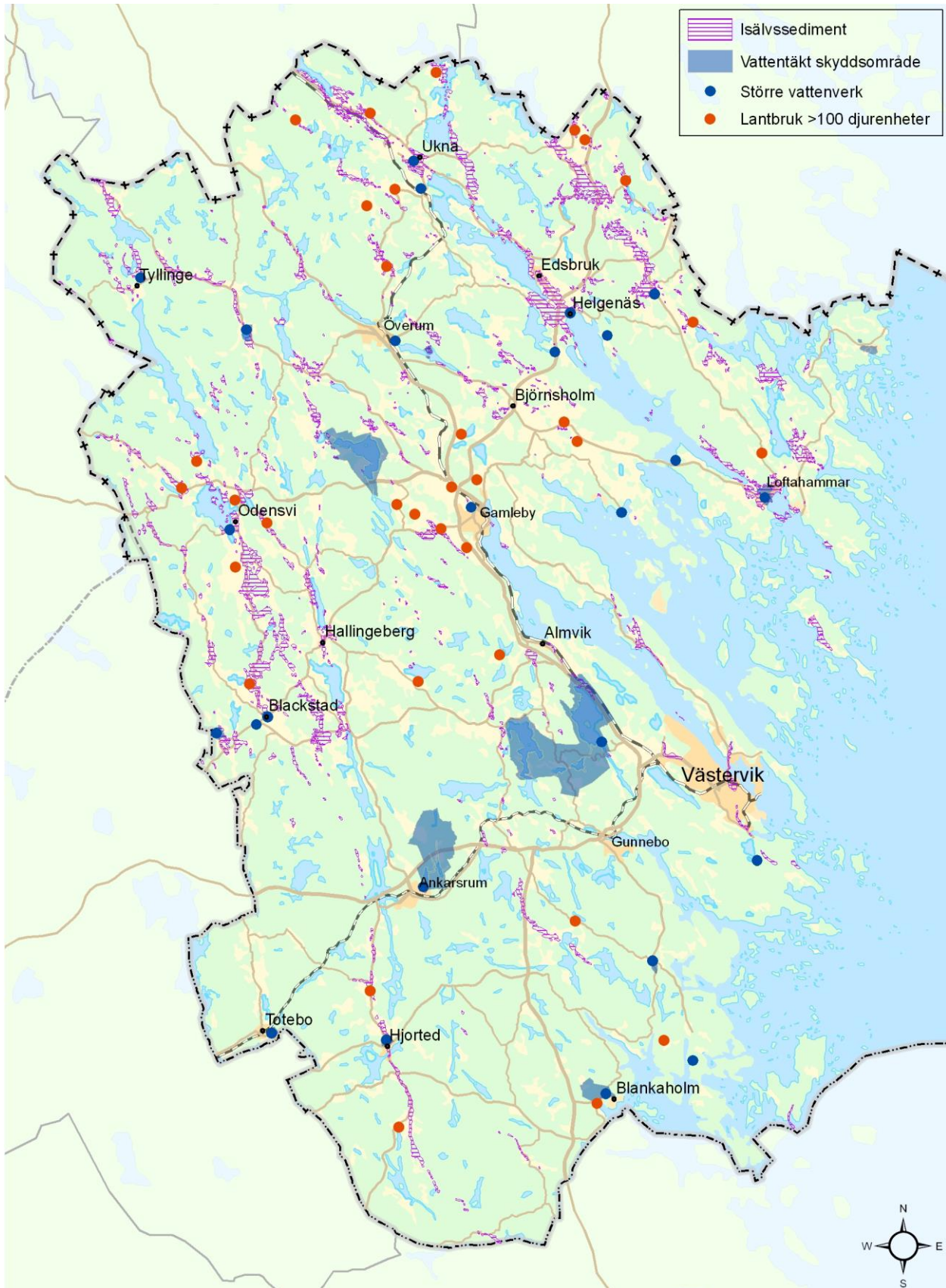
Grundvattentillgångarna i kommunen är mycket begränsade, grundvattenmagasinen är vanligen små och från juni till september förekommer bristsituationer. I kustområden förekommer saltvatteninträngning i dricksvattenbrunnar. I vattenkarta nedan redovisas vattenskyddsområden, områden viktiga för grundvattenbildning (grusområden) och större vat-

tenuttag. I den andra vattenkartan redovisas grundvattenförhållandena i Västervik och hur många hus som kan försörjas med grundvatten inom olika delar av kommunen. Gemensamhetslösningar är nödvändigt i många tätbebyggda områden (där det saknas idag) för att få till långsiktigt hållbar vattenförsörjning. Mer om detta i det tematiska tillägget VA-plan.

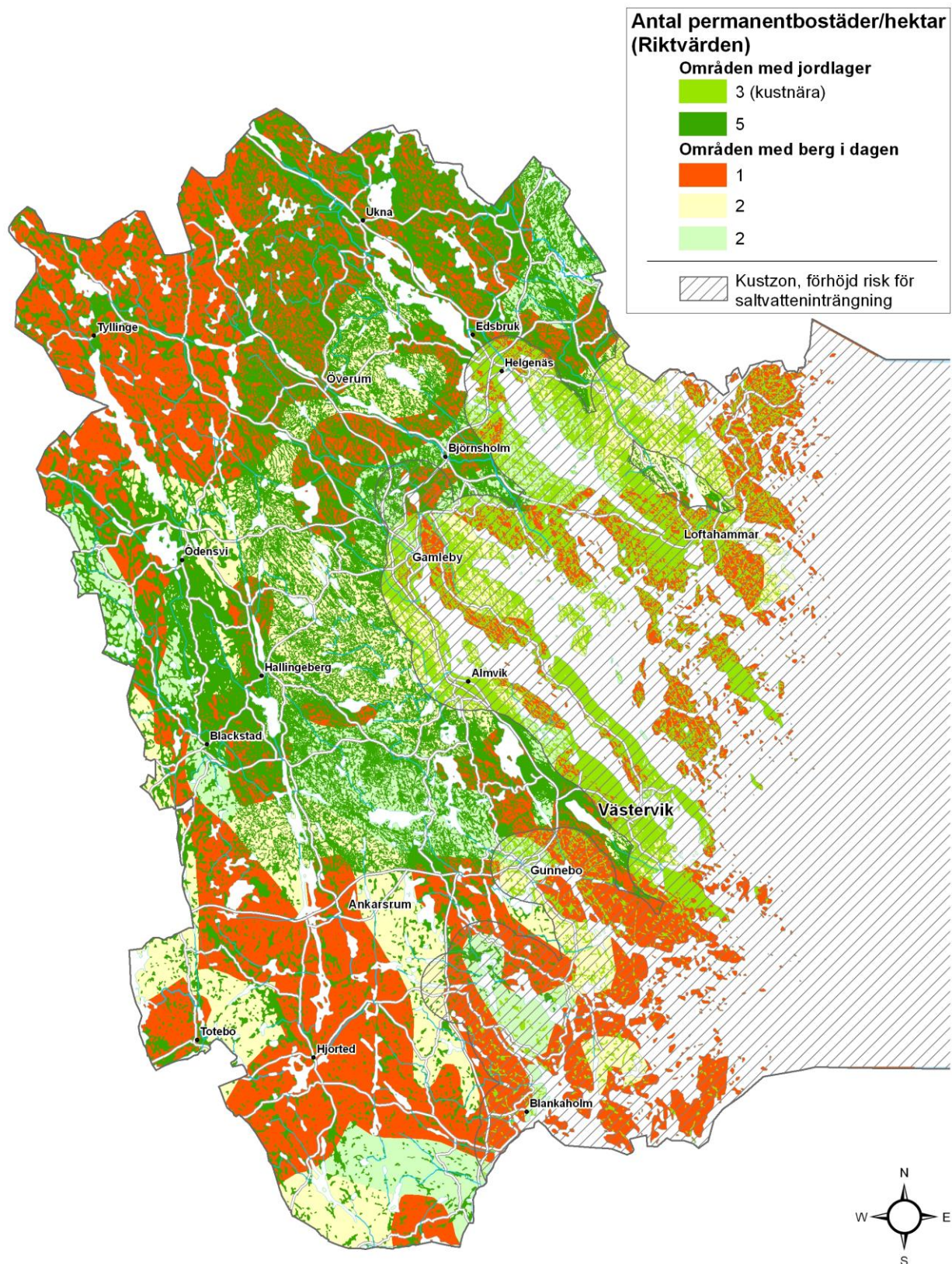
Ett avrinningsområde är det landområde inklusive sjöar inom vilket allt vatten från nederbörd, bäckar och diken når samma vattendrag.

Felaktigt markutnyttjande eller förorenande utsläpp uppströms kan påverka vattenkvaliteten och försvåra annat utnyttjande nedströms i avrinningsområdet. EU:s ramdirektiv för vatten har sin grund i att vi gemensamt måste vårda våra vattenresurser för en framtida hållbar vattenanvändning. All vattenförvaltning ska därför ske utifrån ett avrinningsområdesperspektiv.

Figur 12. Kartan visar områden med isälvs sediment som är mycket viktiga för grundvattenbildningen. Vidare visar kartan fastställda vattenskyddsområden och större vattenuttag.

Figur 13. I kustzonen är sötvattentillgångarna mycket begränsade och det förekommer saltvatteninträngning i grundvattnet vid för stort uttag. 2011 utförde Sveriges Geologiska Undersökningar (SGU) en utredning som beskriver grundvattentillgångarna i kommunen för enskild förbrukning och vilket byggnadstryck olika områden klarar med hänsyn till grundvattentillgångarna. Generellt gäller att störst risk för vattenbrist och saltvatteninträngning förekommer i kustnära områdena (sträckan) med berg i dagen (Rött på kartan).

Mark och vattenförvaltning i ett avrinningsområdesperspektiv

I Västerviks kommun berörs av fyra huvudavrinningsområden; Vindån, Storån, Botorpsströmmen, Marströmmen samt tre kustområden. Dessa delas i sin tur in i ett antal mindre delavrinningsområden. I dagsläget finns tre vattenråd bildade i kommunen – Storån, Vindån, Tjust. Tjust vattenråd hanterar flera kustområden och omfattar hela kommunens kuststräcka.

Målsättningen med vattenförvaltningen är att allt inlands-, kust- och grundvatten ska ha god ”Ekologisk status” år 2015. För att uppnå detta har Vattenmyndigheterna genomfört en statusklassning och fastställt miljö kvalitetsnormer för samtliga yt- och grundvattenförekomster. Vattnets ekologiska status indelas i fem klasser – Hög, God, Måttlig, Otillfredsställande och Dålig.

Hela kustområdet i Kalmar Län hamnar i huvudsak på ”Måttlig” ekologisk status och tillståndet i Gamlebyviken, Skeppsbrofjärden, Vivassen samt Väst-rumsfjärden klassas som Otillfredsställande. Tjursbosjön klassas som ”Dålig”. Bakgrunden är att Tjursbosjön påverkas av miljögifter från en nedlagd gruva.

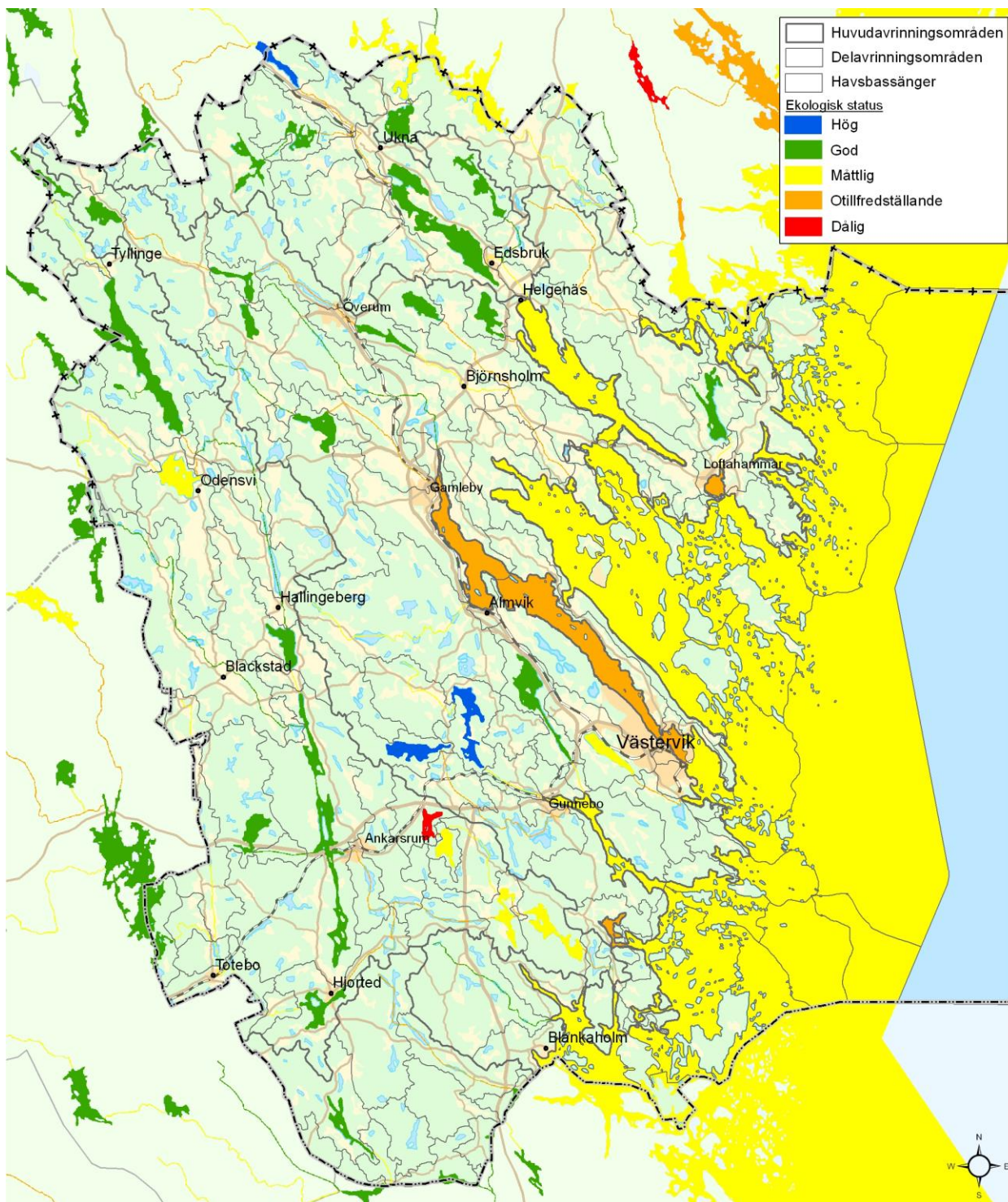
Andra anledningar är i de flesta fall övergödning orsakat av hög belastning av näringsämnen (kväve och fosfor) främst från jordbruk, reningsverk, dagvatten och enskilda avlopp. Det finns en stor risk att miljö kvalitetsnormerna inte kommer att uppnås i tid. Åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten är påbörjade sedan flera år tillbaka. Kommunen bedriver projektinriktat arbete riktat mot lantbruket samt små och stora avloppsanläggningar. Rådgivning om åtgärder för att minska näringsläckage och stöd till åtgärder lämnas. Krav på avlopp sker via avrinningsområden och vattenområden med otillfredsställande status prioriteras. Mer om detta i det tematiska tillägget VA-plan.

Ramdirektivet för vatten

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG om upprättande av en ram för åtgärder på vattenpolitikens område (ramdirektivet för vatten) upprättar en ram för skyddet av inlandsytvatten, vatten i övergångszon, kustvatten och grundvatten i det övergripande syftet att:

- ◆ skydda och förbättra tillståndet i vattens ekosystem och hindra ytterligare försämringar,
- ◆ eftersträva ett ökat skydd för och en förbättring av vattenmiljön, bland annat genom att utsläpp och spill av vissa ämnen minskar eller upphör,
- ◆ säkerställa att föroreningen av grundvatten gradvis minskar och att ytterligare förorening förhindras,
- ◆ främja en hållbar vattenanvändning, och
- ◆ bidra till att mildra effekterna av översvämning och torka.

Ramdirektivet för vatten är ett regelverk som styr – i princip – all vattenplanering och vattenvård inom EU. Direktivet har genomförts i svensk rätt.

Figur 14. Avrinningsområden samt ekologisk status för sjöar, vattendrag och kustvatten.

Kultur, fritid och friluftsliv

”Västerviks kommun ska verka för att skapa mötesplatser för alla oavsett kön, ålder, socioekonomisk och etnisk tillhörighet, eller funktionsnedsättning. Mötesplatser i det offentliga rummet ska ha god tillgänglighet och möjligheterna till vardagsmotion ska vara stora. Vi har en rik och varierad fritid. Vår skärgård och våra naturområden är öppna för alla. Goda möjligheter till fritids-, friluftslivs- och kulturupplevelser med god tillgänglighet. Tillgängligheten till och inom skärgården skall vara god.”

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ Den fysiska planeringen ska bibehålla och skapa långsiktiga förutsättningar för ett rikt kulturliv, en aktiv fritid och möjlighet till ett rörligt friluftsliv.
- ❖ Kultur- och fritidsanläggningar ska vara tillgängliga för alla oavsett kön, ålder, socioekonomisk och etnisk tillhörighet, eller funktionsnedsättning.
- ❖ Det lokala kultur-, fritid- och friluftslivet ska bidra till landsbygdsutveckling och regional tillväxt.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Utpekade friluftsområden och skyddsvärda områden som naturreservat ska bibehållas och stärkas i såväl tillgänglighet som upplevelse utifrån allemansrättens intentioner.
- ◆ Mötesplatser för kultur- och fritidsaktiviteter ska ha god tillgänglighet, vara kända användas och uppskattas av kommunens innevånare och besökare samt bidra till hela kommunens tillväxt.

Riksintresse för friluftslivet

Inom kommunen finns tre områden för riksintresse för friluftsliv enligt Miljöbalken 3 kap. 6 §. Dessa skall enligt miljöbalken så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada friluftslivet, eller natur- och kulturmiljön. Beslut med stöd av riksintressena enligt 3 kap får inte strida mot bestämmelserna i 4 kap miljöbalken, då skyddet för riksintressen enligt 4 kap är starkare.

Riksintresse MB 3:6	ha
Norra Smålands skärgård. (området går även in i Oskarshamns kommun)	130 000
Risebo	4 100
Stora Ramm - Marströmmen (området går även in i Oskarshamns kommun)	650

Tabell 3. Riksintressen för friluftslivet enligt Miljöbalken 3 kap 6 § samt hur många hektar de är till ytan.

Miljöbalken 4 kap 2 §:

Hela Västerviks skärgård och kustremsan är utpekad som riksintresse för rörligt friluftsliv enligt 4 kap 2 §, miljöbalken. Lagstiftaren har skrivit ut det skyddade området direkt i lagtexten:

- ◆ Kustområdena och skärgårdarna i Småland och Östergötland från Oskarshamn till Arkösund.

Fem huvudkriterier för Riksintresse för friluftslivet:

- Särskilt goda förutsättningar för positiva upplevelser och för natur- eller kulturstudier.
- Särskilt stora förutsättningar för vandring eller långfärder på skidor och därmed sammanhängande positiva upplevelser i obebyggda områden.
- Särskilt goda förutsättningar för strövande, cykelturer eller skidåkning och därmed sammanhängande positiva upplevelser i bebyggda områden.
- Särskilt goda förutsättningar för bad, båtsport, kanoting eller skridskofärder och därmed sammanhängande positiva upplevelser.
- Särskilt goda möjligheter till fritidsfiske, jakt, bär- eller svamplockning och därmed sammanhängande positiva naturupplevelser.

Friluftsliv

Boende och besökande i Västerviks kommun har stora möjligheter till en aktiv fritid tack vare av ett rikt kulturliv och upplevelserik miljö. Möjligheterna finns i vår natur och i de hundratal mötesplatser i form av inom- och utomhusanläggningar samt aktiva föreningar.

En utmaning är att göra naturen tillgänglig för alla och hur man bemöter människor med olika typer av funktionsnedsättningar, olika åldrar, olika etnicitet och kön.

En utmaning är att lyfta friluftslivets frågor och betydelsen av grönområden i en tid då urbanisering och växande städer ökar efterfrågan på byggbar mark. Ett exempel på detta är Gränsös naturförutsättningar med den omedelbara närheten till vattnet

runt hela området, naturreservatet, vandrings- och ridlederna, badplatserna och Gränsö slott med omgivande mötesplatser är en viktig plats för såväl kommuninvånarnas som turisternas rekreation.

Det är grupper som är minst fysiskt aktiva som har störst behov av stödjande miljöer som exempelvis grönområden. Människor med god tillgång till anläggningar och platser för fysisk aktivitet är mer benägna att motionera.

Friluftsliv bedrivs oftast oorganiserat med ett personligt engagemang som drivkraft men även i organiserad form som exempelvis naturturism. Det rörliga friluftslivet omfattas av många aktiviteter i vår natur, bland annat: promenader, vandringar efter leder, bär och svampplockning, fiske, jakt, kanot, vandring, cykling, bad, skidåkning, skridskoåkning, fågelskådning, klättring och bouldering, segling och ridning.

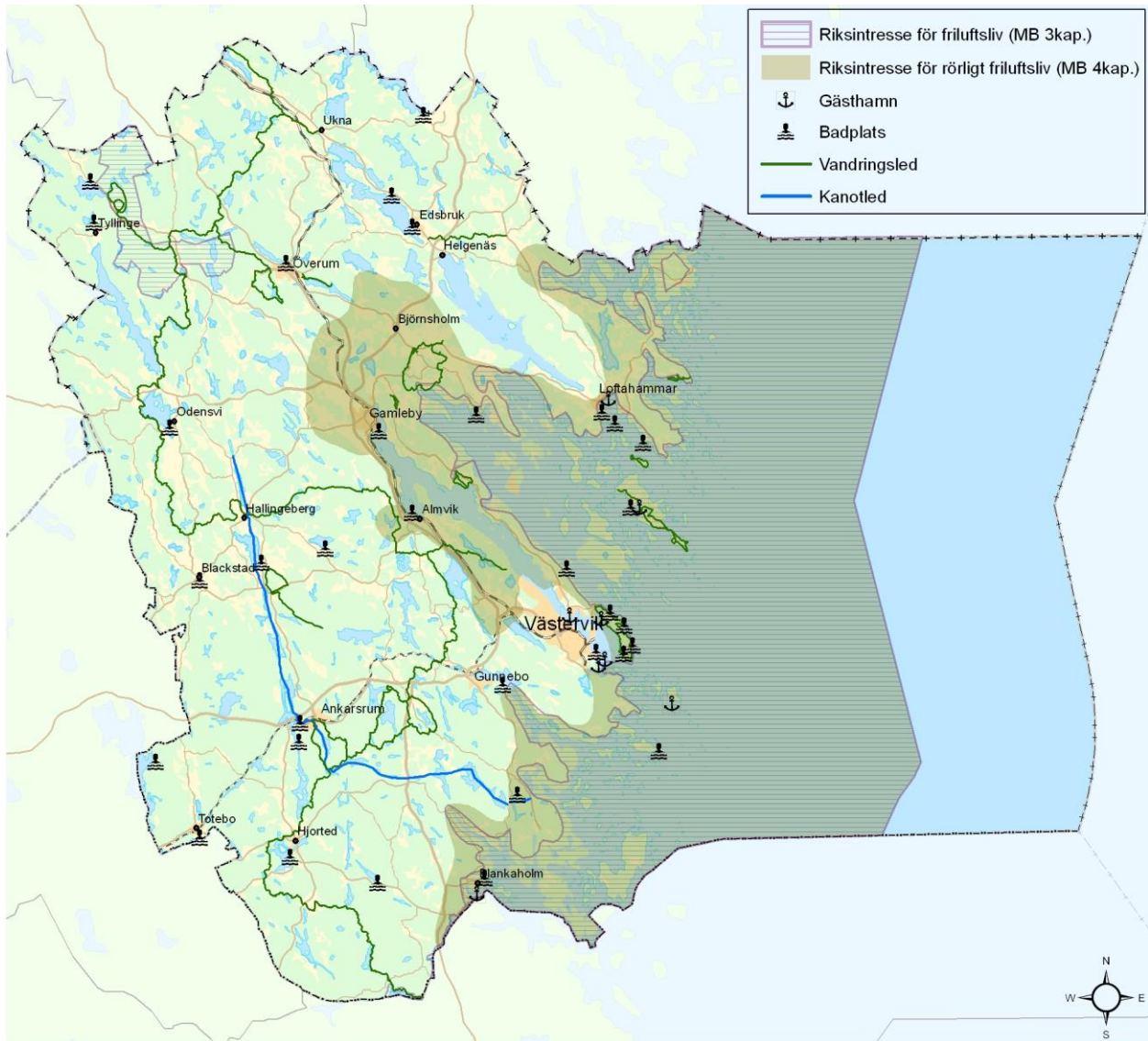
Kultur

De nationella kulturpolitiska målen slår fast att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

Kultur i alla dess former är av betydelse för kommuninvånarnas välbefinnande. Ett kulturutbud av god kvalitet främjar kreativitet och tillväxt. Kultur är identitetsskapande och en förutsättning för ett öppet och demokratiskt samhälle. Kulturen förmedlar och bär kunskap. Estetiska värden är viktiga för trivsamma och trygga offentliga miljöer.

Biblioteken är mötesplatser för människor med olika bakgrund. Biblioteken tillhandahåller medier, samhällsinformation, kunskap och kulturella upplevelser.

Olika möteslokaler möjliggör för att människor ska kunna mötas för att utöva aktiviteter, som exempelvis föreningsmöten, kurser, teaterföreställningar.

Figur 15. Riksstress för friluftsliv enligt 3 kap 6 § miljöbalken och riksstress för rörligt friluftsliv enligt miljöbalken 4 kap 2 §. Här redovisas även gästhamnar, badplatser, vandringsleder och kanotleder.

Kulturmiljö

”Att ha en historia är lika viktigt som att ha en framtid. Att förändra ett samhälle utan att göra avkall på äkthet och hållbarhet är en självklarhet. Kommunens rika natur- och kulturhistoria är tillgänglig och uppskattas av våra kommuninnevånare och besökare.”

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ Vi ska värna om kulturhistoriska byggnader, bebyggelse- och kulturmiljöer och kommunens rika natur- och kulturarv.
- ❖ Den fysiska planeringen ska verka för en utveckling där det nya kan integreras med det gamla.
- ❖ Kulturarvet ska lyftas fram för besöksmässiga ändamål.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Byggnader och miljöer av industrihistoriskt värde bör bevaras och får inte förvanskas.
- ◆ Parkernas och torgens kulturhistoriska värden ska respekteras.
- ◆ Stor restriktivitet ska tillämpas vid bygglovprövning för ny bebyggelse och anläggningar i det öppna jordbrukslandskapet.
- ◆ Alla kyrkbyar/kyrkomiljöer ska skyddas mot åtgärder som förvanskar deras kulturhistoriska värden.
- ◆ När det upprättas nya detaljplaner eller områdesbestämmelser ska kulturhistoriska värden preciseras och skyddas genom Q/q-märkning eller varsamhetsbestämmelser.
- ◆ För de särskilt värdefulla bebyggelsemiljöerna ska värden preciseras och skyddas samt bygglovsplikten utvidgas genom upprättandet av detaljplan eller områdesbestämmelser.
- ◆ Ny bebyggelse kan endast tillkomma i en omfattning som är lämplig med hänsyn till kulturmiljön. Vid utformning av ny bebyggelse bör hänsyn tas till områdets egenart. Den bör placeras så att den följer det närliggande bebyggelsemönstret, eller i lägen som liknar de traditionella tomtplatserna.
- ◆ Kulturvärden beaktas i all fysisk planering med kommunens kulturminnesvårdsprogram som underlag.
- ◆ Oavsett om en kulturmiljö eller byggnad är utpekad i kommunens kulturmiljöprogram eller inte ska samma avvägning göras vid förändringar.

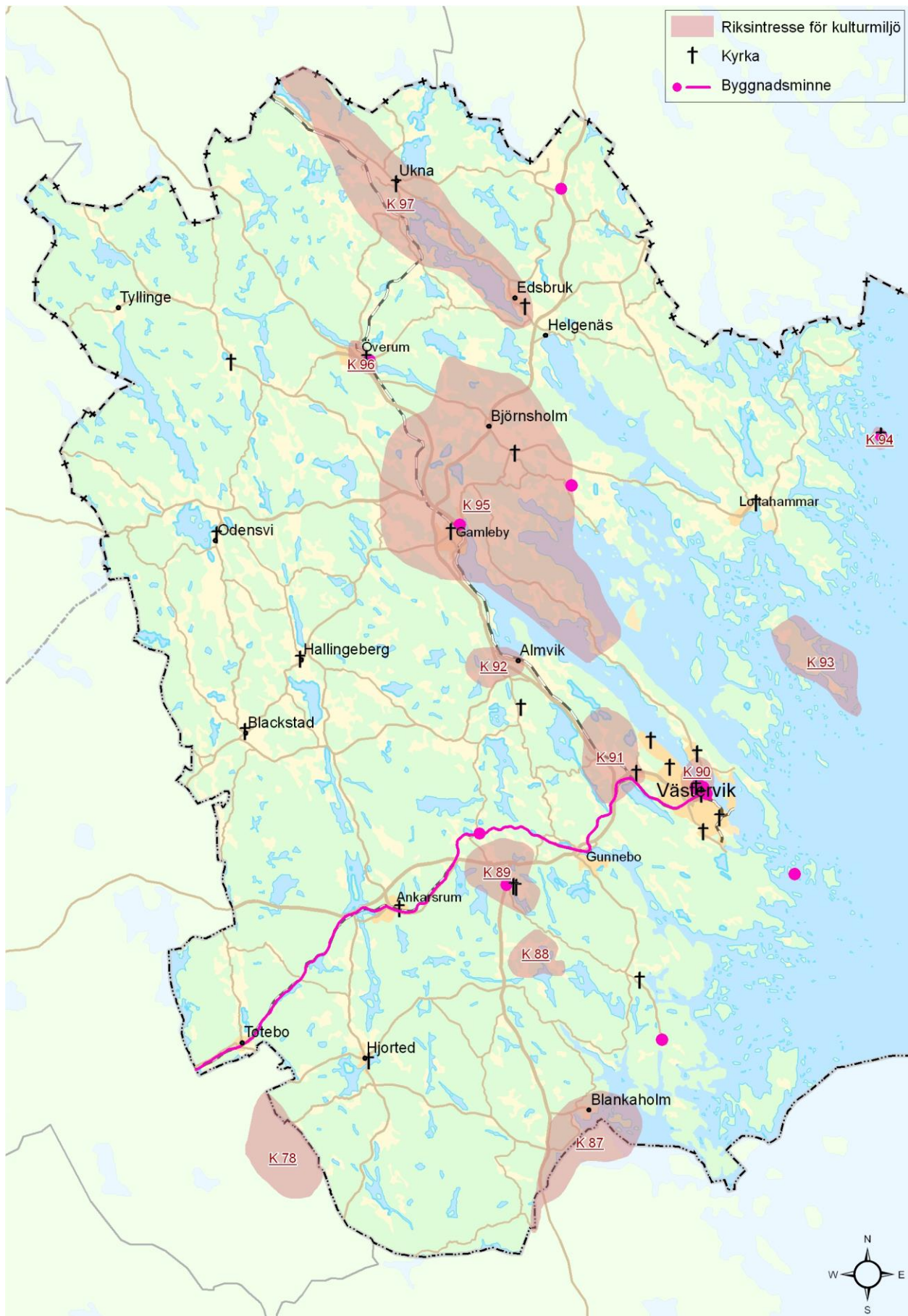
- ◆ Bygglov ska krävas för förändringar av befintlig bebyggelse som har betydelse för kulturmiljön.
- ◆ Fornlämningar och fornlämningsmiljöer ska skyddas och beaktas tidigt inom planprocessen.
- ◆ Ett nytt kulturmiljöprogram ska tas fram.

Riksintresse kulturmiljövård

I Västerviks kommun finns tolv områden som är av riksintresse för kulturmiljövården enligt MB 3 kap 6 §. Att ett område är av riksintresse innebär att det i nationellt perspektiv är av mycket stor betydelse för kulturmiljövården och att det ska skyddas från påverkan. Under större delen av stadskärnan finns äldre kulturlager (fornlämningar) vilka ingår i riksintresset Västerviks stad. Det är kommunen som primärt är ansvarig för att dessa kulturmiljöer med sina årsringar också i framtiden finns kvar i ett avläsbart skick.

Områden av riksintresse:

- K 78 **Gåsefall – Pipetorp**, ålderdomligt kulturlandskap och välbevarad torpbebyggelse
- K 87 **Solstadström – Blankaholm**, fornlämnings- och gruvområde
- K 88 **Sundsholm**, fornlämningsområde och herrgårdsanläggning
- K 89 **Gladhammar**, fornlämningsområde, kyrkomiljö, Lunds by och gruvområde
- K 90 **Västerviks stad**, medeltida kulturlager, rutnätsplan från 1600-talet
- K 91 **Källsåker**, mycket rikt fornlämningsområde,
- K 92 **Almvik – Blekhem**, fornlämningsområde, herrgårdsmiljö och tegelbruk
- K 93 **Hasselö – Sladö**, skärgårdsmiljö
- K 94 **Väderskär**, oskiftad by, 1600-tals kapell
- K 95 **Gamleby – Lofta**, ett av landets fornlämningsstättaste områden, Gamleby och herrgårdsmiljöer
- K 96 **Överum**, bruksmiljö,
- K 97 **Ukna – Västra Ed**, sprickdal med sjösystem, byar, herrgårdar och bruksmiljö

Figur 16. Riksintresse för kulturmiljö samt kyrkor och byggnadsminnen.

Bakgrund

Skälen att bevara kulturmiljön kan vara såväl historiska som sociala, estetiska och ekonomiska. Beroende på sammanhanget kan kulturvärden vara av lokalt, regionalt, nationellt och internationellt intresse. Synen på vad som är viktigt att bevara och vad bevarande och utveckling är förändras ständigt.

Kulturarvet utgör de gemensamma traditioner och värden som vi övertar från tidigare generationer, vilket utöver den fysiska miljön även omfattar immateriella företeelser såsom ortsnamn, sägner och bruk. Kulturmiljön är ett samlade begrepp för människans påverkan på sin omgivande miljö genom tiderna. Den består av såväl föremål, byggnader, anläggningar och fasta fornminnen som kulturlandskap. Inom områden bildar dessa spår efter människans kulturmiljöer med historiska och geografiska samband som kan utläsas och tolkas.

När byggnader och kulturmiljöer står inför förändringar är ett långsiktigt förhållningssätt viktigt. Grundläggande för hantering av kulturmiljöer och kulturhistoriska värden i den fysiska planeringen är först och främst en acceptans för att varje plats har sina specifika förutsättningar – varje plats bidrar med sin del till vårt samlade kulturarv. Dessa förutsättningar har sin grund i vad naturen skapat och hur det naturgivna landskapet förändrats över tid av människan.

Behandlingen av kulturmiljöfrågor förutsätter en dialog mellan länsstyrelsen, kommunen och berörda fastighetsägare när förändringar blir aktuella. Vidare ökas allmänt kravet på planläggning, vilket förbättrar möjligheterna till ett kvalitativt bevarande och utvecklande av kulturmiljön.

Kommunens kulturminnesvårdsprogram pekar ut ett urval av kulturmiljöer och objekt. Eftersom samhällets och tidens inställning till vad som är värdefullt ständigt ändras finns det värdefulla kulturmiljöer och objekt som inte är medtagna i programmet.

Västerviks kommun har ett fantastiskt rik kulturarv att vara stolt över. Det är allas vårt gemensamma ansvar att vårda och skydda det kulturarvet. De avtryck som tidigare generationer har gjort ska vi förvalta med respekt och lämna över i så oförvanskad skick som möjligt till kommande generationer.

Den rika kulturen i Västerviks kommun, med exempelvis fornlämningar och hållristningar, gammal bebyggelse, fiskelägena med dess attribut, kyrkorna, bruksmiljöerna i Överum, Ankarsrum, Edsbruk och

Almvik, kulturlandskapet och herrgårdarna i Tjustempire ses som en resurs inom besöksnäringen. Fisket i skärgården som tradition och kultur är intressant att bevara och förmedla till besökare och kommande generationer.

Historik

I Västerviks kommun har människor levt och verkat under tusentals år. Visa perioder har avsatt tydligare avtryck i landskapet än andra, men gemensamt är att de alla är formade av människan. Kommunen är mycket rik på fornlämningar. Flera stenåldersboplatser är kända.

Många av fornlämningar kan dateras till bronsåldern som är rikt representerad. Man kan tala om en bronsålderskoncentration av nationell klass, kanske även internationell, i vår bygd. Om den tiden vittnar en stor koncentration av exempelvis hållbilder, monumentala rösen, boplatser. Bronsåldern har lämnat spår i landskapet som är lätta att se. Lämningarna finns främst i anknytning till kust och vatten.

Under järnålder flyttade bosättningarna längre in i landet. Flera av de idag befintliga tätorterna och byarna kan spåra sitt ursprung ända tillbaka till järnåldern som exempelvis Vråka och Blackstad.

Under medeltiden blev kristendomen en stark kraft i samhället. Flera medeltida kyrkoruiner finns i kommunen. Två kyrkor med medeltida ursprung brukas än idag, Törnsfall och S:ta Gertruds kyrka i Västervik. Under medeltiden byggdes Stegeholms slott vid inloppet till Gamlebyviken som försvarspunkt och administrativt centrum i bygden. Idag är det tidigare slottet en ruin med starkt symbolvärde för staden och kommunen. Västervik flyttades under medeltiden från dagens Gamleby till sitt nuvarande läge. Flera stora gods och gårdar har medeltida ursprung, exempelvis Åkerholm och Vinäs.

Under 1500-talet etablerades det första varvet i Västerviks stad. Varvsnäringen kom att bli en dominerande industri ända fram till 1950-talet. Under 1600- och 1700-talen blev Västervik en viktig handelstad med en omfattande handels- och redarverksamhet. Under 1600-talet anlades också flera järnbruk i kommunen. Rik tillgång på skog, vattenkraft och malm var bidragande orsaker. De två äldsta bruken är fortfarande efter 350 år i drift.

Under 1800-talet industrialiserades Västervik kommun precis som övriga landet. Stenindustrin kom att bli framträdande med flera stenhuggerier och stenbrott. Spåren kan än idag utläsas i landskapet. Västerviks stad började växa utanför tullarna. Trots det

så bodde de flesta på landsbygden. Det dröjde en bra bit in på 1900-talet innan Västerviks stad hade vuxit så mycket att majoriteten av kommuninnevånarna bodde i staden.

Skogen och jorden har alltid varit viktiga för människorna i kommunen. Än idag finns det ålderdomliga odlingslandskap kvar, några med spår ända från järnåldern, men mycket av odlingslandskapet och bebyggelsemönstren härrör från 1800-talets jorddefektiviseringar. Byarna skiftades och tidigare sammanhållen bebyggelse flyttades delvis ut i landskapet. Befolkningsökningen gjorde att torp och backstugor växte i antal. Under 1800-talet tillkom nya verksamheter som folkskolor och fattigvård vid kyrkbyarna.

Efter andra världskriget accelererade avbefolkningen av landsbygden. Nya centra skapades genom kommunreformerna. Effektivisering av jord- och skogsbruket medförde sammanslagning av gårdar och nedläggning av åker- och ängsmark som ansågs olönsam. Tidigare öppen mark planterades igen, övertaliga och omoderna ekonomibyggnader revs eller förföll. Denna utveckling är fortfarande till viss del aktuell för landsbygden. Även stora förändringar ur bebyggelsesynpunkt genomgicks i Västerviks stad och övriga samhällen i kommunen. I stadskärnan revs många gamla byggnader från 1700- och 1800-talen och ersattes med moderna. Villaområden växte upp kring utkanterna av tidigare bebyggelse.

Fornminnen

Fornlämningssmiljöer tillhör kulturlandskapets äldsta mänskliga lämningar och är skyddade enligt kulturminneslagen 2 kap. Fornlämningar och fornlämningssmiljöer ska skyddas och värnas inom planpro-

cessen. Om fornlämning ändå berörs vid planläggning eller exploatering fordras tillstånd från länsstyrelsen enligt samma lag.

Kyrkomiljöer

Alla kyrkbyar/kyrkomiljöer är kulturhistoriskt värdefulla och utgör viktiga inslag i landskapet. Kyrkobyggnader som är uppförda och kyrkotomter som har tillkommit före utgången av år 1939 får inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen. Begravningsplatser tillkomna före 1940 är skyddade enligt kulturminneslagen 4 kap.

Byggnadsminnen

Det finns ett relativt stort antal, drygt 30 stycken, byggnadsminnen i kommunen som är skyddade enligt kulturminneslagen 3 kap. byggnadsminnen. Det största är Smalspåret som sträcker sig mellan Västervik och Hultsfreds tätorter. Majoriteten av kommunens byggnadsminnen ligger i Västerviks tätort. Beteckningen statligt byggnadsminne ges till skyddsvärda byggnader i statlig ägo. I Västervik är Spårö båk statligt byggnadsminne.

Kommunala kulturmiljöområden

Värdefulla kulturmiljöer skyddas av kulturminneslagen och miljöbalken. I kommunen finns ett stort antal kulturmiljöer som är intressanta ur ett kommunalt perspektiv. Några av dem sammanfaller eller utgör delar av områden som är klassade som riksintressen.

I kommunens kulturminnesvårdsprogram från 1986, finns kartor, beskrivningar och värderingar av utpekade områden med kulturhistoriskt värde. En revidering av kulturminnesvårdsprogrammet är önskvärd. I kulturminnesvårdsprogrammet pekas ett urval ut av olika områden och objekt av kulturhistoriskt värde. En förklaring av de olika beteckningarna följer nedan:

Kulturmiljö: Ett mindre område av kulturhistoriskt värde, geografiskt avgränsat, där de ingående elementen har ett tydligt samband med varandra. Där kan t ex återfinnas verksamheter som varit styrande för det avgränsade områdets utveckling. Vägledande för avgränsningen är de kulturhistoriska kriterierna. Kriterierna är representativitet, ursprunglighet, sällsynthet, konstnärligt och arkitektoniskt värde samt miljövärde.

Området är känsligt för varje slag av ingrepp, t ex ny bebyggelse, vilket gör att kravet på anpassning är mycket högt, i de fall ingrepp bedöms nödvändiga.

Karaktärsområde: Ett större landskapsavsnitt eller större bebyggelseområde av kulturhistoriskt värde. Området kan innehålla en eller flera kulturmiljöer.

Eventuell nybebyggelse ska anpassas till rådande tradition och miljö. Marken ska hållas öppen genom åkerbruk och betesdrift.

Kulturobjekt: En fornlämning, anläggning eller byggnad med kulturhistoriskt värde. Bör omges med speciella riktlinjer.

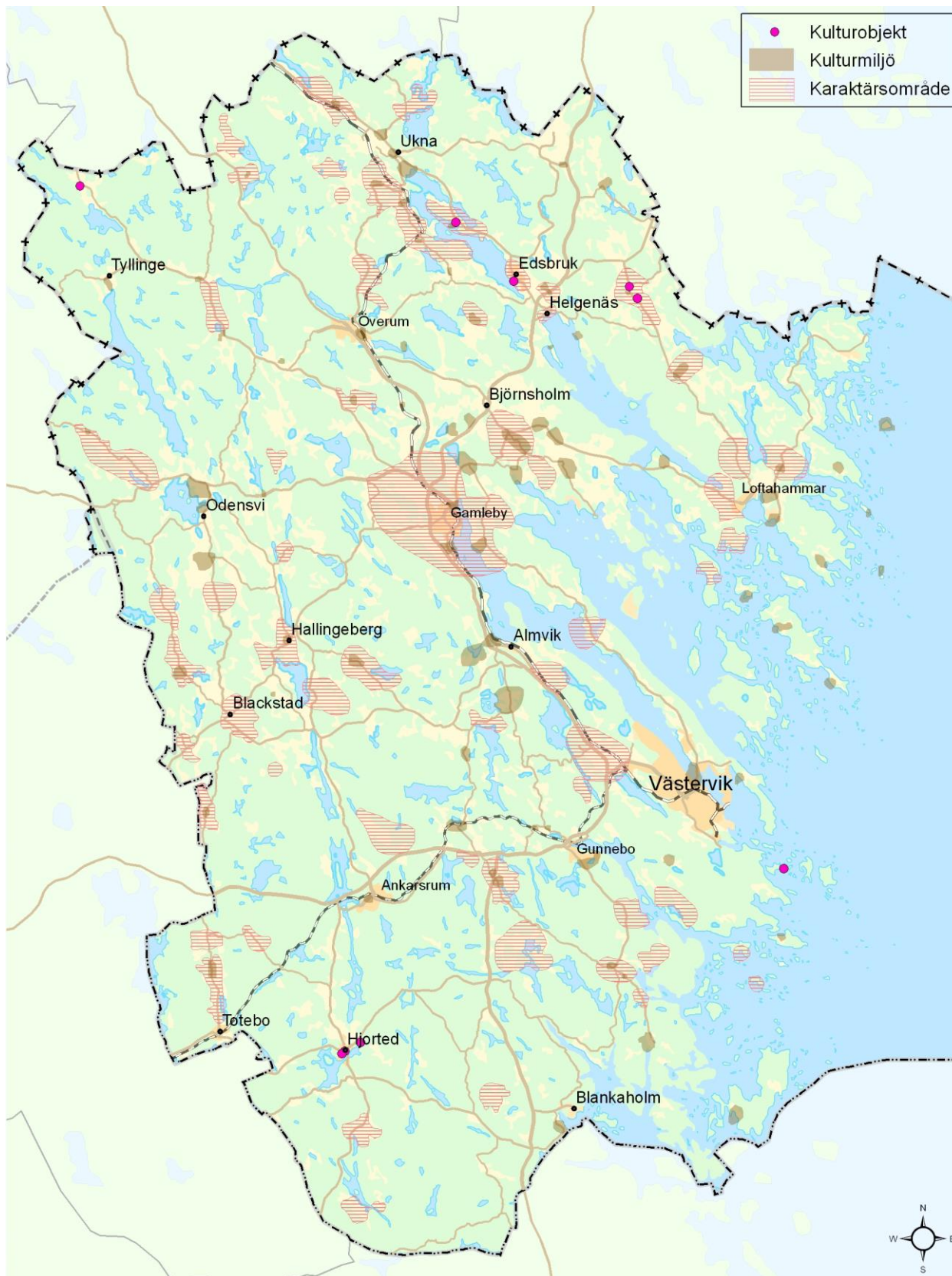
Med utgångspunkt från miljöbalkens bestämmelser att markområden av kulturvärde ska skyddas så långt som möjligt avser kommunen värna lokala intressen genom information och i vissa fall införande av bygglovplikt eller områdesbestämmelser.

I miljöer som särskilt väl illustrerar områdets kulturhistoriska innehåll ingår värdefulla bebyggelsemiljöer, agrara miljöer och fornlämningar. Landsbygdens jordbruksbebyggelse har sina rötter i byar (radbyar eller klungbyar) och tillhörande torpmiljöer.

Om befintlig bebyggelse som har betydelse för kulturmiljön ska skyddas exempelvis genom bygglovkrav måste områdesbestämmelser eller detaljplan tas fram för detta.

Kulturmiljö som besöksmål

Västerviks kommun har stor potential att utveckla sitt rika kulturarv för turistiska och besöksmässiga ändamål. Projektet "Bronsålderskust" lyfter fram kommunens rika lämningar från bronsåldern. De områden som i detta skeende av projektet lyfts fram är Casimirsborg, Hermanstorp och Lofta.

Figur 17. Kartan visar utpekade områden och objekt i kommunens kulturminnesvårdsprogram.

Areella näringar på land

"I Västervik värnar vi om att få en hållbar tillväxt som vi hanterar professionellt och med känsla. Arbete med att analysera konsekvenserna och hållbarheten i våra projekt visar positiva resultat i samhället, naturen och i våra vattenmiljöer. Alla kan hitta sitt drömboende i kommunen. Vi bevarar, men använder också våra naturmiljöer, på ett klokt och hållbart sätt. Naturen är speciell och ger en tydlig bild av kontrasterna i vår kommun. Kommunens rika natur- och kulturhistoria är tillgänglig och uppskattas av våra kommuninvånare och besökare. Det är enkelt, roligt och lönsamt att driva företag i Västervik"

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ Ett levande jordbruk för en lokal produktion och lokal vidareförädling av livsmedelsråvaror och energi.
- ❖ Ett levande jordbruk som bidrar till ett öppet landskap med dess kulturella och biologiska värden.
- ❖ Ett levande jordbruk som skapar attraktiva boende- och rekreativmiljöer.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Det jordbruk som idag finns inom kommunen måste ges förutsättningar att fortbestå och utvecklas.
- ◆ Värdefull odlingsmark bör inte tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar, annat än för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och i anslutning till befintlig bebyggelse. Konsekvensutredning skall göras innan odlingsmark tas i anspråk för ändrad användning.
- ◆ Matjord ska i fortsättningen tillverkas utan att nya matjordstäckter öppnas.
- ◆ I mellanbygderna präglade av djurhållning och jordbruk är det viktigt att djurhållningen kan behållas som en integrerad del i den boendemiljön, något som ska vara vägledande vid planer på förtätningsbebyggelse i många områden.

Avstånd till nya bostäder – riktlinjer:

- ◆ till åkermark och spridningsareal av gödsel 50 m
- ◆ till stall 200 m
- ◆ till ladugård 300-500 m

Lämpliga avstånd till nya bostäder måste avgöras från fall till fall. Terrängförhållanden, förhärskande vindriktning, typ av jordbruksproduktion med mera påverkar avståndet.

Bakgrund

Västerviks kommun ligger i det så kallade "mjölkbältet" i Sverige. Västervik, Vimmerby, Jönköpings kommun och vidare västerut på samma breddgrad, domineras idag av mjölkproduktion på jordbrukssidan. Söderut ökar svin- och fjäderfäproduktionen och norrut ökar spannmålsproduktionen samt i viss mån fjäderfäproduktionen. Storskaligheten medför lokalisering av företagen till god tillgång till åkermark, medan småskaligheten ofta medför lokaliserad till mellanbygden kommunen, alltså där både skog och åkermark finns väl representerade, men där varken skog eller åkermark dominerar.

Störningar från jordbruk

Ett jordbruk idag kan ge upphov till störningar för omgivningen om man medger lokalisering alltför nära. Buller från fasta installationer som exempelvis fläktar, transportörer och djur samt transporter till och från anläggningen kan uppkomma. Spridning av partiklar som innebär allergiska reaktioner för vissa människor kan bli ett problem. Lukter, flugor, reaktioner av kemiska ämnen (bekämpningsmedel) är andra problem som kan uppstå.

Jordbruket och djurhållning innebär även miljöpåverkan via läckage av övergödande ämnen såsom kväve och fosfor. Kommunen arbetar i projektform med förbättrande åtgärder genom projekt Havsmiljö Gamlebyviken. Via projektet erbjuds rådgivning och ekonomiskt stöd till lantbrukare i syfte att minska läckage av näringsämnen från de uppodlade områdena.

För att jordbruket ska få en central roll i bygget av det långsiktigt hållbara samhället krävs engagemang och åtgärder från många av samhällets aktörer. Kommunen är en av dessa.

Trender för jordbruk

Jordbruksverksamhet idag kräver professionalism för att överleva och utvecklas. De jordbruksverksamheter som i framtiden har möjlighet att utvecklas och fortleva är starkt storleksrelaterat. Dessa verksamheter bör i planeringen av markanvändningen tillåtas få verka utan större begränsningar. Det innebär att bebyggelse som kryper närmare kan innebära begränsningar i verksamheten. Skyddsavstånd från tänkt bebyggelse till jordbruksverksamhet ska avse skydd för jordbruket och inte ett skydd för boende i närheten av jordbruket.

Skogsbruket

Våra skogar är förnybar naturresurs och en råvara som vi långsiktigt ska nyttja för att undvika att tära på jordens ändliga resurser. Att bibehålla markens långsiktiga förmåga att producera skog är en nödvändighet för det uthålliga samhället.

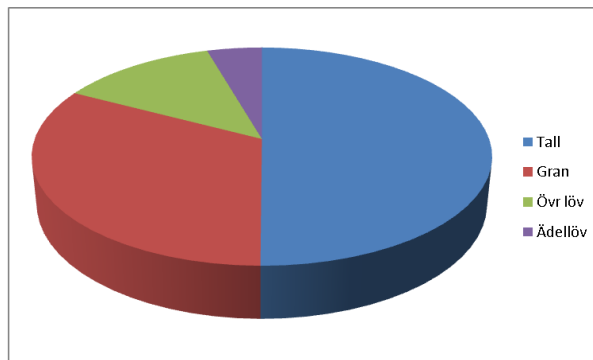
Västerviks kommun omfattar ca 117 tusen hektar produktiv skogsmark. Som framgår av ägarfördelningen i tabellen nedan är den till övervägande del privatägd. Antal privata skogsägare är drygt 1800 personer. Cirka 650 personer är utbor, det vill säga de äger fastighet inom kommunen men de bor inte i kommunen.

Bland allmänna ägare ingår stat och kommun. Sveaskog är här den störste ägaren med ca 14,5 tusen hektar följt av Västerviks kommun med cirka tusen hektar produktiv skogsmark.

De fem största aktiebolagen utgörs av Holmens bruk, MP-bolagen, Tretorp skog samt Tyllinge energi och Tyllinge AB. Tillsammans äger de 13 tusen av totalt 14 tusen hektar.

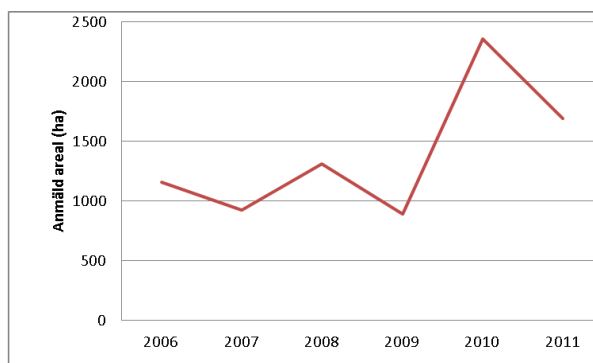
Allmänna	Aktiebolag	Kyrkan	Enskilda	Alla
16	14	4	83	117

Tabell 4. Produktiv skogsmarksareal per ägarkategori i tusentals hektar.

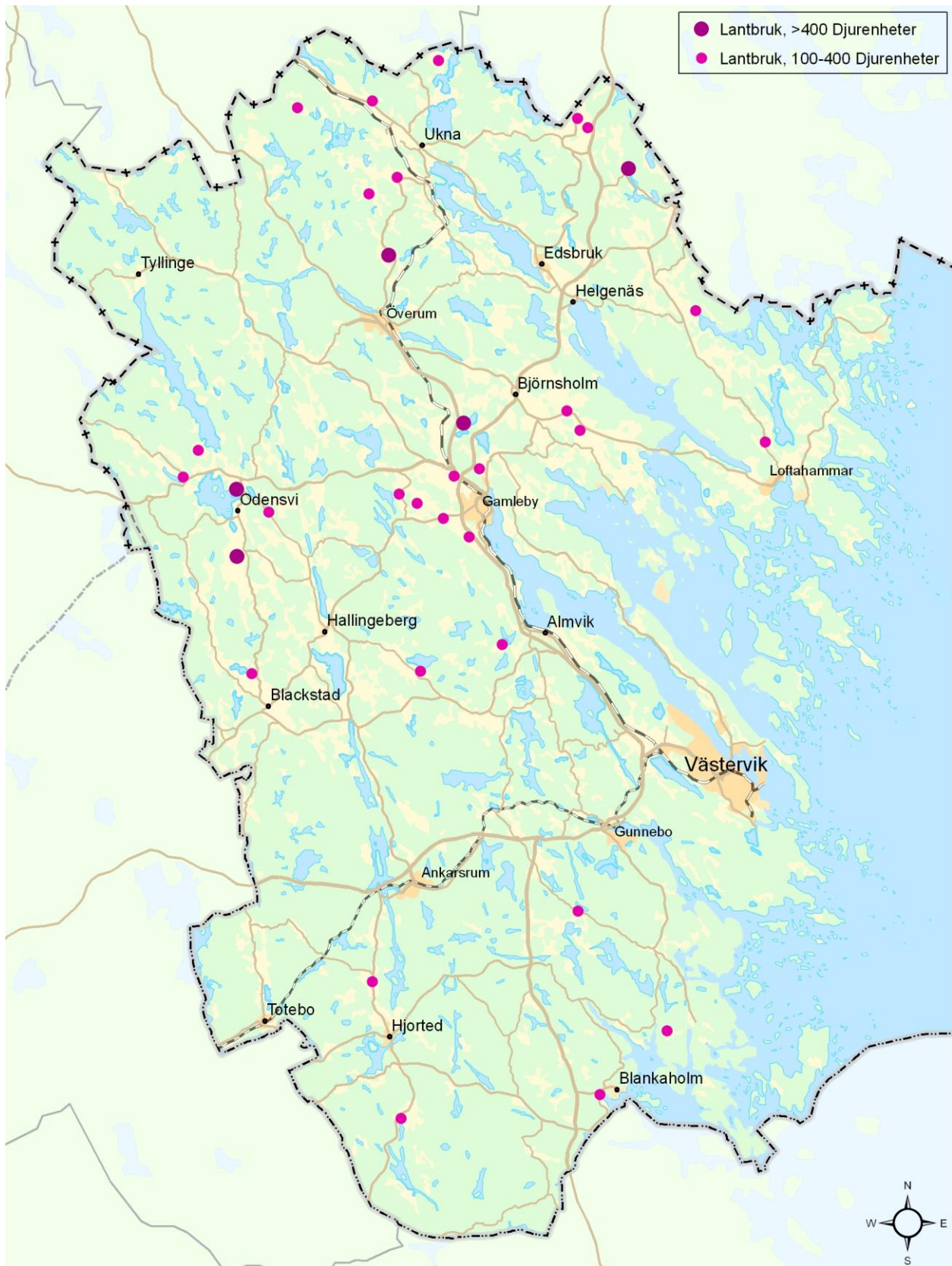
Figur 18. Fördelningen av träslag i Västerviks kommun.

Aktiviteten inom skogen är hög. Avverkningsanmälningarna mellan åren 2006 till 2011 har i snitt legat på cirka 1400 hektar med en topp år 2010 på 2400 ha, se diagram nedan. I genomsnitt betyder det att 1,2 procent av skogsmarksarealen anmäls varje år, vilket motsvarar en omloppstid av cirka 80 år på skogen. Hyggesstorleken på anmälningarna har i genomsnitt varit 2,8 hektar under perioden.

Figur 19. Avverkningsanmälningar i hektar under åren 2006 – 2011.

Den årliga avverkningen inom kommunen genererar ett produktionsvärde av över en miljard kronor. Med bruttoproduktionsvärde avses alla de varor och tjänster som produceras inom skogsnäringen.

Figur 20. Definitionen djurenhet (DE) motsvarar 1 mjölkko; eller 6 kalvar 1 - 6 mån; eller 3 ungnöt > 6 mån; eller 1 häst; eller 3 suggor; eller 10 slaktsvin > 12 veckor; eller 200 unghöns eller slaktkycklingar; eller 10 får eller getter.

Areella näringar i vatten

"I Västervik värnar vi om att få en hållbar tillväxt som vi hanterar professionellt och med känsla. Vi tar klimatförändringarna på stort allvar. Arbete med att analysera konsekvenserna och hållbarheten i våra projekt visar positiva resultat i samhället, naturen och i våra vattenmiljöer."

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ En långsiktigt hållbar fiskereproduktion för en tryggad fiskpopulation, friska havsmiljöer, en levande fiskerinäring, långsiktigt och hållbart vattenbruk och en hållbar fisketurism.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Den fysiska planeringen ska bidra till minskning av övergödning och utsläpp av kemikalier i natur- och vattenmiljöer.
- ◆ Genom fysisk planering säkra framtida fiskehamnar.
- ◆ Vid fysisk planering ska hänsyn tas till områden som är känsliga för reproduktion av fisk.

Riksintresse för yrkesfiske

I Västerviks kommun finns tre områden av riksintresse för yrkesfisket enligt miljöbalken 3 kap 5 §.

27 Ost, Röskärsgrunden och Klobbgrunden.

28 Kvädö, Västerviks och Misterhults skärgårdar.

29 Ölands Norra, Byerum, Kungsgrundet.

OMR. NR.	KM ²	FÅNGSTOMRÅDE
27	272	Strömming, skarpsill
28	391	Ål och sötvattenarter
29	1481	Strömming, skarpsill, torsk

Tabell 5. Områden av riksintresse för yrkesfisket, områdets storlek och vilka arter som området är fångstområde för.

Områdena har pekats ut som riksintressen därför att de ansetts viktiga för lek- och uppväxtområden för kommersiellt nyttjade bestånd.

Riksintressena för yrkesfisket pekades ut år 1991. År 2006 gjordes en översyn och en revision av dem. Sedan de pekades ut så har fisket genomgått stora förändringar, bland annat som en följd av teknikutveckling. Fiskarens skyldigheter att lämna fångststoppgifter har gjort det möjligt att bättre analysera fiskets rumsliga fördelning.

De viktigaste hemma- och/eller landningshamnarna inom respektive havsområde bedöms också som riksintresse för yrkesfisket. I Västerviks kommun är det Västerviks hamn som är fiskehamn av riksintresse för yrkesfisket.

Bakgrund

Fiske bedrivs många gånger mest effektivt och därmed också lönsammast i områden där fisk av olika anledningar koncentreras. Sådana områden finns ofta i eller i anslutning till lek- och uppväxtområden eller vandringsvägar.

Den rådande tolkningen av vad som utgör vattenområden av betydelse för yrkesfisket är fångstplatser med omfattande fiskeaktivitet eller unika förutsättningar för visst fiske, lek- och uppväxtområden för kommersiellt viktiga arter av fisk eller skaldjur, uppväxtområden för kommersiellt viktiga arter, vandringsstråk för kommersiellt viktiga arter.

Härtill kommer som enda kategori landområde av betydelse och det är fiskehamnar. En viktig förutsättning för att fiske skall kunna bedrivas är att det finns hamnar som kan tillhandahålla service till fiskefartygen samt att det finns landningsmöjligheter.

Sedan december 2006 är det förbjudet att fiska ål för alla som inte har särskilt tillstånd och under 2008 rödlistades arten som akut hotad. Sannolikt har flera faktorer samverkat och orsakar tillbakagången; förändringar i Golfströmmens styrka, vattenkraftturbiner, överfiske och sjukdomar. Viktiga åtgärder för att förbättra situationen är förbättrade vandringsvägar för såväl uppströmsvandrande glasålar som för nerströmsvandrande blankålar. Det handlar om åtgärder för säker passage förbi vattenkraftverk och

dammar. Mängden ålyngel som når uppväxtplatserna har minskat alarmerande och är nu nere på mindre än 1 % av 1970-talets nivå.

Vattenbruk

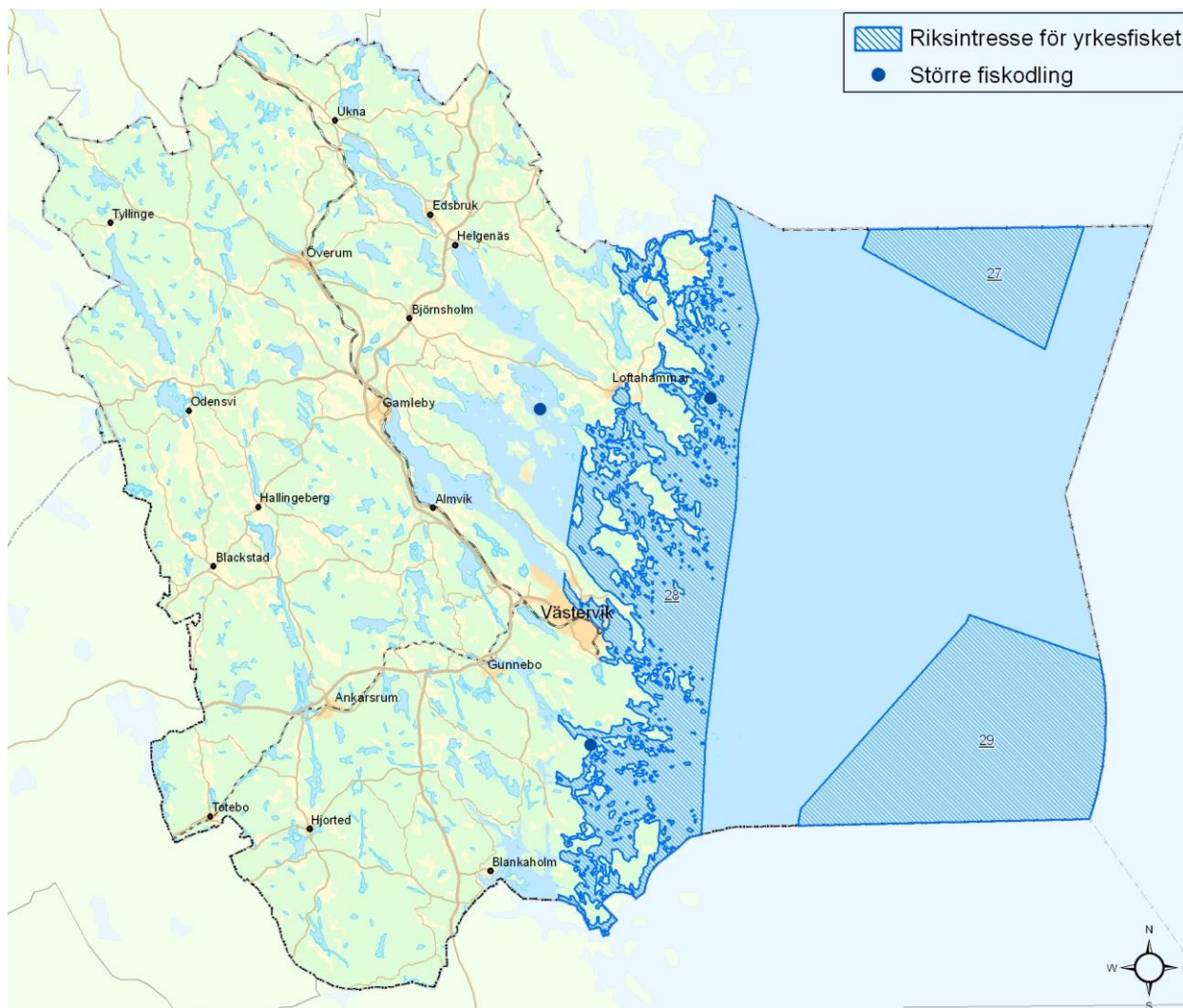
Tillståndspliktiga fiskodlingar enligt miljöbalken är sådana som förbrukar mer än 40 ton foder per kalenderår. Mindre förbrukning kräver anmälningsplikt till kommunen. Miljöpåverkan från fiskodlingar innebär ett betydande fosforläckage till kustvattnet. Organiskt material (foderspill och fekalier) sedimenterar under kassarna och ger övergödningseffekter som ökad syreförbrukning, syrebrist och sva-velvätebildning på bottenarna.

Ytterskärgården lämpar sig för musselodling. Av musslorna kan det tillverkas djurfoder och biogas samtidigt som musslorna minskar mängden övergödningssämnen såsom kväve och fosfor i havet.

Trender

Fiskebåtar och fiske utgör viktiga kännetecknen för en levande kustmiljö och antalet registrerade fartyg i länet visar en klart neråtgående trend. Sedan 1995 har antalet yrkesfiskare i Kalmar län mer än halverats och 72 % är äldre än 50 år. Ålfisket som tidigare varit mycket betydelsefullt för fiskarna i Västerviks skärgård har minskat kraftigt de senaste åren.

Vid Bjursund (Långö) finns en testanläggning som innebär mycket liten miljöpåverkan på vattenmiljön. 6 anläggningar (1 i Västerviks kommun och 5 i Östergötlands län) odlar abborre i "slutna" system i vattnet. Projektet drivs under namnet ABBORÖS av bland annat av KTH i Stockholm. Ur miljösynpunkt och ur arbetsmarknads/lokaliseringssynpunkt kan det få positiva konsekvenser. Alla dessa skyddade vikar i vår skärgård kan utgöra tänkbara lokaliseringar.

Figur 21. Områden av riksintrasse för yrkesfiske samt större fiskodlingar.

Geologi

”Arbetet med att analysera konsekvenserna och hållbarheten i våra projekt visar positiva resultat i samhället, naturen och våra vattenmiljöer. Vi har hälsosamma levnadsvanor samt sunda, säkra och tillgängliga livsmiljöer”

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ Uttaget av naturgrus i Kalmar län ska vara högst 390 000 ton per år. Uttag sker bara för oundgängliga behov och i områden där de motstående intressena i form av dricksvattenbehov, natur- och kulturvärden är begränsade. (Regionaliserat miljömål.)

Kommunens ställningstagande

- ◆ Täkter av naturgrus bör endast beviljas för kvalificerade ändamål där alternativt material saknas. I första hand bör bergkross eller morän användas.
- ◆ Täkter bör inte förekomma inom områden av riksintresse för naturvård, friluftsliv, kulturminnesvård eller andra motstridiga intressen som exempelvis vattenförsörjning.
- ◆ För ställningstaganden gällande områden med risk för ras- och skred – se tematiskt tillägg ”Strategi för klimatanpassning”.

Riksintressen för ämnen och material

I Västerviks kommun finns två områden som är av riksintresse enligt miljöbalken 3 kap 7 §. Det är porfyr i Stormandebo och granit i Tribbhult. Båda är punktsatta och inte detaljgränsade. Inom det förstnämnda och nordligaste finns hög kvalitet för krossberg och inom det andra finns byggnads- och monumentsten.

Bakgrund

I oktober 2011 finns det ett tiotal tillståndsgivna täkter i kommunen. Se karta. Sammanlagt finns tillstånd för brytning av 4 811 000 ton berg, 118 000 ton morän och 276 000 ton naturgrus.

De kvarvarande isälvsavlagringarna (naturgrus) är av stort värde för samhällets vattenförsörjning och landskapsbild. Avlagringarna har stora geologiska värden jämte värden för biologisk mångfald och kulturmiljö. Taktverksamhet medför vanligen en

permanent skada på dessa värden. Kommunerna i Den totala användningen av naturgrus i Kalmar län har minskat sedan början av 90-talet, främst beroende på Länsstyrelsens mer restriktiva hållning. Naturgrustäkter beviljas normalt endast för så kallade kvalificerad användning, det vill säga vid tillverkning av produkter som betong, där materialet inte så enkelt kan ersättas med bergkrossprodukter eller morän.

Bergtäkter kan ge upphov till miljöpåverkan i form av buller, vibrationer och damm. En lokaliseringsutredning och miljökonsekvensbeskrivning krävs vid tillståndsprövning enligt miljöbalken.

I kommunen finns ett antal områden som omfattas av riksintresse för värdefulla ämnen och material. Enligt miljöbalken ska dessa områden skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen.

För att bryta och bearbeta malmer eller mineral krävs dels bearbetningskoncession enligt mineralagen och dels tillstånd enligt miljöbalken med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning.

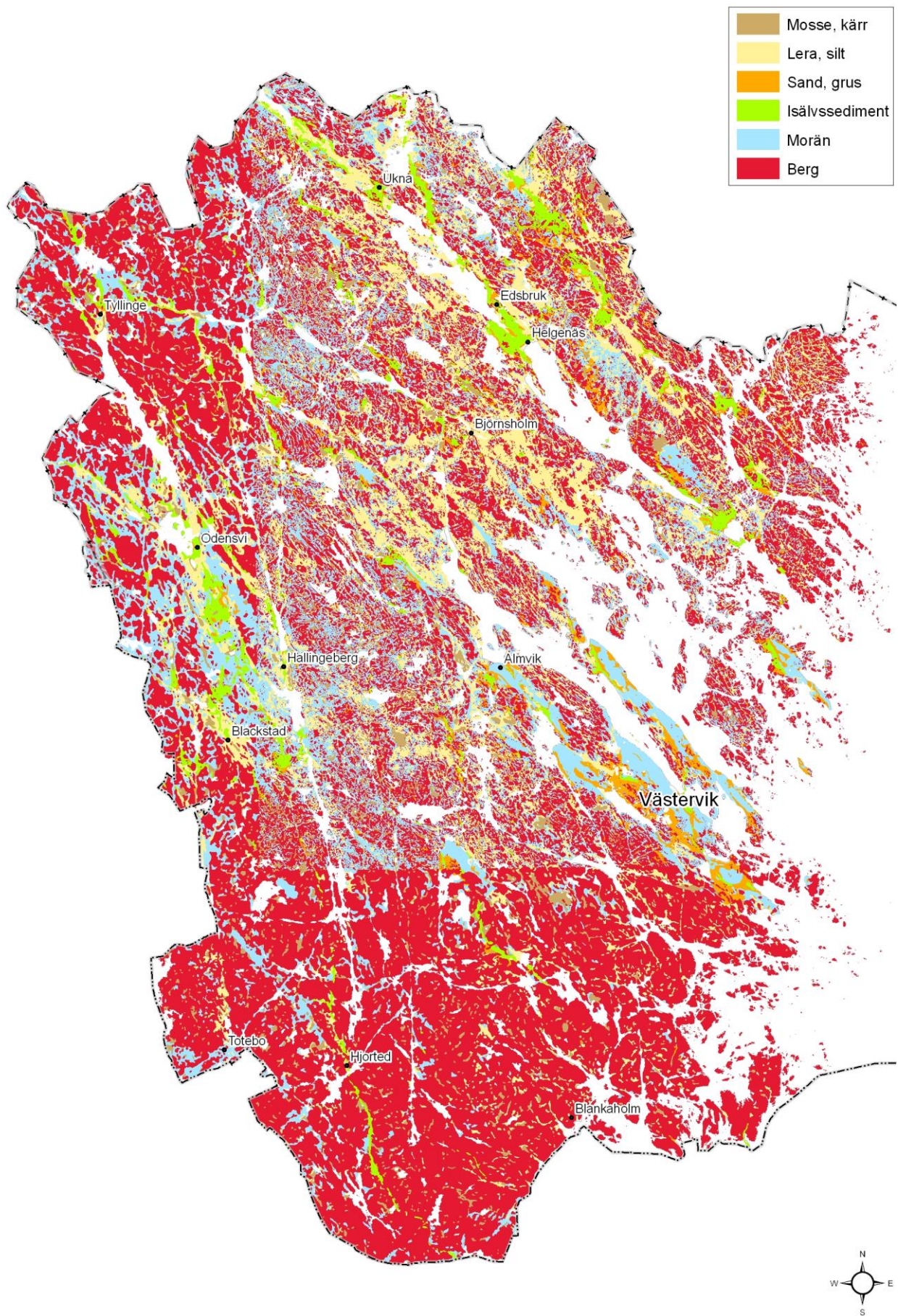
Geologi och jordarter

Västervik har en mycket varierad berggrund som i huvudsak består av granit och kvartsit. Zoner med mineraliseringar förekommer och det har för länge sedan förekommit gruvbrytning i för södra Sverige förhållandevis stor omfattning. Det förekommer mineraliseringar med hög uranhalt vilket beskrivs i avsnittet om radon.

Det finns några områden med isälvsavlagringar men inte alls i samma omfattning som i angränsande inlandskommuner. Jordlagren är huvudsakligen tunna och stora delar av kommunen består av berg i dagen. Jordartskartan för kommunen, som redovisas i figur 23, har stor betydelse för de areella näringarna och vid etablering av bebyggelse och verksamheter. Att berg i dagen och tunna marklager är vanligt förekommande innebär en del begränsningar för grundvattenbildning som beskrivs i det tematiska tillägget VA-plan. I dalgångar framförallt i norra kommundelen förekommer skredriskområden vilket beskrivs i det tematiska tillägget ”Strategi för klimatanpassning”.

Figur 22. Riksstress för ämnen och material, täktstillstånd, beviljade undersökningstillstånd för metaller och industrimineral.

Figur 23. Jordartskartan i förenklad form. Fullständig jordartskarta och berggrundskarta går att få fram via www.sgu.se.

Infrastruktur och kommunikationer

”Västervik växer med stolthet och äkthet och har utvecklats till en hållbar kommun. Vi tar klimatförändringarna på stort allvar. Västervik är en del i en stor region. Det finns goda möjligheter att nå arbete och studier på andra orter genom dagspendling. Bra kommunikationer gör det möjligt för fler företag att etablera sig i kommunen. Samverkan, kompetensutveckling och nytänkande genomsyrar näringslivsutvecklingen vilket leder till regional utveckling, företagande och arbete. Det krävs insatser i infrastruktur och samhällsbyggnad för att attrahera inflyttare.”

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ Den funktionella arbetsmarknadsregion där Västerviks kommun ingår ska geografiskt öka i omfattning så att det blir lättare för allt fler att tillgodose sitt behov av arbete och studier.
- ❖ En heltäckande IT-infrastruktur i kommunen som svarar upp mot morgondagens teknik, krav och förväntningar.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Västerviks kommun ska fortsätta verka för en snabb, säker, frekvent och energieffektiv kollektivtrafik med tåg, buss och båt. Speciellt viktigt är möjligheten till daglig pendling inom kommunen samt till näraliggande arbetsmarknader och kommuner som Linköping, Norrköping, Vimmerby, Hulstafred, Åtvidaberg och Oskarshamn.
- ◆ Västerviks kommun ska själv och i samarbete med andra kommuner samt regionala och nationella aktörer verka för utbyggnad av snabbare, säkrare och mer tillgängliga vägar och järnvägar som stimulerar och möjliggör daglig pendling till angränsande kommuner och arbetsmarknader.
- ◆ Kommunen ska ha en god planberedskap samt säkra tillgången på mark för infrastrukturella satsningar i järnväg, väg, hamn och flyg, vilket i sin förlängning skapar goda förutsättningar för tillväxt.
- ◆ Tjustbanan, E22 samt riksvägarna 35 och 40 är viktiga regionala stråk för Västerviks kommun.

- ◆ Kommunen ska genom den fysiska planeringen möjliggöra att alla delar av kommunen har tillgång till en god digital infrastruktur.

Utbyggnad och modernisering av IT-infrastrukturen måste:

- ◆ beaktas i all samhällsutvecklande verksamhet,
- ◆ beaktas vid planläggning av nya bostads- och verksamhetsområden,
- ◆ ske med så små intrång i natur- och kulturmiljöer som möjligt,
- ◆ ske på ett kostnadseffektivt sätt genom bland annat samutnyttjande av olika IT-infrastrukturkomponenter som kanalisationer och master.

Riksintresse för infrastruktur

I Västerviks kommun finns tre vägar av riksintresse. Dessa är E22, väg 35 och väg 40. Tjustbanan är riksintresse för järnväg. För sjöfart är Västerviks hamn och hamninlopp av riksintresse liksom farleden in till Västerviks hamn, men även Kungsgrundet till Stenkyrkhuk, Kalmar sund till Svenska Björn samt Sjöfyran.

Bakgrund

Västerviks kommun utgör en egen arbetsmarknadsregion och ligger långt från expansiva regioner. Dagens transportsystem och kollektivtrafik erbjuder inget attraktivt alternativ för daglig pendling till arbete eller studier. Satsningar på snabbare och säkrare förbindelser med omvärlden via Tjustbanan och riksväg 35 till Linköping, E22 längs kusten och riksväg 40 mot Jönköping och Göteborg är av avgörande betydelse för utveckling och tillväxt i Västerviks kommun. Andra viktiga delar av transportinfrastrukturen är Västerviks hamn och Västerviks flygplats vilka tillsammans med övriga delar av transportsystemet är viktiga fundament för den för tillväxten i kommunen.

Regionala viktiga stråk

- ❖ Tjustbanan
- ❖ E22
- ❖ Riksväg 35
- ❖ Riksväg 40

I ”Trafikförsörjningsprogram för Kalmar län 2013-2021” är kollektivtrafikstråken uppdelade i starka, medelstarka och svaga stråk samt närtrafik. De

starka kollektivtrafikstråken är viktiga för utökad arbetspendling och regionförstoring. Fokus för Västerviks kommun är Tjustbanan, E22 och riksvägarna 35 och 40. De stärker även relationen till angränsande kommuner och län genom kortare restider till universitetsstäder eller huvudorter i lokala arbetsmarknader exempelvis Linköping, Norrköping och Kalmar. På så sätt kan man nå en attraktiv nationell kollektivtrafik vilket stärker Västerviks plats i regionen.

De viktigaste infrastrukturfrågorna för Västerviks kommun

- ❖ Upprustning av Tjustbanan för att förkorta restiden mellan Västervik och Linköping
- ❖ Fortsatt uppgradering och utbyggnad av E22 samt riksvägarna 40 och 35
- ❖ Knutpunkter för kollektivtrafik och samåkning vid de starka stråken E22, riksvägarna 35 och 40 samt Tjustbanan för att förenkla pendling till arbete och studier, exempelvis Ankarsrum, Verkeback och Blankaholm
- ❖ Sammanhängande gång- och cykelnät inom tätorterna och till knutpunkter
- ❖ Ny södra infart för att öka tillgänglighet, och trafiksäkerhet samt skapa regionförstoring genom reducerade restider
- ❖ Nordlig infart till Gamleby med hänsyn till den trafiksituation som uppstår i gamla centrum när tung- och farligtgodstrafik ska ner till hamnen

Långsiktiga transportkorridorer

- ❖ En ny sträckning av riksväg 35 mellan Åtvidaberg och Överum som förläggs i samma korridor som ny tänkt sträckning för Tjustbana.
- ❖ En järnväg söderut från Västervik till Kalmar är en möjlighet i ligger troligen längre fram i tiden. Markerad korridor bygger på en översiktlig

studie av en kustjärnväg, uppdaterad i samband med utredningen av slutförvaring av utbränt kärnbränsle. Det geografiska läget är inte fastställt.

Trafikfrågorna fördjupas i det tematiska tillägget Trafikstrategin.

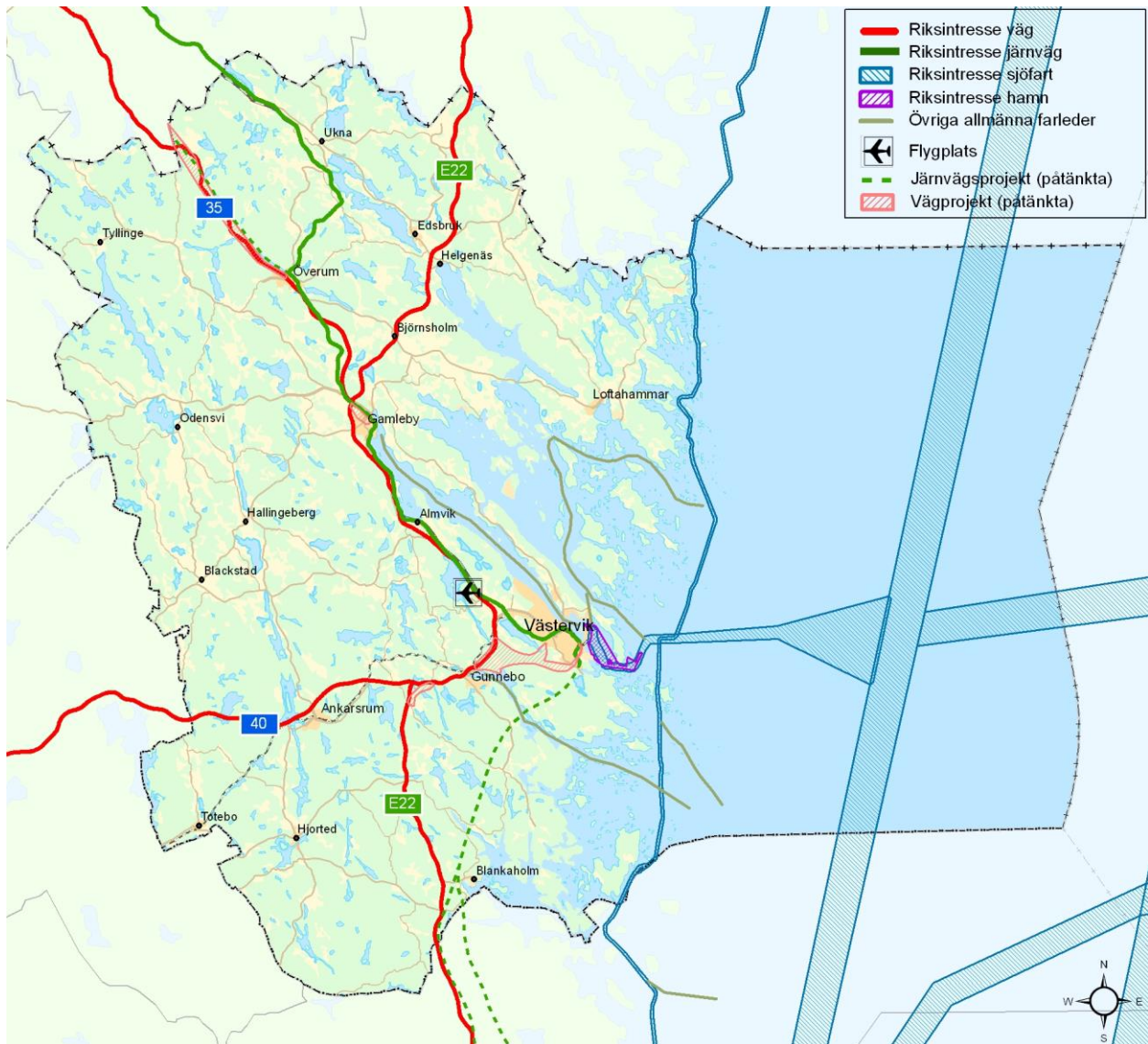
Informations- och kommunikationsteknik

Lagstiftning och styrdokument, både nationella och internationella, finns och utvecklas successivt i sina skrivningar avseende krav och förväntningar på IT-infrastrukturen.

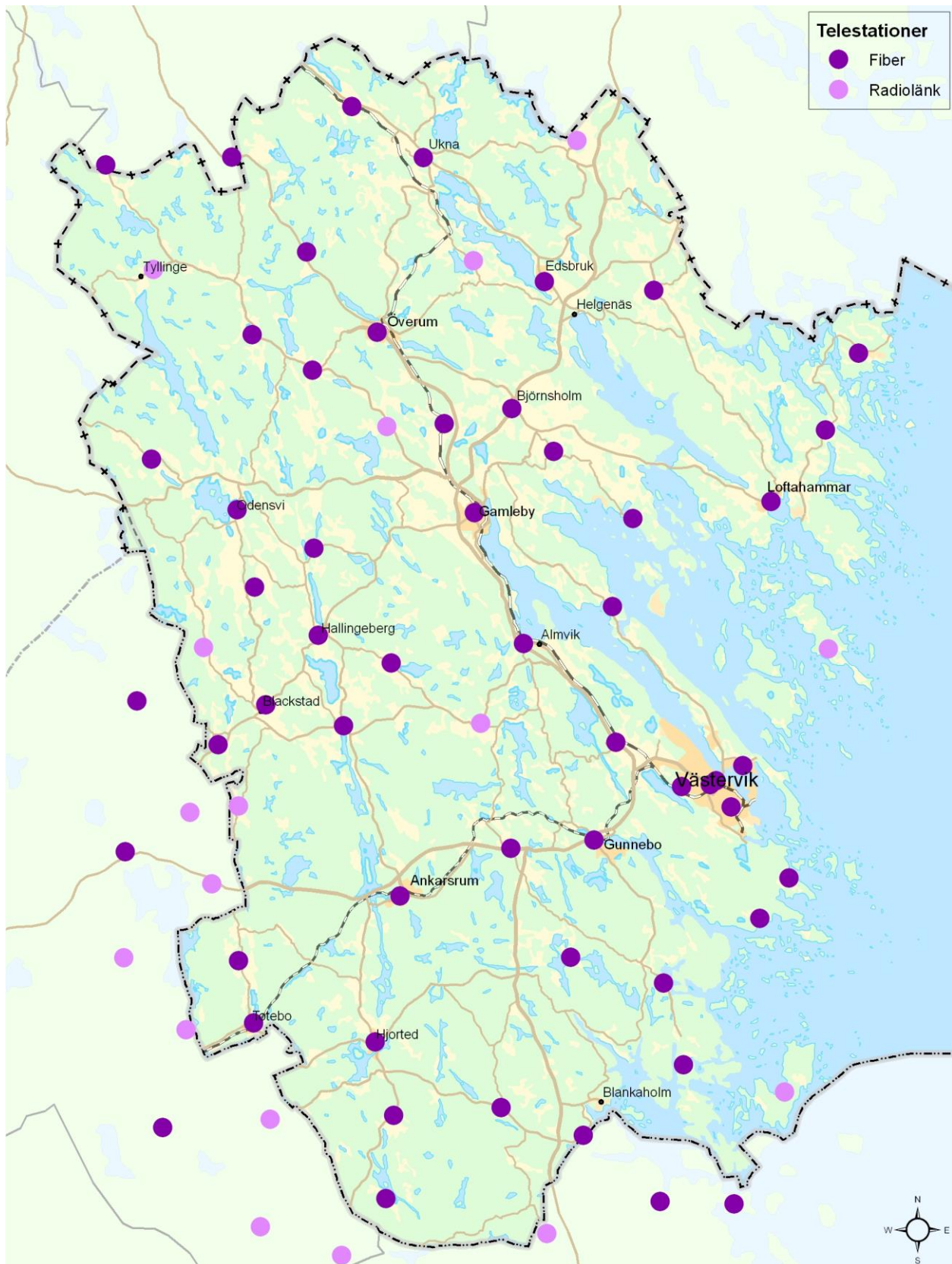
Informations- och kommunikationsteknik baserad på en robust och tillgänglig IT-infrastruktur har och får fortlöpande en allt större betydelse för den enskilda medborgaren i privat perspektiv och för att kunna utföra sitt arbete. Dessa krav på IT-infrastrukturen ställs även av näringsliv, offentlig och ideell verksamhet, för att kunna verka på ett alltmer rationellt och kostnadseffektivt sätt.

Kommunens yta är stor vilket innebär att såväl befolkning som företag är geografiskt spridda över relativt stor yta. Detta ställer extra krav på den digitala infrastrukturen så att landsbygden inte har en lägesnackdel. Det handlar då om såväl det mobila telenätet som tillgången till snabbt och säkert bredband.

I skrivande stund tas en bredbandsstrategi för Västerviks kommun fram. I bredbandsstrategin förtydligas kommunens ställningstagande inom informations- och kommunikationsteknik.

Figur 24. Vägar, järnvägar och farleder av riksintresse för infrastruktur samt sträckningar av infrastruktur som är påtänkta eller långsiktiga.

Figur 25. Telefonstationer för fast telefoni. Fiber innebär att telefonstationen är ansluten via optisk fiberkabel till Telia Soneras nationella stamnät, vilket skapar möjlighet till nationell och global höghastighetskommunikation. För slutanvändaren sätts möjligheterna och begränsningarna i kommunikationshastighet utifrån slutanvändarutrustningens tekniska anslutning mot telefonstationen. Radiolänk innebär att telefonstationen är ansluten via trådlös kommunikation till en telefonstation som är ansluten via optisk fiberkabel. En radiolänkansluten telefonstation ger inte samma möjligheter avseende kommunikationshastighet. Utöver anslutningspunkter för slutanvändarutrustningar via telefonstationernas optiska fiberkablar, så finns det i kommunen andra fiberbaserade anslutningspunkter mot nät för nationell och global höghastighetskommunikation. Det kommunalt helägda Stadsnätet tillhandahåller anslutningsmöjligheter primärt i centralorten, se <http://www.stadsnat.se>. Master för trådlös kommunikation är inte utmärkta på kartan. Antalet master och dess placering förändras över tiden. För att löpande få en aktuell bild avseende täckningen för trådlös teknik, som levererar tjänster av typen mobiltelefoni och Internetbaserade tjänster, så kan denna information hämtas via de flesta tjänsteleverantörers hemsidor på Internet.

Totalförsvaret

Det civila försvaret utgör tillsammans med det militära försvaret totalförsvaret. Försvarmakten pekar ut riksintressen för totalförsvarets militära del och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, (MSB) pekar ut riksintressen för totalförsvarets civila del. Vid konflikt med andra intressen ska försvarsintresset ges företräde enligt miljöbalken 3 kap 10 §.

Riksintresset för totalförsvarets militära del (3 kap 9§ andra stycket miljöbalken) kan i vissa fall redovisas öppet i översiktsplanen, i andra fall inte. Dels finns områden i form av övnings- och skjutfält samt flygflottiljer kan som redovisas öppet medan andra av sekretesskäl inte kan redovisas öppet. De senare har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem. Huvuddelen av Sveriges kommuner är i olika omfattning berörda av riksintresset. I havsområdet utanför Västervik finns ett marint övnings- och skjutområde som redovisas öppet som riksintresse.

Kommen berörs vidare av ett antal influensområden för bland annat väderradar och flygplatser som utgör riksintressen men vilka befinner sig utanför Västerviks kommun. Inom kommunen kan riksintresset innebära att uppförandet av höga byggnadsobjekt som master och vindkraftverk kan påverkas. Av den anledningen bör Försvarmakten kontaktas i tidigt skede i sådana plan- och bygglovärenden. Hela landets yta är samrådsområde för objekt högre än 20 meter utanför, och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse. Det innebär att alla ärenden avseende höga objekt måste skickas på

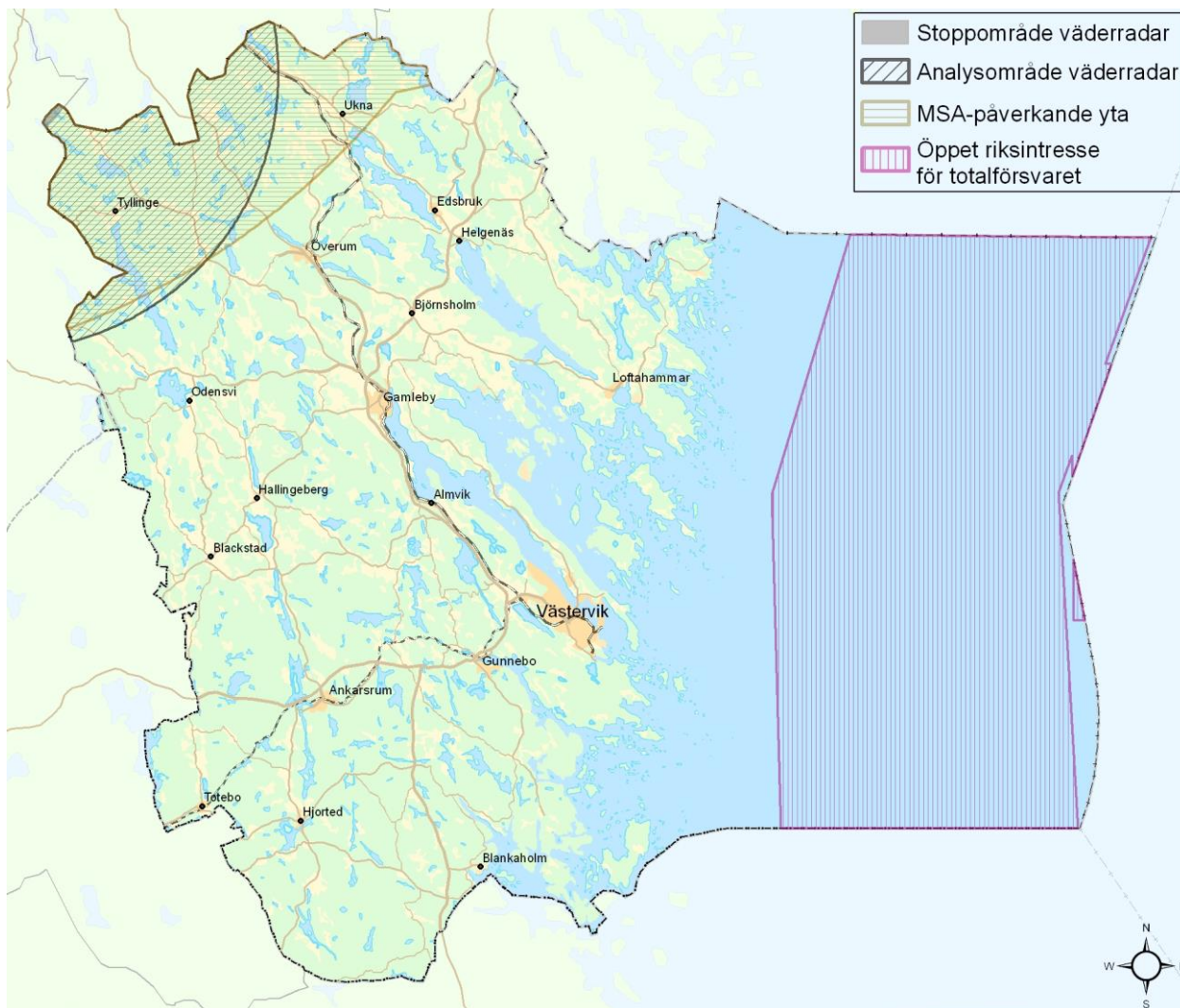
remiss till Försvarmakten. Informationen används också som förberedelse för införandet av höga objekt i landets flyghinderdatabas.

Västerviks kommun berörs av MSA-ytor, Minimum Sector Altitude, för Malmens flottiljflygplats, Linköping/Saab flygplats samt Norrköpings flygplats. MSA-ytan består av en cirkel med radie 30 NM, ca 55 km uppdelad i 4 överlappande kvadranter. En sådan yta finns runt alla flygplatser som har instrumentlandningssystem och grundar sig på ett internationellt regelverk (ICAO PAN-OPS, Doc 8168).

MSA-ytan börjar 300 m över det för sektorn högsta dimensionerande hindret. Hindrets höjd anges i meter över havet (msl). Ex. 370 m (msl). Eftersom byggandet av höga objekt (torn, master, vindkraftverk mm.) kan påverkas av vilka MSA-höjder som gäller i ett område så bör detta redovisas samt hänsyn tas i plansammanhang. Remiss i bygglovs- och miljöprövningsärenden med höga objekt där MSA-ytan för civila flygplatser riskerar att tangeras eller överskridas ska alltid skickas till berörd flygplatschef. Avseende militära flygplatser – för Västerviks kommuns del Malmens flottiljflygplats, är det Försvarmaktens Högkvarter som är remissinstans. MSA-ytor höjs generellt ej då detta påverkar inflygningsrutiner till flygplatsen negativt.

Det är främst Malmens flottiljflygplats samt Linköping/Saab flygplats som påverkar byggnation av höga objekt i Västerviks kommun är.

Figur 26. Det marina övnings- och skjutområde betecknat område "Urban" redovisas som öppet riksintresset för totalförsvaret. Västerviks kommun berörs av två stycken MSA-ytor, Minimum Sector Altitude. Den för Malmens flottflygplats, Linköping/Saab flygplats samt Norrköpings flygplats. Inom dessa kan byggandet av höga objekt påverkas av de MSA-höjder som gäller. Även inom skyddszon för väderradar så kan byggandet av höga objekt påverkas av de höjdregler som gäller.

Miljö- och riskfaktorer

Västervik har som kommun ett övergripande ansvar för att kommunen utvecklas med beaktande av krav på hänsyn till olika aspekter på hälsa och säkerhet. Kommunens bedömning är att den utveckling som

skisseras i översiktsplanen uppfyller lagens krav och följer Boverkets regler och allmänna råd på ett robust samhälle.

Miljöfarliga verksamheter

”Arbetet med att analysera konsekvenserna och hållbarheten i våra projekt visar positiva resultat i samhället, naturen och våra vattenmiljöer. Vi har hälsosamma levnadsvanor samt sunda, säkra och tillgängliga livsmiljöer. Näringslivet i Västervik får god service för att starta, driva och utveckla sina företag.”

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ En fysisk planering som beaktar rekommenderade skyddsavstånd för olika typer av verksamheter.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Vid all planläggning ska hänsyn tas till rekommenderade skyddsavstånd.
- ◆ Lämpliga skyddsavstånd ska utredas innan etablering av verksamheter som inte står definierat i lag men som med sin produktion utgör en risk för att vid en eventuell brand, eller annan olycka orsaka omfattande skador eller hälsovådliga utsläpp till luft och vatten.
- ◆ Långsiktigt säkra tillgången på industri- respektive verksamhetsmark i lämpliga lägen.

Bakgrund

I Västerviks kommun finns nästan 200 verksamheter – varav cirka 30 är lantbruk och 3 fiskodlingar, som är tillstånds- eller anmälningspliktiga enligt miljöbalken. Några av dessa omfattas även av specialbestämmelser enligt Seveso-lagen och/eller lagen om skydd mot olyckor.

Risicanalyser och utredningar av exempelvis buller, luftutsläpp, elektromagnetisk strålning och andra olägenheter behöver ofta göras för att fastställa lämpligt skyddsavstånd samt skyddsåtgärder i det enskilda fallet. Exempel på verksamheter som kräver skyddsavstånd är industrier, bensinstationer, avfalls- och avloppsanläggningar, vattenverk, vattentäkter, värmeverk, mottagningsstationer (el), transformatorstationer, nätstationer, flygplats, hamn, djurhållning, skjutbanor och motorbanor.

Hänsyn bör även tas till befintliga företags möjligheter att utveckla sin verksamhet. Exempelvis genom att inte planera för sådan verksamhet inom skyddsavstånd för de befintliga verksamheterna.

Tillgång till lämplig industrimark är en viktig faktor för möjligheten att etablera nya verksamheter.

Buller och vibrationer

”Arbetet med att analysera konsekvenserna och hållbarheten i våra projekt visar positiva resultat i samhället, naturen och våra vattenmiljöer. Vi har hälsosamma levnadsvanor samt sunda, säkra och tillgängliga livsmiljöer.”

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ Antalet människor som utsätts för trafikbullerstörningar överstigande de riktvärden som riksdagen ställt sig bakom för buller i bostäder ska minska med 5 procent jämfört med år 1998. (Delmål till det nationella miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö)
- ❖ Den fysiska planeringen ska verka för att det tillskapas varierande, attraktiva och trygga bostadsområden som tillgodoser människors behov oavsett ålder och livssituation.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Ny bebyggelse lokaliseras till områden med buller under rekommenderade riktvärden, eller att bullerdämpande åtgärder utförs inomhus och utomhus, så att man hamnar under riktvärdena för nybyggnation.
- ◆ Ovanstående riktvärden ska även stegvis eftersträvas för trafikbuller vid befintlig bebyggelse (I en första etapp bör 65 dBA ekvivalentnivå utomhus gälla) för såväl det statliga som kommunala vägnätet.
- ◆ Riktvärden för buller bör i redan befintlig plan inte överskridas vid nybyggnation eller ändrad användning av bebyggelse eller anläggningar.
- ◆ Skydds zoner kring vägar, industri, motorbanor, vindkraftverk och annan bullrande verksamhet ska tillämpas och anges i detaljplaner.
- ◆ Bullerutredningar längs transportleder i tätorten bör tas fram och ligga till grund för en strategi och åtgärdsplan för befintliga bostäder som utsätts för bullerstörningar.
- ◆ För buller från industrier och andra verksamheter ska samma riktvärden eftersträvas för befintliga industrier och bostäder som vid nyetableringar.

Bakgrund

Källor till buller i kommunen kan vara trafik, restauranger och nöjesevenemang, industrier, motorbanor, flygplats, vindkraftverk med mera.

Trafikbuller

Störningar från trafikbuller kan förekomma från trafikerade vägar med närliggande bostäder, exempelvis Albert Tengens Väg, Folkparksvägen, Östersjövägen, Allén, Storgatan och Hamngatan. Det fåtal bullerutredningar som gjorts tyder på att riktvärdena för buller vid nyetablering överskrids vid Albert Tengens väg och Folkparksvägen. Vid övriga vägar saknas utredningar. Fastställda riktvärden för befintliga vägar och bostäder saknas.

Kommunen har ett ansvar, dels som väghållare, och dels som planläggare att se till att boende inte störs av trafikbuller. Det finns behov av en ny infart till kommunen och troligen även av bullerbegränsande åtgärder vid vissa befintliga vägar.

Restauranger, uteserveringar och musik

Bullerstörningar kan förekomma när restauranger, diskotek, uteserveringar och liknande ligger nära bostadshus. I dessa fall gäller Socialstyrelsens riktvärden för buller inomhus. Även Naturvårdsverkets riktvärden för externt industribuller kan tillämpas. Förutom miljöbalken kan i vissa fall alkohollagen användas för att ställa krav på den som orsakar olägenheter.

Industrier och andra verksamheter

Industrier och andra verksamheter kan orsaka störningar för närboende. Naturvårdsverket har tagit fram riktvärden för buller från industrier, motorsport, skjutbanor, med mera. Gällande buller från vindkraftverk – se det tillägget Vindbruksplanen. Vid ärendehantering enligt miljöbalken bedöms både nya och befintliga verksamheter utifrån riktvärdena samt omständigheterna i det enskilda fallet. Vid nyetableringar görs en bullerutredning i förväg.

De problem som kan finnas gäller oftast gamla verksamheter som ligger nära bostäder. Det faller då på verksamhetsutövaren att i den mån det inte är orimligt vidta skyddsåtgärder så att riktvärdena klaras.

Förorenad mark

”Arbetet med att analysera konsekvenserna och hållbarheten i våra projekt visar positiva resultat i samhället, naturen och våra vattenmiljöer. Vi har hälsosamma levnadsvanor samt sunda, säkra och tillgängliga livsmiljöer”

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ Under perioden år 2000-2020 ska Kalmar läns 30 högst prioriterade förorenade områden vara åtgärdade. Allra senast år 2050 ska det inte återstå några förorenade områden som enligt dagens kriterier motsvarar riskklass 1. (Regionalt Miljömål)

Kommunens ställningstagande

- ◆ Misstänkt förorenade områden ska undersökas miljötekniskt i samband med att de planläggs. Undersökning ska ske i tillräcklig omfattning för att åtgärdsbehovet ska kunna bedömas. Innan bygglov ges så ska området vara sanerat.
- ◆ Sanering eller andra nödvändiga åtgärder ska ske innan någon ny eller ändrad markanvändning eller markarbeten tillåts.
- ◆ Det förorenade området ska undersökas, bedömas och åtgärdas som en helhet.
- ◆ Ansvariga förorenare, fastighetsägare och exploatörer ska ta sitt ansvar för undersökning och efterbehandling av förorenade områden.
- ◆ Kommunen ska medverka till att prioriterade förorenade områden, där ansvarig enligt miljöbalken saknas, undersöks och vid behov efterbehandlas med statliga medel.

Bakgrund

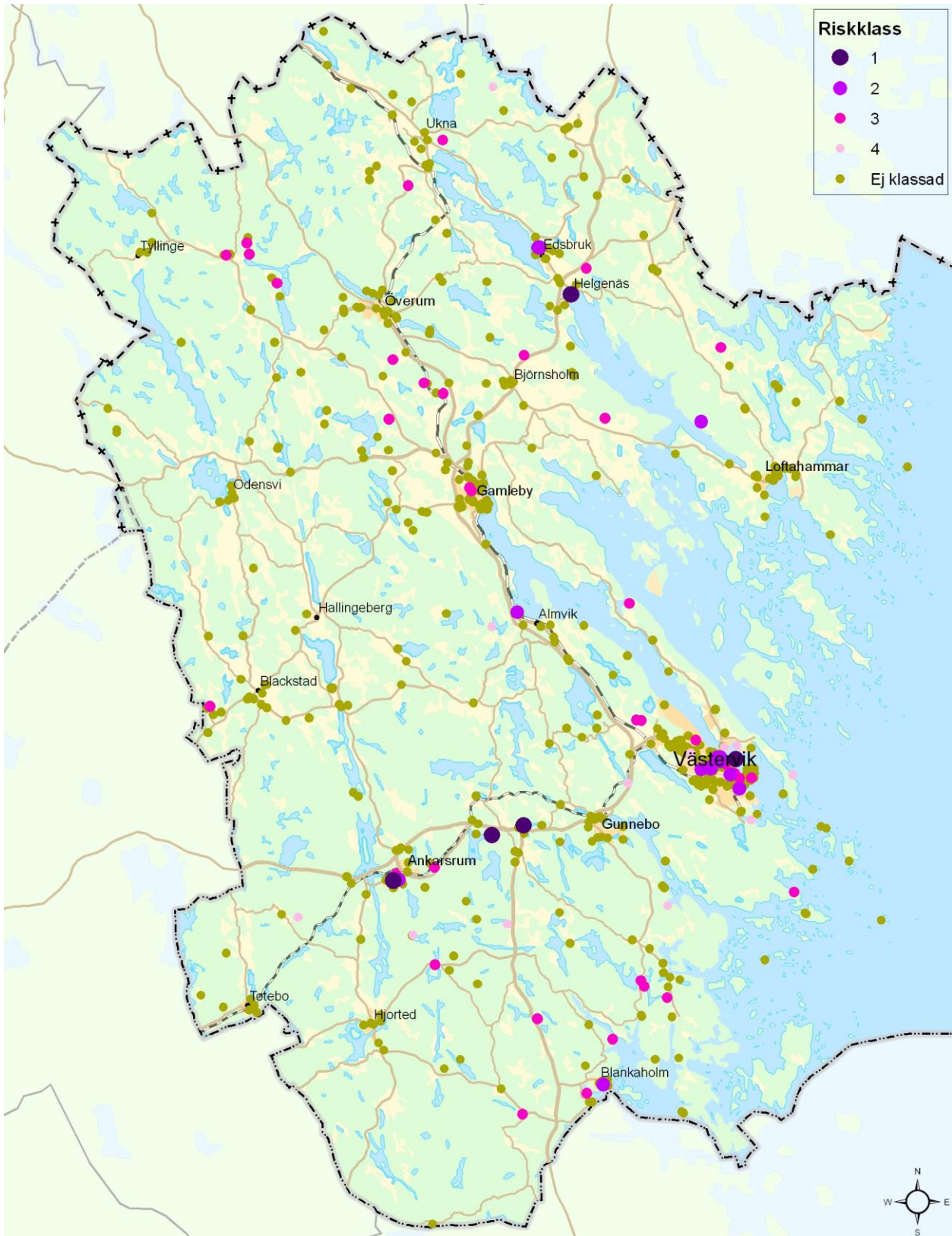
Förorenad mark kan ställa till problem vid ny eller ändrad markanvändning. Om exempelvis bostäder byggs inom ett förorenat område kan de boende komma att exponeras för farliga ämnen bland annat via inomhusluft, direktkontakt med jord, odling av grönsaker, damning och användning av grundvatten.

Vid grävarbeten kan föroreningarna spridas till omgivande mark, vatten och luft.

I Västerviks kommun finns ca 600 misstänkt förorenade områden och riskklassade förorenade områden. Det rör sig om både nedlagda och pågående verksamheter, exempelvis industrier, deponier och bensinstationer. Ungefär 130 av dessa har inventerats och/eller undersökts. Av dessa har Helgenäs Hamn, Skeppsbrofjärden och Kv Skeppet med flera placerats i riskklass 1 (mycket stor risk), ca 15 områden i riskklass 2 (stor risk), och övriga i riskklass 3 eller 4 (måttlig resp liten risk). Örserumsviken, Gladhammars Gruvor med flera har undersökts och åtgärdats med hjälp av statliga medel, andra på bekostnad av förorenare, fastighetsägare eller exploatör. Arbetet med inventering, undersökning och åtgärder i förorenade områden måste fortsätta för att möjliggöra en utveckling och god markanvändning inom dessa områden. Kommunen och Länsstyrelsen arbetar med inventering och undersökningar, både med hjälp av statliga bidrag och genom att ställa krav på ansvariga.

I Västervik finns ett antal avslutade avfallsupplag, både efter kommunal och efter industriell verksamhet. Dessa utgör potentiella hot mot miljön, framförallt mot grund- och ytvatten i omkringliggande mark, men även i form av gasemissioner.

Ansvaret för undersökning och efterbehandling regleras i miljöbalken. I första hand är det den som bedrivit den verksamhet som förorenat området eller på annat sätt påverkat föroreningen – exempelvis genom grävarbeten, som är ansvarig. I andra hand kan fastighetsägaren ha ett ansvar. Detta gäller i den mån det är skäligt. Det kan vara en komplicerad process att med stöd av lagstiftningen tvinga en förorenare att ta sitt ansvar och i många fall finns det ingen ansvarig förorenare. Ofta är det därför en förutsättning för en tilltänkt exploatör att se till att området undersöks och vid behov åtgärdas innan en exploatering kan komma till stånd.

Figur 27. Riskklassade förorenade områden samt misstänkt förorenade områden. Observera att riskklassificering av misstänkt förorenade områden sker kontinuerligt.

Radon

"Vi känner oss friska. Vi har sunda livsmiljöer."

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ Radonhalten ska ej överstiga 200 Bq/m³ i byggnader där människor vistas mer än tillfälligt.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Förekomst av markradon ska uppmärksammas i detaljplaner.
- ◆ Vid nybyggnation ska mätprotokoll från radonmätning inomhus med årsmedelvärde redovisas innan byggärende kan avslutas.
- ◆ Granskning vad gäller radonsäkert byggande ska ske i detaljplanearbete och vid bygglovsgivning.

Bakgrund

Radon är en radioaktiv gas som kan finnas i marken i större eller mindre mängder. Enligt den markradonundersökning som gjordes 1988 (utförd av SGAB) föreligger risk för markradon i stora delar av kommunen.

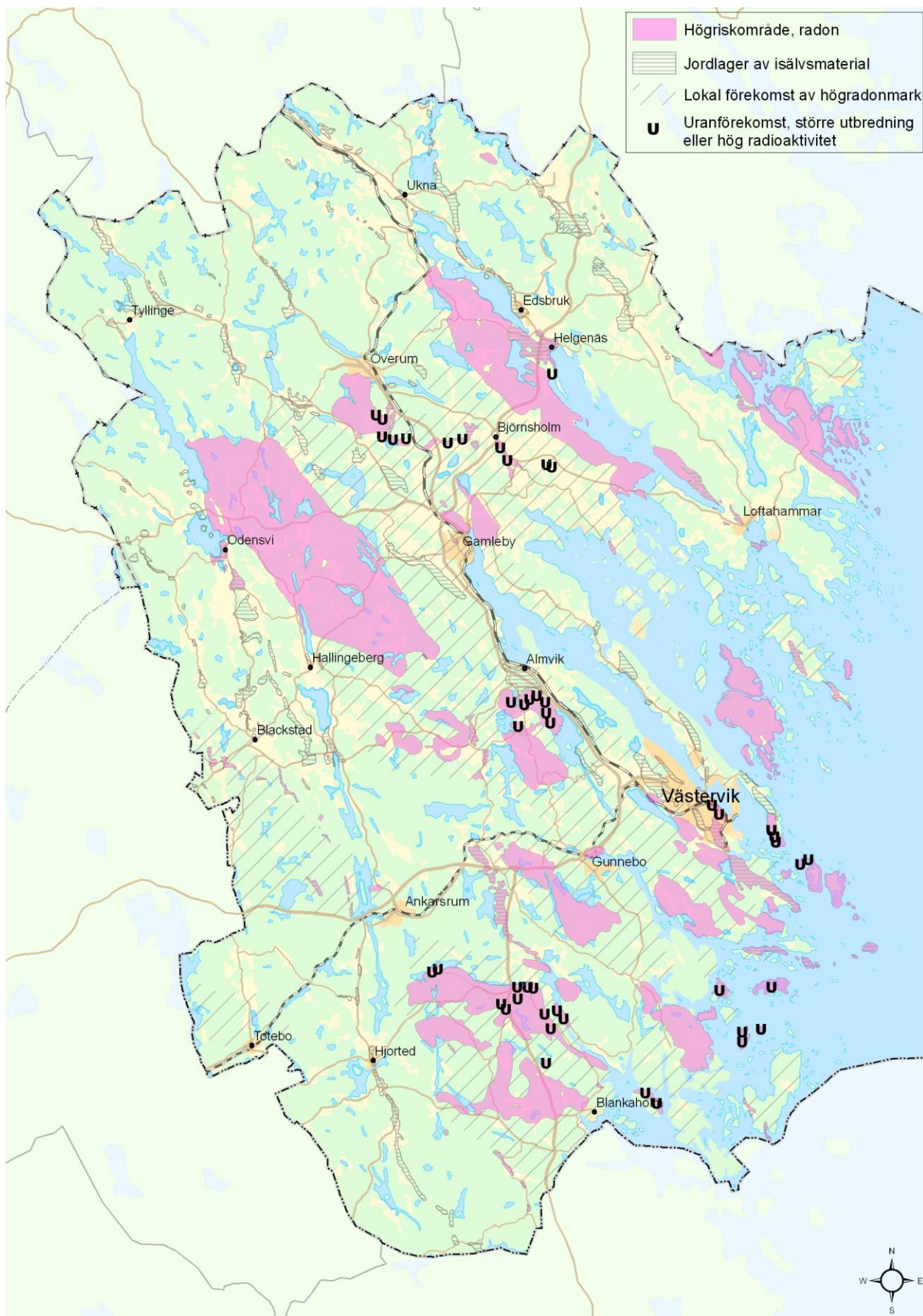
Radon i inomhusluften kan komma från marken, byggnadsmaterialet; framförallt blåbetong eller från dricksvattnet. I första hand är det bergborrade

brunnar som kan ha förhöjda radonhalter i vattnet. Livsmedelsverket och Socialstyrelsen har rikt- och gränsvärden för radon i dricksvatten. Beroende på var radonet kommer ifrån och hur hög halten är finns ett antal olika åtgärder för att sänka den.

Enligt Boverkets byggregler får radongashaltens årsmedelvärde i en ny byggnad inte överstiga 200 Bq/m³ i rum där människor vistas mer än tillfälligt. Enligt Socialstyrelsen bör radonhalten inte vara högre än 200 Bq/m³ (årsmedelvärde) i bostäder och allmänna lokaler. Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter ska radonhalten i inomhusluften på arbetsplatser inte överstiga 400 Bq/m³ (årsmedelvärde).

För att veta om det finns radon i ett hus måste man mäta. Det är fastighetsägaren som ansvarar för detta. I kommunen har fler än 4000 hus utfört radonmätning. Av dessa har ungefär 15 % uppmätt radonhalter över 200 Bq/m³.

Vistas man under lång tid i ett hus med höga radonhalter riskerar man att drabbas av lungcancer, för dem som är rökare är risken särskilt stor. Strålsäkerhetsmyndigheten uppskattar att ca 500 människor får lungcancer av radon varje år.

Figur 28. Radonriskkartan indikerar förekomst av markradon. För att veta om det läcker in radon i bostadshus måste mätning utföras i varje enskilt hus. Områden med isälvsmaterial bör ur radonsynpunkt betraktas som områden med högre risk.

Samhällsskydd och beredskap

”Vi känner oss trygga. Vi har sunda, säkra och tillgängliga livsmiljöer. Vi har korta restider.”

(Ur Vision 2025)

Mål

- ❖ Trygg och säker kommun.

Kommunens ställningstagande

- ◆ Samhällsskydd ska beaktas i all planering och tillståndsgivning.
- ◆ För farligt godstransporter, farligt godsleder ska rekommenderade skyddsavstånd gälla enligt Länsstyrelserna i Kalmar och Stockholm samt Västerviks kommuns utredning.
- ◆ Samverkan och samarbetet med andra kommuner ska utvecklas.

Bakgrund

Övergripande strategiska dokument och frågeställningar är kommunens handlingsprogram enligt Lag om skydd mot olyckor, Lag om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, Lag om civilt försvar och reglerna för Trygg och Säker kommun enligt WHO.

Bygglagstiftningen, PBL och Boverkets byggregler, BBR anger avståndet till räddningstjänst (insatstid) som en dimensionerande förutsättning för byggnationer.

Boendemiljöer kräver i allt större omfattning trygga miljöer vilka kan åstadkommas genom ett genomtänkt planarbete. Tänk in olika områden med industrimark baserade på skyddsavstånd, kommunikationer och närhet till räddningstjänstresurser.

Tillgång till ett väl utbyggt vattenledningsnät underlättar räddningstjänstens insatser och påverkar insatstiden om det inkluderar vatten för brandsläckning. Även den enskildes behov av skyddsåtgärder påverkas av detta.

Tillgång på brandvatten påverkar etableringar. Kommunens handlingsprogram för räddningstjänst tar upp ansvaret inom kommunen för detta.

Näringslivet och räddningstjänsten är beroende av varandra på de orter där räddningstjänsten har stationer utanför Västerviks tätort. Finns inga arbetstillfällen finns ingen grund för personalrekrytering av deltidsbrandmän till räddningsstyrkorna. Om det inte finns räddningstjänst på en ort kan det innebära

ökade kostnader för näringslivet både före och efter en brand genom exempelvis ökade försäkringspremier, krav på egna säkerhetsinstallationer, fördyrande brandtekniska åtgärder vid byggnation. Vid nyetablering är det viktigt att beakta närhet till räddningstjänst för att ge trygghet mot brand och olyckor.

Mellankommunala aspekter

En väl fungerande samverkan med grannkommunerna är fortsatt viktigt. Varken Västerviks kommun eller någon kommun i närheten har resurser till att själv klara större händelser utan samverkan med andra över kommun-, läns- eller riksgräns. Avtal inom räddningstjänstområdet finns redan idag.

Räddningstjänstens tillgänglighet

Västerviks kommun har tagit fram ett handlingsprogram för skydd mot olyckor enligt Lag om skydd mot olyckor, LSO, anges ett säkerhetsmål som anger att kommunens innevånare ska nås av räddningsinsats inom tidsintervallen 10 min och 20min. Beräkning av insatstider på karta utifrån detta finns även i handlingsprogrammet.

Vid broavstängning eller skada på bron över Stora Strömmen som varar längre tid finns i det första akuta läget möjlighet att räddningsstyrkor, ambulanser och andra viktiga funktioner kallas från Gamleby eller dirigeras över Norrlandet via Gamleby-Lofta. Vid längre avstängningar finns möjlighet att flytta resurser till Norrlandet och Gränsö samt att med båtresurser lösa vissa transportbehov av både akut och annan art som exempelvis skolskjutsar.

Trender

Ett utökat boende i skärgården och på landsbygden ställer ökade krav på att den enskilde måste ta ett eget större ansvar för säkerhet och brandskydd.

Byggandet av trähus med 3 eller fler våningar är mer och mer aktuellt. De brandtekniska problem detta innebär kan ställa krav på vattentillgång och/eller utrymme för sprinklerdammar, vilket måste få plats inom planområden.

Centraliseringen av befolkningen och arbetstillfällena till större tätorter kan leda till svårigheter att behålla räddningstjänstresurser samt förlänga insatstider till områden utanför de större tätorterna.

En eventuell elektrifiering av spårbundna trafiken, gruvverksamhet och ökad gasutvinning (biogas eller naturgas) med gasledning kan innebära nya risker som måste beaktas.

Vi som arbetat med huvuddokumentet är

Delförfattare eller på annat sätt delaktiga i arbetet har varit: Anders Fröberg miljö- och byggnadskontoret; Anders Strömbäck kommunstyrelsens förvaltning, enheten för kultur och fritid Kultur- och fritidsförvaltningen; Ann-Sofie Pettersson Kultur- och fritidsförvaltningen; Annika Boman Västervik Framåt; Bruno Nilsson kommunstyrelsens förvaltning, enheten för samhällsbyggnad; Carl-Magnus Mårheden kommundirektör kommunstyrelsens förvaltning; Carolina Stalebrant miljö- och byggnadskontoret; Dennis Wiström kommunstyrelsens förvaltning, enheten för samhällsbyggnad; Eddie Stureson, Skogsstyrelsen, Kalmars distrikt; Elin Svensson miljö- och byggnadskontoret; Erik Andersson kommunstyrelsens förvaltning, enheten för samhällsbyggnad; Eva Gustafsson miljö- och byggnadskontoret; Gun Lindberg kommunstyrelsens förvaltning, enheten för samhällsbyggnad; Gunilla Öhring socialförvaltningen; Lennart Nilsson kommunstyrelsens förvaltning, enheten för kommunservice, IT; Marita Eriksson miljö- och byggnadskontoret; Nils Rydström miljö- och byggnadskontoret; Rickard Wester Västervik Miljö & Energi AB; Roger

Landelius kommunstyrelsens förvaltning, enheten för räddningstjänst och samhällsskydd; Sofia Ahl Västervik Miljö och Energi AB; Stina Porsgaard kommunstyrelsens förvaltning, enheten för besöksnäring; Susanne Martinsson miljö- och byggnadskontoret; Ulla-Britta Stävmark kommunstyrelsens förvaltning, enheten för samhällsbyggnad. Projektledare har varit Erik Andersson.

Layout: Erik Andersson

Kartor: Markus Fridell kommunstyrelsens förvaltning, enheten för samhällsbyggnad.

Grafik sidan 17: Kairos Future.

Foto: Phia Bergdahl, Gun Lindberg, Ewa Grönwall, Erik Andersson, Carolina Hillerdal samt Västerviks turistbyrå.

Styrgrupp har bestått av kommunstyrelsens ledamöter.